

Printre Amintiri

Părintele Nicolae Bordașiu

Site dedicat memoriei Părintelui Nicolae
www.parintelenicolaebordasiu.com

Preot profesor Nicolae Bordașiu

Printre Amintiri

Volum omagial la împlinirea a trei ani
de la plecarea la ceruri
a Părintelui Nicolae

AMA AEDITING

București, 2021



Proiectul cărții *Printre Amintiri* a fost în gândul Părintelui Nicolae cu mult timp înainte de plecarea la ceruri, așa cum relatează de fapt chiar dînsul în primele rînduri care deschid acest volum.

Sunt amintiri cu cîteva dintre personalitățile care i-au marcat într-un fel sau altul viața. Amintiri nu doar *despre* ci *cu* aceștia, pentru că viețile lor se întretes cu viața Părintelui, iar povestea care curge și se întregește tot mai mult, încet, încet, capitol după capitol este de fapt cea a Părintelui Nicolae.

Amintirile au început să se adune la ceas de seară pe canapeaua din strada Silvestru, depănate lin în stilul inconfundabil al Părintelui și înregistrate cu un reportofon. Așa, din curgerea povestirilor, au prins viață primele trei capitole – amintirile cu Preasfințitul Nicolae Popovici, cu Părintele Stăniloae și cu Părintele Arsenie Boca.

Celelalte cinci capitole, dedicate Părinților Benedict Ghiuș, Dometie Manolache, Ioan Iovan, Arsenie Papacioc și Alexie Bârcă, sunt alcătuite din texte scrise în diferite împrejurări de-a lungul timpului de Părintele și recuperate cu această ocazie de pe calculatorul dînsului.

Ar fi urmat și alte capitole după planul intenționat de Părintele, în mod special două – dedicate IPS Antonie Plămădeală și Părintelui Galeriu – însă *timpul n-a mai avut răbdare*, iar Părintele Nicolae a făcut pasul cel mare de la amintirile *despre* la minunata reîntâlnire *cu* dragii lui prieteni, mentori și înaintași în lumina cea neînserată a Împărăției Bunului Dumnezeu...

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE.....	9
I. PREASFINȚITUL NICOLAE POPOVICI.....	15
II. PĂRINTELE STĂNILOAE.....	39
III. PĂRINTELE ARSENIE BOCA.....	61
IV. PĂRINTELE BENEDICT GHIUȘ.....	77
V. PĂRINTELE DOMETIE MANOLACHE.....	99
VI. PĂRINTELE IOAN IOVAN.....	107
VII. PĂRINTELE ARSENIE PAPACIOC.....	115
VIII. PĂRINTELE ALEXIE BÂRCĂ.....	121



CUVÂNT ÎNAINTE



Întâi de toate, cartea aceasta este un medicament. O mărturisește părintele Bordașiu însuși în cuvintele cu care își începe povestirea. E un „automedicament”, să zic așa, unul cu care s-a tratat el însuși pe sine. Mai mult, e un medicament descoperit de sus, într-un moment de cumpănă sufletească, în timp ce se afla în Sfântul Munte Athos tocmai în căutarea tămăduirii. Iar autorul descoperirii a fost Episcopul Martir – după cum îl numește părintele în repetate rânduri – Nicolae Popovici al Oradei, despre care aflăm că i-a fost, încă din fragedă copilărie, unul din principalii mentori sufletești. Asta face ca valoarea cărții să fie mult mai mare decât doar o mărturie istorică (deși, după cum vom vedea, și aceasta este la rândul ei inestimabilă). Avem privilegiul de a vedea, cu ochii noștri, felul în care un părinte duhovnicesc – și încă unul de talia părintelui Nicolae Bordașiu – se vindecă pe sine însuși. Tratamentul pe care i-l descoperă Episcopul Nicolae Popovici este... *memoria*. Aducerea aminte. Aducându-și aminte de oamenii care i-au zidit sufletul – sau care au pus stâlpi pentru zidirea lui – părintele lucrează pentru a se vindeca sufletește într-un moment de cumpănă din viața sa. Memoria, ca formă de vindecare. Atât pentru el însuși, cât și – prin aceasta – pentru cei ce vor lua parte la tratamentul său – în cazul nostru, pentru cei ce vor citi această carte. Defel mic lucru. Iar părintele face aceasta la 88 de ani – o vârstă pe care e greu să o măsoari chiar cu mintea, necum cu viața¹.

¹ Merită să amintesc aici chiar și din simpla mea experiență personală (și probabil ca mine vor fi fiind mulți alți) că – în ciuda sentimentului de descurajare și probabil de inutilitate pe care le va fi trăit părintele – el s-a dovedit unul din ctitorii principali ai Memorialului

Așa că, în acest context, îl „auzim” pe părintele (folosesc în mod deliberat verbul) depănându-și amintirile despre cei ce i-au fost părinți sau prieteni apropiați – de fapt, stâlpi ai Bisericii în zbugiumatul și chinuitul veac din urmă. După cum mărturisesc și îngrijitorii ediției, cartea îți dă sentimentul de a sta la taifas cu părintele, pe canapeaua sa din casa parohială, în duhul lui tihnit ardelenesc, de om trecut prin viață și care și-a purtat destoinic povara ce i-a fost rânduită. Părintele vorbește despre acești oameni mari, dar de multe ori subiectul este – într-un fel – mai degrabă un punct de pornire sau un fir narativ: vorbind despre ei, părintele vorbește totodată despre sine. De aceea și reprezintă cartea un medicament. Este vorba de fapt nu atât de o carte de evocări ale unor personalități marcante din veacul trecut, cât de o *carte de memorii* legate de acești oameni. În relatarea despre ei, îl vedem pe părintele punându-și înaintea sufletul și calea vieții sale. Iar aceasta se întâmplă într-un mod natural, aproape de la sine, cu atât mai mult cu cât părintele vorbește liber (mărturiile, în speță primele trei, care și constituie nucleul cărții, au fost înregistrate pe reportofon) – de aceea și ziceam că îl „auzim” pe părintele în carte. Și deși editorii deplâng „grăbirea” timpului, faptul că părintele nu a mai apucat să-și împlinească gândul terminării și publicării cărții, aceasta este totodată și un mare avantaj al ei: îl avem pe părintele în față „needitat”, neprelucrat, neșlefuit – în sensul bun al cuvântului – cu graiul lui transpus aidoma pe hârtie, îl avem pe părintele în toată naturalețea sa. Așa se face că, deși cartea aparține unui autor atât de cult și titrat ca părintele Bordașiu, ea respiră totodată un aer de simplitate și firesc, ca memoriile nemeșteșugite – și tocmai de aceea capodopere – ale unor oameni simpli de la țară, din genul amintirilor despre deportarea în Siberia ale Aniței Nandriș-Cudla și altelor asemenea. O dovadă în plus că pentru astfel de oameni, coloana vertebrelor a vieții și existenței lor a fost reprezentată – independent de gradul de educație și cultură – de valorile fundamental umane și creștine pe care părintele Bordașiu le rezumă în sfatul primit încă din adolescență de la Episcopul

și Mănăstirii din Gherla tocmai după pensionare, adică după vârsta de 90 de ani, când ne-am întâlnit și mi-a mărturisit datorica lui morală de a sprijini demersul de cinstire a martirilor din închisori.

Nicolae Popovici: „să fii om de omenie”. Mai mult, caracterul eminent oral al cărții și harul de povestitor al părintelui face ca lectura să fie una plăcută și ușoară, în sensul bun al cuvântului: cartea te prinde și te ține prins, te poartă, te transpune în evenimentele relatate.

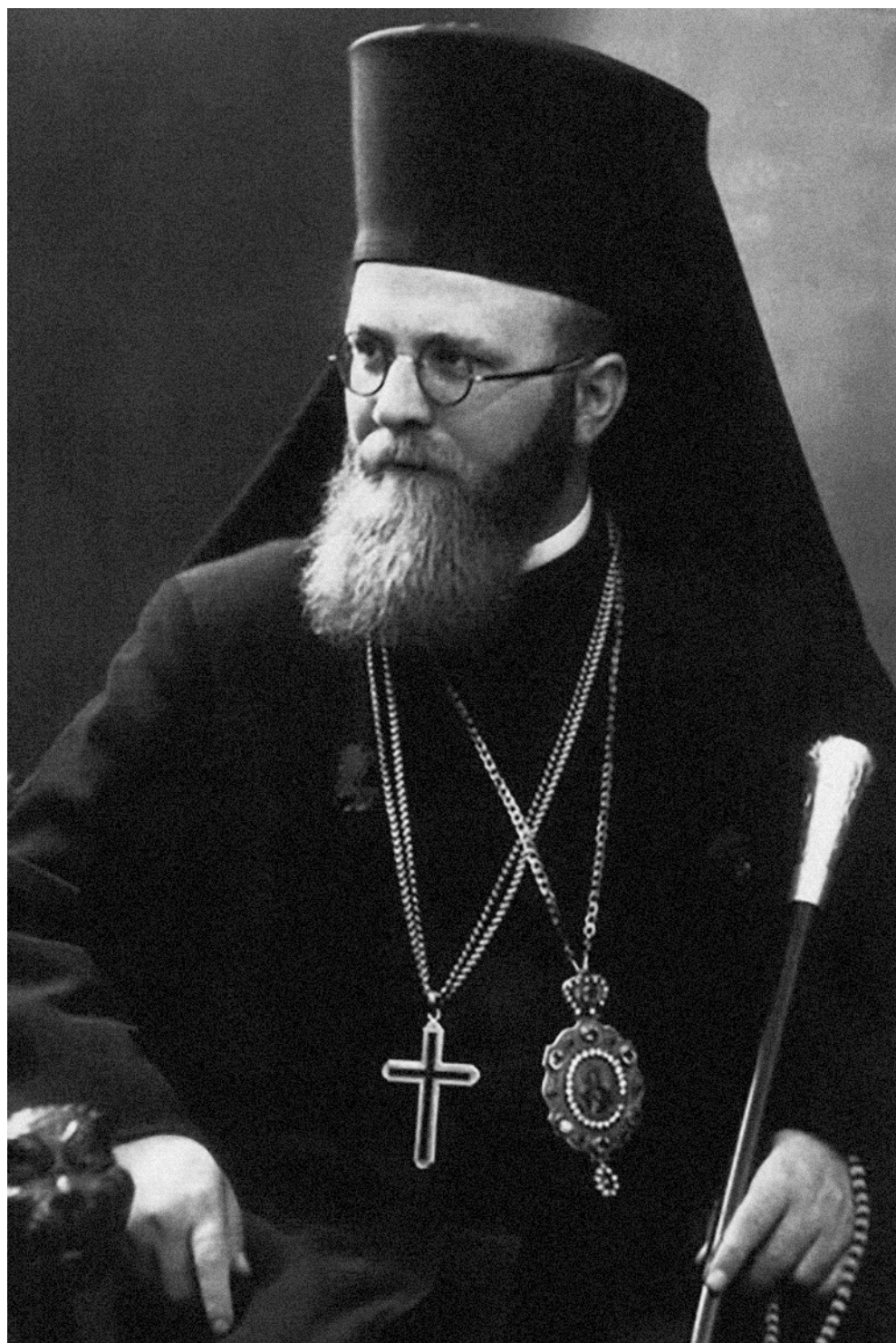
Ajung astfel și la valoarea ei intrinsecă: cea de document istoric, de carte de mărturie. Avem de a face cu relatări la prima mână, din experiență personală, asupra unor oameni care au marcat decisiv traseul Bisericii în traumaticul veac XX. Aceasta adâncește în mod evident cunoașterea și înțelegerea noastră asupra istoriei recente a țării. Desigur că perspectiva este subiectivă, părintele nici nu are pretenția vreunei alte interpretări decât cea de martor și participant la cele relatate, dar aceasta nu scade cu nimic valoarea cărții de document. Mai este însă ceva. Felul în care se îmbină evenimentele povestite de părintele – și din nou cuvântul care vine în minte este cel de simplu, natural – este adeseori de-a dreptul deconcertant. Părintele povestește atât de firesc intersecția sa cu aceste personalități emblematice, relația lui strânsă cu fiecare în parte și totodată rolul său determinant în diferite momente cheie (curier între episcopii Nicolae Popovici și Andrei Magieru în timpul războiului; omul prin care părintele Ioan Kulîghin a ajuns să intre în contact cu mișcarea Rugului Aprins; intermediar al întâlnirii dintre părintele Dumitru Stăniloae și Emil Cioran sau dintre Olivier Clément și părinții Cleopa Ilie și Paisie Olaru etc.), încât aproape scapi din vedere caracterul spectaculos al celor relatate. De multe ori te trezești, fără să îți dai seama, în mijlocul unor evenimente cu totul remarcabile, unele rămase în mentalul colectiv (în cazul nostru, cel bisericesc) drept cvasi-legendare. Și chiar dacă persoana părintelui și viața sa sunt unele ieșite din comun, poate că nu e deplasat să găsim aici – păstrând desigur proporțiile – o lecție utilă și pentru fiecare dintre noi: istoria se face de fapt *de și prin* oameni, iar ceea ce ni se cere e să fim prezenți, cât mai prezenți în viața și clipele ce ne sunt puse înaintea.

Mai notez încă un singur lucru: în această carte de mărturie pe care părintele Bordașiu o scrie (postum) despre persoane ce i-au marcat viața, sunt de fapt cuprinse biografii ale eroilor, ale martirilor noștri, ale celor ce – în diferite feluri și pe diferite planuri – au întrupat lupta de rezistență a Bisericii

în confruntarea cu duhul vremii aceluia veac, al ateismului comunist devenit religie de stat și regim totalitar de opresiune. Nu este defel întâmplător că dintre cei prezentați aici o bună parte au făcut detenție „politică” anticomunistă, iar alții sunt considerați între mărturisitorii acelor vremi; unii dintre ei chiar se găsesc în mod direct pe lista de canonizare avută în vedere de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru anul 2025. Cu siguranță această carte de mărturie reprezintă un martirologiu complementar, util Bisericii în lucrarea sa mărturisitoare de a-și recunoaște și cinste sfinții, un martirologiu în care biografia părintelui se întrepătrunde osmotic cu cea a persoanelor despre care ne povestește și care, iată, îl așează și pe el aproape involuntar în ceata lor.

Consider deci cartea de față un punct important în biografia și bibliografia postumă a părintelui, iar pe cei care s-au îngrijit pentru editarea ei – împlinitori ai unei lucrări cu adevărat binecuvântate. De aceea, dar și pentru recunoștința ce i-o port părintelui și pentru că, prin rânduiala lui Dumnezeu și dragostea doamnei preotese Bordașiu, o parte însemnată din biblioteca părintelui și din obiectele sale personale – și, deci, o parte din ființa sa – se află la Memorialul Gherla, socotesc o cinste și o bucurie faptul de a putea scrie cuvântul înainte la această vrednică și de folos carte.


Protos. Grigorie Benea
Mănăstirea Sfinții 40 de Mucenici – Memorialul Gherla



I.

PREASFINȚITUL NICOLAE POPOVICI

Sunt la vârsta amintirilor...

unt la vârsta amintirilor. La o vârstă oarecare la care te năpădesc amintirile cu o forță aparte, neobișnuită față de celelalte evenimente ale zilei, și eu la cei 88 de ani ai mei, am amintiri multe. Mai ales acum, după ce am fost pensionat, am fost în pericol de a cădea în deznădejde și atunci, pentru a-mi câștiga echilibrul spiritual, am fost la muntele Athos, unde este o atmosferă duhovnicească mai aparte și unde căutam să întâlnesc și înțelepciunea unui vechi prieten, la acea vreme stareț al schitului românesc Prodromu. Acolo am fost împreună cu trei prieteni mai tineri, Tudor, Laurențiu și Viorel unde am avut deosebită plăcere să îl întâlnim pe Părintele Petroniu Tănase. În această atmosferă, în una din nopțile petrecute la chilie, am câștigat o serie de repere noi pentru viața mea. Decisivă a fost o întâmplare mai deosebită: s-a făcut că l-am văzut pe Preasfințitul episcop Nicolae Popovici, martirul de la Oradea, care mă certa oarecum pentru atitudinea aceasta înfricoșată de această stare nouă de pensionar în raport cu felul meu de a fi dintotdeauna implicat în viața bisericească. În acest vis așadar, Preasfințitul Nicolae certându-mă mi-a spus să mă apuc să scriu.

„Ce să scriu?”

“Păi bunăoară amintirile tale, care sunt frumoase și elocvente, poți face din ele un mijloc ca tinerii să cunoască, să se orienteze în viață”.

„Și cum să încep?”

„Începe cu întâlnirea ta cu mine”.

Iată cum m-am apucat să-mi scriu amintirile, fiindcă am avut multe momente grele în care Dumnezeu mi-a trimis un ajutor mult peste așteptările mele. Începând aceste memorii îi sunt profund recunoscător Preasfințitului Nicolae Popovici și îi mulțumesc pentru sprijinirea morală acordată în clipe de grea cumpănă. Chiar dacă nu știa că e prezent în viața mea, eu cam de pe vremea când aveam zece ani îl știam pe Preasfințit. Nu voi spune cu cuvinte obișnuite că a fost un om extraordinar, căci acestea nu pot cuprinde ce a însemnat el nu numai pentru viața mea ci și pentru a tuturor care l-au cunoscut.

Prima întâlnire cu un episcop

Ce înseamnă prezența și viața unui episcop în eparhie am văzut puțin înainte de a îl cunoaște pe Preasfințitul Popovici. Eram la o vârstă destul de fragedă, cred la cinci sau șase ani, atunci când s-a ținut la Oradea un congres al Oastei Domnului - tatăl meu, parohienii și credincioșii din sat trăiau intens participarea la Oastea Domnului, aceasta fiind un sprijin duhovnicesc pentru toți. La acest congres au venit participanți din toată țara, membri ai Oastei Domnului. Aceștia au făcut o procesiune, drumul fiind prin fața sediului episcopiei. La vremea aceea era episcop Preasfințitul Roman Ciorogaru, martir și el datorită suferinței sale: într-un atentat a fost rănit în așa fel încât a rămas infirm de mână și piciorul drept, nemaiputând binecuvânta cu mână bolnavă. Pentru aceasta a trebuit să i se dea un ajutor, un arhieru vicar, care a fost Preasfințitul Andrei Magieru pe care tatăl meu îl cunoștea iarăși foarte bine din tinerețea sa. Deci mergând în această procesiune alături de tatăl meu, care nu mai știi dacă m-a dus mult în cârcă, am rămas impresionat și nu uit nici până în ziua de astăzi cum episcopul Roman stătea la fereastra sediului și saluta cu mâna șuvoiul de oameni care treceau prin dreptul ferestrei sale ca să aibă parte de binecuvântarea episcopului. Așa s-a întipărit pentru mine importanța episcopului în viață și așa am învățat să îi dau cinstea cuvenită mai mult decât alți copii de vârsta mea.

Când l-am întâlnit pe Preasfințitul Nicolae Popovici

Dar de la această întâmplare și până când l-am întâlnit pe Preasfințitul Nicolae Popovici au trecut o seamă de ani buni... și am ajuns să fiu elev în clasa întâia de liceu la Oradea. Cred că aceasta se petrecea prin 1931, nu mai știu exact, când am ajuns să cuceresc un clasament, la sfârșitul aceluia an, care

mă îndreptătea la premiul trei din clasă; îi mai țin minte și acum pe ceilalți doi, premiul întâi Coriolan Dan, premiul doi Narcis Petcu și premiul trei eram eu. Deși încetaseră cursurile, am dorit mult să merg să-mi iau premiul acesta care era rodul unei munci de un an de zile într-un liceu de prestigiu cum era liceul Emanoil Gojdu din Oradea. Am fost la școală, am luat premiul, și totul s-a petrecut într-o viteză, așa, deosebită, că nu-mi amintesc multe. Și auzeam că toată lumea se grăbește că se duce directorul - care era iarăși un om deosebit, Teodor Neș, un om cu o ținută morală și patriotică excepțională, un adevărat om de prestigiu - să îl întâmpine pe noul episcop. În orașul Oradea unde am făcut liceul, erau două stații de cale ferată. La una din ele și veneam și coboram, când mă duceam în oraș.

Acum, aflând că sosește noul episcop, m-am gândit să merg și eu, știind că episcopul pe care îl știusem de când eram mic, Preasfințitul Roman Ciorogaru, trecuse la Domnul, iar scaunul rămăsese vacant căci cel care fusese vicar, Andrei Magieru fusese ales episcop la Arad. Iar eu, cu o curiozitate copilarească mai mult decât serioasă, m-am dus la gara mare pe unde trebuia să sosească episcopul și atunci am văzut pentru prima oară în viață pregătirile pentru o festivitate importantă. Din cauza mulțimii mari care se adunase știam că nu voi mai putea lua trenul de la peronul obișnuit, și atunci mi-am spus că merita să ajung în acea seară mai târziu acasă dar să văd și eu noul episcop. Am văzut cum au venit pe rând o gardă de onoare, apoi o fanfară militară care pentru mine era ceva impresionant de tot, și am văzut cum la un moment dat se întinde un covor roșu în fața unei mici tribune amenajate acolo, unde am aflat mai târziu, stăteau prefectul județului, primarul orașului, judecătorii de la curtea de apel, de la tribunal, care erau îmbrăcați cu robe ca și preoții, cum nu văzusem niciodată până atunci. Erau mulți militari și foarte mulți preoți.

Eu fiind în primele rânduri, vedeam totul până când s-a dat semnalul că intră trenul. Acesta s-a oprit exact în dreptul covorului roșu care era întins peste niște linii de cale ferată, și cum era organizat acolo, când a oprit trenul, am văzut în ușa vagonului figura episcopului Nicolae Popovici. Din momentul în care l-am zărit am simțit o mare bucurie. Era un om nu prea înalt, de talie mijlocie și purta o barbă mai mult aurie decât arămie așa putea spune, cu ochelari. Purta reverenda preoțească într-un mod impresionant. Mi se părea cu totul impresionant. Și am ramas cu gura căscată. Așa că am observat totul cu mare

atenție, cum a dat onorul garda, cum i-a cântat fanfara - de care eu eram foarte entuziasmat -, apoi i-a spus cineva un cuvânt de bun venit, apoi am observat că episcopul a vorbit și în felul acesta l-am văzut eu pentru prima oară pe Preasfințitul Nicolae Popovici. Mai departe nu m-am dus pentru că multă lume l-a condus până la sediul episcopiei, iar ce s-a petrecut în continuare nu mai știu.

Imediat ce a sosit a început o lucrare deosebită

Însă din viața sa pe care am avut prilejul să o cunosc, am aflat mai târziu cum a fost întâmpinat cu mult drag de oamenii din orașul Oradea și din județul Bihor, cum imediat ce a sosit a început o lucrare deosebită fiindcă în vremea aceea, sub aspect bisericesc, episcopia din Oradea era sub presiunea unor activități potrivnice din partea necreștinilor și din partea sectarilor, pricină pentru care se formase acel Congres al Oastei Domnului atunci înainte vreme la Oradea, tocmai pentru a întări credința ortodoxă. Dar pe lângă aceasta, mai era o situație politică neplăcută, în sensul că lupta revizionistă a vecinilor din partea aceea de țară care protestau împotriva Tratatului de la Trianon era destul de accentuată și peste tot în țară se organizau acele adunări așa numite anti-revizioniste în care românii reclamau dreptul lor la existență în sânul unei țări române unite așa cum s-a stabilit prin tratatul de la Trianon și de la Versailles apoi. Oradea era în vremea aceea loc de întâlnire pentru diferite confesiuni - nu știu dacă erau majoritar ortodocșii, dar erau mulți romano-catolici care aveau un episcop, erau foarte mulți greco-catolici care aveau un episcop, erau foarte mulți reformați care aveau un episcop, erau mulți evrei care aveau un rabin, de factură deosebită și el. Apoi erau sectarii, baptiștii, adventiștii, toți fiind foarte activi în lucrarea lor, și atunci noul episcop care venea trebuia să fie la nivelul oricărui reprezentant al oricărei confesiuni, și pentru aceea eparhia de Oradea a dorit să aibă un reprezentant demn de postul în care venea, și chiar să-i depășească pe ceilalți. Ori Preasfințitul Nicolae Popovici a fost un astfel de om trimis de Dumnezeu fiindcă avea o înfățișare fizică plăcută, era un om de o manieră aparte, era de o inteligență splendidă, frumoasă, avea numeroase titluri academice, era doctor în teologie, fusese până la a fi ales, profesor la Sibiu la Facultatea de Teologie, care se numea pe atunci Academia de Studii Teologice, era cunoscător de limba greacă și germană, era un om care știa să judece orice situație, și de aceea a fost așteptat cu drag, a fost primit cu drag și s-a integrat în așteptările pe care oamenii de la Oradea i le pregătiseră.

După ce s-au încheiat festivitățile, am rămas pe peron ca să aștept trenul ca să merg acasă să-i povestesc evenimentele tatălui meu care nu putuse veni. Dacă la serbarea școlară am fost recompensat cu două cărți și o revistă, în îngrămădeala din gară și cum eram curios și stăpânit de emoție, nu mai purtam grija recompensei mele, din care am rămas numai cu diploma căci celelalte cărți le-am pierdut, sau mi-au fost sustrate, nu știu. Dar tata a fost înțelegător și bucuros că am știut să valorific clipa și să văd cum a venit Preasfințitul Nicolae Popovici la Oradea ca să-i povestesc și dânsului cele ce am văzut atunci. Așa l-am întâlnit pentru prima oară în viața mea pe Preasfințitul Nicolae. Dar nu mi-am închipuit atunci ce rol important în orientarea mea spirituală va juca, fiindcă minunatele căi, doar Dumnezeu le știe.

În acele vremuri locuiam la un internat

Și au trecut anii, am ajuns la clasele superioare ale liceului Emanuel Gojdu din Oradea. În acele vremuri locuiam la un internat mic unde eram cam 26-27 de elevi în incinta locuinței. Se numea internatul școlii de cântăreți pentru că în această clădire unde locuiam era sediul școlii de cântăreți bisericești și care aveau elevii recrutați din mediul rural. Cântăreții de biserică care trebuiau să-și câștige pâinea muncind acasă nu puteau face școala cum făceam noi, elevii obișnuiți; și-i luau pe tinerii din sate care aveau cel puțin șapte clase primare, cum era pe atunci învățământul, și pe care-i aduceau la școală doar în lunile de iarnă: noiembrie, decembrie, ianuarie și poate chiar până în martie. Și atunci, ca să valorifice clădirea, biserica, adică episcopia din Oradea care era proprietara clădirii și organizatoarea cursurilor de cântăreți, a gândit să înființeze, un internat mai mic, care să nu deranjeze cursurile școlii de cântăreți, în care să poată fi primiți mai ales fii de preoți fiindcă într-un internat se plătea destul de mult iar cum preoții aveau mai mulți copii le era cam greu să plătească pentru mai multe persoane la un internat sau la vreo gazdă obișnuită din oraș. De aceea majoritatea elevilor internatului erau fii de preoți, care aduceau alimente în contul cheltuielilor și mai și plăteau câte ceva, iar directorul internatului era Părintele Cornel Magieru, nimeni altul decât fratele episcopului de la Arad, Andrei Magieru, care fusese arhieru vicar în vremea când trăia Preasfințitul Roman Ciorogaru. Viața de internat era destul de aspră, nu era ca acasă la tata și la mama. Acolo te sculai ca la instituțiile militare, să zicem dimineața la ora șase, te pregăteai, îți făceai patul, la ora șapte se lua micul dejun, apoi te pregăteai pentru școală iar plecarea la

instituția de învățământ nu se făcea oricum, ci în rând, ordonat, supravegheați de pedagog sau de elevii mai mari. Și fiindcă internatul era cam mititel, aveam ca pedagogi, adică cei care ne supravegheau desfășurarea programului zilnic, doi teologi de la Academia Teologică de la Oradea. Curte nu aveam prea mare pentru timpul de pauză dintre orele de curs.

Dar cu cât trecea timpul am început să fiu din ce în ce mai nemulțumit, în sensul că în Oradea era un alt internat de un prestigiu mai mare, tot pentru elevii ortodocși, fiindcă erau mai multe școli de învățământ secundar. Printre cele mai bune era liceul Emanoil Gojdu, care era de prestigiu, și avea cam o mie de elevi, împărțiți pe două secții, de română și de maghiară. Mai erau un liceu evreiesc, două școli normale, asta sub aspectul școlilor secundare fiecare având câte un internat propriu, dintre care cel mai de prestigiu era Nicolae Jiga unde erau primiți numai elevi ortodocși. Aici aveau în jur de o sută de elevi, cu patru pedagogi, un director, cu altă formă de organizare.

Deci l-am rugat pe tatăl meu să facă cumva să mă duc și eu la acest internat. Purta acest nume fiindcă Nicolae Jiga a fost un negustor înstărit din Oradea care a fost la vremea lui foarte apreciat și care a căutat ca din averea lui să fie ajutate instituțiile bisericești. Acesta a donat o casă mare cu mult teren împrejur în centrul orașului Oradea, unde a dorit, înființând o fundație care îi purta numele, fundația Nicolae Jiga, înființarea unui internat pentru copii ortodocși care învață la liceul Emanoil Gojdu - care a fost iarăși un mare Mecena român macedonean de la Budapesta - care și-a lăsat toată averea bisericii ortodoxe române, iar numele său era purtat de acest internat după unirea principatelor din 1918. Iar în organizarea internatului, care era sub conducerea episcopiei și a protopopiatului din Oradea, directorul din acea vreme era un preot, Traian Șulea, și avea patru pedagogi dintre care doi mi se pare că erau teologi, unul era profesor de matematici și unul era avocat mi se pare. Și acești oameni erau nemijlocit în prezența elevilor. Toți aveam o sală mare de studii în care pedagogii, cu rândul ne supravegheau ca să ne vedem de treabă, ca să fie liniște și seara la ora opt după cină și după pauza de după masă era ora de așa zisă co-repetare când pe grupe, pedagogii și elevii din clasele mai mari ne supravegheau pe cei mai mici chestionându-ne asupra lecțiilor de a doua zi astfel încât nimeni nu putea pleca la școală cu lecțiile nefăcute. Din această cauză, internatul avea acel renume și majoritatea premiilor școlii se duceau la cei din internat iar elevii ieșeau oameni învățați cu o viață cu adevărat frumoasă.

Om de omenie

Vorbesc despre acest internat fiindcă începând cu clasa a cincea, am ajuns și eu să fiu în internatul Nicolae Jiga, asta numai datorită faptului că această fundație avea un consiliu de conducere, iar un frate de-al bunicului de după mamă era și el membru. Drept urmare, tata l-a rugat să facă cumva să fiu și eu primit în internatul Nicolae Jiga. Și în ziua de Sfântul Nicolae din primul an de când participam și eu la activitățile internatului, fiindcă acesta purta numele sfântului și printre elevi se numărau destui cu acest nume, atunci ca o sărbătoare de familie, s-a organizat seara o masă festivă ca să zicem așa, un eveniment mai familial și unde am avut cu toții surpriza ca să fie invitat episcopul Nicolae Popovici. Atunci l-am auzit pentru prima oară vorbind, și cum era într-un cadru și festiv și familial, am înțeles eu pentru mine ce om impresionant era cel care era atunci episcopul Oradei. N-am uitat și nici n-am să uit vreodată subiectul micii alocuțiuni pe care a ținut-o, fiindcă a interpretat o frântură din testamentul lui Nicolae Jiga prin care înființa fundația aceasta. Și scria că dorește ca în acest internat să fie crescuți oameni de omenie. Asupra acestui fragment s-a oprit atunci Preasfințitul Nicolae Popovici și ne-a explicat ce înseamnă a fi om de omenie. Și întâi ne-a spus, cum mi-aduc aminte și acum, ce frumoasă este limba asta, română. Căci de la cuvântul om, a format atributul omenie. Om omenie. Omenirea e una. E o totalitate de oameni. Dar omenia este forma cea mai înaltă în care omul poate să-și cinstească numele de om așa cum l-a creat Dumnezeu. Atât de frumos a vorbit atunci Preasfințitul pentru mintea noastră de copii încât n-am aplaudat cum ar fi fost cazul, ci am rămas toți muți de uimire și de bucuria de-al fi ascultat. Iar eu am purtat toată viața descrierea aceasta a omului de omenie și pe cât mi-a fost cu puțință am rămas în cadrul acesta al omului de omenie pe care l-a dorit Nicolae Jiga și pe care ni l-a descris episcopul Oradei.

De la Oradea la Beiuș

Anul școlar (era 1939-1940) s-a încheiat pentru noi românii cu o surpriză foarte neplăcută, aceea că mișcarea revizionistă a reușit în împrejurările politice de atunci să ciuntească țara românească și să cedeze o parte din teritoriul țării ungarilor, o parte rușilor, o parte bulgarilor, și așa orașul Oradea a fost alipit Ungariei. Viața multora dintre români a fost lovită crunt. Între cei care au avut de suportat urmările neplăcute ale acestei noi situații au fost

și Preasfințitul Nicolae Popovici și mulți alții dintre cunoscuții mei de atunci, ca și persoane din familia mea. Iar satul meu natal a rămas în teritoriul cedat Ungariei.

Eu, care eram un elev silitor, n-aș putea spune chiar ambițios, dar care mă străduiam așa cum mă învățase tata, mi-am dat seama că sub stăpânire maghiară eu voi fi un handicapat fiindcă nu cunoșteam noua limbă oficială. Eu, vestea cedării Ardealului am aflat-o fiind la Breaza, căci fusesem plecat în timpul verii într-o tabără de pregătire școlărească și în contextul acesta îndurerat, pe cei care eram de acolo, din Ardealul de nord, ne-au trimis acasă și parcă-l aud pe cel care era atunci directorul acestei tabere de pregătire, un om pe nume, cred, Marius Georgescu, când ne-a spus ce zile grele ne pot aștepta pe noi. Eu am plecat acasă la Oradea, hotărât să nu rămân în Ungaria. Mă întrebam tot timpul ce voi face eu într-o școală unde nu se va preda în limba română, eu care nu știu unguerește. Și m-am dus acasă la tata și i-am spus hotărârea mea. Tata nu a fost de acord la început însă până la urmă, i-am demonstrat că nu pot rămâne dacă vreau să ajung undeva, iar până să ajung eu să învăț maghiară, mi-era teamă că o să rămân înapoiat, chiar dacă urma să se facă secție română, cum era înainte maghiară, totuși nu puteam suporta mental situația creată. Atunci m-am dus la școală să-mi iau actele de studiu, adeverința că fusesem la școală, ca să pot să plec. Nu știam încă unde voi pleca, și atunci țin minte că m-am întâlnit cu profesorul de matematici care era neamț de origine, cred, și care mă aprecia mult. Când a auzit că plec a început să-mi spună că matematica e aceeași pentru toate limbile și că mintea mea o poate pătrunde dar nu m-a putut convinge să rămân. Atunci am plecat la Beiuș, orașul apropiat, unde se mutaseră toate corpurile de administrație civilă ale orașului Oradea.

Și acolo am fost primit deosebit de frumos de școala la care m-am dus, era liceul Samuil Vulcan, liceu confesional greco-catolic dar care ne-a primit și pe ortodocși fără nicio deosebire și unde am aflat la un moment dat despre modul cum au procedat ungerii cu o seamă de români din teritoriul care le-a fost cedat lor.

Trei zile în vagoane de marfă

Cum i-au adunat într-un loc oarecare pe foarte mulți preoți, mulți învățători și oameni de vază din românii care au fost acolo și cu familii cu tot

i-au îmbarcat în niște vagoane de marfă, formând un tren. Acest tren l-au expediat în România dar nu trimitându-i pe o rută scurtă de câteva ceasuri, ci pe un drum ocolitor de trei zile prin teritoriul Ungariei apoi până la Arad, și de acolo la Beiuș, prin aceasta căutând să-i chinuiască pe toți oamenii. N-aveau apă, n-aveau mâncare, n-aveau loc pentru necesitățile fiziologice. Și între cei care au fost băgați în astfel de vagoane de marfă a fost și episcopul Nicolae Popovici, căruia în loc să i se dea cinstea cuvenită, ca unui om de vază, ca unui reprezentant bisericesc, într-o vreme când stăpânitorii care veniseră se pretindeau oameni civilizați s-au purtat cu el și cu toți românii într-un mod atât de josnic. Iar între cei care au fost expediați cu tot cu familia a fost și cel care avea să fie nașul meu de cununie, Augustin Chirilă, care în acel an 1940, a fost primarul orașului Oradea, și pe care arătau mai întâi că-l acceptă, ca și pe Preasfințitul Nicolae Popovici, dar după câțva timp l-au luat și l-au trimis în țară cum am spus mai sus. De la acest Augustin Chirilă am aflat eu mai târziu toate greutățile acestui drum și cum s-au comportat cu ei autoritățile de ocupație și cum Preasfințitul le-a fost un exemplu de răbdare, de seninătate și cum i-a încurajat pe cei din vagon să nu dispere, să nu fie supărați, fiindcă oamenii nu-și pierdeau numai situația socială ci și toate bunurile pe care le-au avut fiindcă nu au fost lăsați să-și ia decât strictul necesar lăsând în urmă toate lucrurile din casele lor.

O sabie și o cruce...

Mă întorc acum puțin în urmă, în vremea când încă eram la Oradea, fiindcă nu e de mirare că ungerii nu l-au putut accepta pe Preasfințit să rămână acolo. În vremea aceea ungerii duceau o aprigă propagandă revizionistă, chiar așa se și numea, mișcarea revizionistă maghiară. Iar în opoziție era mișcarea antirevizionistă română. În centrele cu populație românească se făceau întruniri publice la care oamenii de vază ai Bihorului mergeau în toate locurile și adunau românii din satele românești din jur și cu toate formele de manifest, pe care le organizau fie elevii din școli, fie altcineva, se adunau cu miile pentru a arăta voința poporului pentru a păstra integritatea statului românesc creat după 1918. Iar la Oradea, unde am participat și eu, deși eram destul de mic, aveam 15 sau 16 ani, s-a ținut o astfel de adunare antirevizionistă care s-a ținut în sala mare a teatrului din Oradea unde au fost sute de oameni, și alte sute care ascultau afară discursul. Și țin minte cum în încheierea unui discurs al

Preasfințitului Popovici, acesta a încheiat cu o întrebare oarecum retorică: „*Vor ungurii răspuns la această problemă a Ardealului românesc?*” iar drept răspuns, Preasfințitul a luat o sabie și o cruce care fuseseră dinainte pregătite, le-a încrucișat și a strigat: „*Acesta e răspunsul!*”, și în acel moment toată sala a izbucnit în urale, drept urmare că nici adunarea nu s-a putut ține mai mult deoarece oamenii erau atât de entuziasmați de acest discurs, încât cântându-se „*Deșteaptă-te române*” și alte cântece patriotice, lumea a ieșit din sală, s-a făcut o manifestație pe străzile orașului încât eu eram aproape speriat de întorsătura pe care o luaseră lucrurile încât nu mă mai mir că ungurii l-au expulzat apoi pe episcop în felul acela umilitor pe care l-am descris, într-un vagon de marfă. Iar cei din București îngrijorați de ce se va întâmpla cu lumea care a rămas acolo, din ce vor trăi, țin minte că am auzit că guvernul a trimis prin emisari sume mari de bani pe care populația să le aibă ca rezervă o bucată de timp să plătească salariile preoților, atât la Oradea cât și la Cluj, dar Preasfințitul Popovici a plecat și în urma lui a rămas Părintele vicar Ioan Dinu și alții, nu mai țin minte cine.

O nouă viață în Beiuș

În felul acesta a ajuns Preasfințitul Nicolae Popovici la Beiuș, unde a organizat un nou sediu al episcopiei și unde s-a arătat a fi un bun organizator, un vizionar, un om capabil de a găsi repede soluțiile cele mai potrivite pentru fiecare problemă ce apărea în noua organizare a episcopiei. Este bine de știut că orașul Beiuș era un orașel mic care nu era pregătit să devină capitală de județ cum a devenit după cedarea Ardealului. Nu știu să spun dacă a avut cinci mii de locuitori, dar după cedarea Ardealului când toate instituțiile s-au mutat acolo, numărul locuitorilor s-a triplat, s-a împătrit și totul trebuia organizat în așa fel încât cei care au venit să aibă posibilitatea de a-și duce viața, să fie integrați într-un loc de muncă unde să-și poată câștiga pâinea, sa-și găsească o locuință corespunzătoare. Prefectura, bunăoară, care s-a mutat în orașelul acesta mic unde nu era nici măcar o clădire care să adăpostească această instituție, trebuia să se așeze, și să dirijeze situația din poziția aceasta nouă. Așa că episcopia ortodoxă română de la Oradea a trebuit să se organizeze și ea la Beiuș. Aici, pentru episcopie s-a rânduit să se așeze în localul protopiatului. Era o clădire destul de frumoasă dar corespunzătoare pentru rosturile ei dinainte. Acum însă trebuia să-i primească pe toți. Episcopia avea pe lângă

episcop secțiile de lucru, secția administrativă, secția bisericească, avea o tipografie și toate trebuiau organizate în așa fel ca totul să meargă corect și bine, ca și cum n-ar fi nicio problemă. Omul care a reușit să facă acest lucru și multe altele a fost episcopul Nicolae Popovici. Față de grandoearea bisericii greco-catolice, clădirea bisericii ortodoxe era de toată modestia, fiind construită la marginea localității pe un deal, fiindcă oamenii nu avuseseră mijloacele de a construi una în oraș deși trei sferturi din populație era ortodoxă. Cu toate acestea, episcopul Nicolae Popovici a acceptat această nedreaptă măsură a vremurilor și a luptat din răputeri ca să ridice și sub aspectul material prestigiul episcopiei chiar dacă nu avea domenii întinse ca acelea ale bisericii greco-catolice sau romano-catolice.

Pentru mine situația a fost, cu voia lui Dumnezeu, rezolvată în mod minunat, fiindcă tatăl meu care a ales să rămână în teritoriul cedat, până la urmă a trebuit să părăsească tot ce a avut ca să scape cu viață. Așa ne-am reunit familia. Eu, care n-am vrut să rămân în partea cedată, împreună cu sora mea care s-au luat după mine, am venit ca refugiați, fără părinți la început, însă nu la mult timp după noi a venit și tata. Mama, Dumnezeu să o ierte, murise doi ani înainte. Pentru că nu mai era mult până la începerea școlii, m-am înscris la internatul ortodox de băieți din Beiuș.

În acest oraș toată viața se desfășura mai ales pe planuri confesionale. Majoritatea de acolo erau români, cu foarte mici excepții, dar pe plan confesional erau și ortodocși, și greco-catolici și mai erau și străini care aveau bisericile lor. În timpul școlii orașul era plin de copii iar în fiecare zi puteai vedea furnicare de elevi. În acest context m-am instalat la internatul ortodox de băieți care dispunea de o clădire mare cu multe locuri folosibile.

Profesorii de la internatul la care am fost eu, erau toți oameni de o mare valoare intelectuală. Dintre aceștia aș aminti pe Ion Bușiță, profesor de desen și muzică, dar de o cultură vastă, un violonist excepțional, și care era bun prieten al marelui muzician și compozitor maghiar Bela Bartok, cu care a cules folclorul românesc pe care mai apoi, acesta l-a pus în valoare cu ajutorul Academiei Române. Apoi l-aș aminti pe Gheorghe Bota, un filosof, poet fiindcă a scris și romane, poezii. De asemenea și pictorul Nicolae Pop, și alții pe ale căror nume le-am uitat acum. Ceea ce vreau eu să spun este că acești oameni au ajutat la formarea multor generații de tineri printre care și a mea. De asemenea, noi organizam cu ajutorul acestor profesori deosebiți, multe

serbări la care beiușenii aveau obiceiul să participe. Episcopul Nicolae Popovici venea și el la aceste serbări pentru a participa la viața culturală a orașului. Iar prin prezența sa dădea o cinste aparte acestei activități cultural-religioase a orașului. Liceele erau toate sub administrarea unor ordine călugărești catolice și așa s-a făcut că eu am avut ca și profesor de franceză pe Părintele Jean Nicolas un om cu adevărat educat. Acesta era și conducătorul internatului de băieți.

Acesta era locul preferat de recreere al episcopului

Datorită internatului la care am stat - care inițial a fost construit pentru un număr redus de persoane iar acum când numărul elevilor crescuse găzduia cât mai mulți elevi - am ajuns să-l cunosc mai bine pe episcopul Nicolae Popovici, deoarece grădina internatului comunica cu reședința parohială în care locuia acum fostul episcop al Oradei. Preasfințitul Nicolae Popovici obișnuia ca în după-amiezile când avea ceva timp liber să se plimbe în curtea internatului de băieți. În curte, într-un spațiu pentru recreere se aflau patru stejari seculari iar lângă, erau niște măsuțe de lemn, fixate acolo. Acesta era locul preferat de recreere al episcopului în plimbarea sa obișnuită de după-amiază. Și nu de multe ori ne invita pe bancă lângă el, ca să-l ascultăm și să ne dea sfaturi și îndrumări duhovnicești și așa frumoase și așteptate de noi erau cuvintele sale încât era o onoare pentru noi să fim invitați și să-l ascultăm în ceea ce spunea. Unde să mai pun că episcopul Nicolae Popovici era un orator de mare talie, un orator căruia Dumnezeu i-a dăruit o minte deșteaptă. Pe lângă aceasta avea și o pregătire intelectuală deosebită. Dar mai presus de asta, episcopul avea o mare blândețe în voce, mai mare plăcerea era să-l ascuți, darămite să te împărtășești din cunoștințele sale, atât teologice cât și de altă natură pe care le transmitea prin viu grai.

Ce a făcut acest om în sărăcia în care se zbătea nu numai episcopia ci și orașul, căci era vreme de război, nu se poate spune în cuvinte. Între altele, fiindcă erau trei școli secundare în Beiuș, două erau confesional greco-catolice și una normală, de stat, episcopul Nicolae Popovici a făcut propunerea ca această școală normală să devină confesional ortodoxă deși în acele vremuri nu se făcea nicio diferență între elevii ortodocși și cei catolici, o discriminare, cum s-ar spune. Nu la multă vreme după aceea, autoritățile de la București au aprobat acest lucru iar școala normală din Beiuș a devenit cu numele, liceu confesional ortodox. Iar lângă, a fost construită o capelă, unde profesorul de religie ținea o slujbă în fiecare duminică pentru elevii de liceu care erau ortodocși.

Cât despre internatul de băieți, noi aveam o biserică în curte, o biserică care a devenit apoi monument istoric dar care era foarte bine întreținută, cu hramul Sfântul Dumitru unde elevii ortodocși mergeam la slujbă.

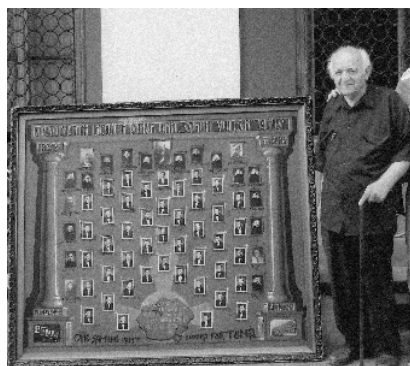
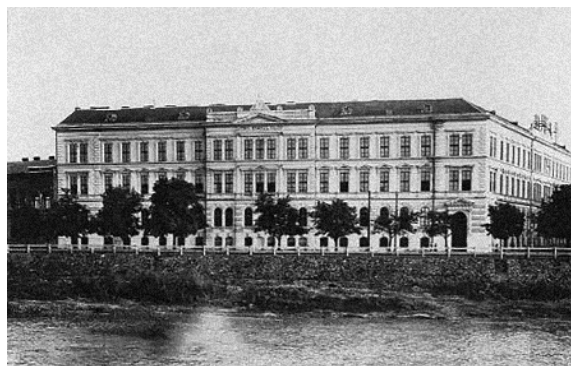
Alt lucru pe care l-a făcut episcopul Popovici cât a stat aici a fost faptul că a achiziționat cu fondurile pe care le avea la îndemână, un teren vis a vis de liceul de fete, pe care a construit o clădire cu scopul de a sluji ca internat pentru fetele ortodoxe care învățau la liceu. Acest lucru a fost foarte bun - de ce? Pentru că la liceu erau multe fete care nu aveau unde să fie găzduite decât la internatul de fete catolic, iar pentru aceasta a construit episcopul acest internat de fete - într-un stil brâncovenesc foarte frumos. Aici toate elevele erau ortodoxe iar bunul Dumnezeu a avut grijă ca două doamne să se dedice trup și suflet acestei clădiri, o doamnă Cosma pe nume, care a fost soția unui mare reprezentant al românismului în acele locuri și care împreună cu tovarășa sa al cărei nume nu mi-l amintesc acum, au făcut ca internatul să aibă prestigiul pe care toate așezămintele școlare din Beiuș îl aveau.

Apoi s-a gândit Preasfințitul Nicolae Popovici să construiască un așezământ pentru orfanii de război deoarece în timpul războiului au murit foarte mulți români, mai ales din zona aceea. La Beiuș era sediul unei brigăzi de vânători de munte care avea drept comandant pe generalul Leonard Mociulschi - foarte cunoscut în război deoarece a avut rezultate foarte bune în lupta pe care o duceau atunci românii împotriva Rusiei sovietice dar care a costat și foarte multe vieți. Pentru orfanii acestor eroi s-a gândit episcopul să construiască pe o parte din locul unde era internatul de băieți un așezământ pentru pregătirea acestora, pentru a putea urma un liceu și pentru a reuși în viață. Și a reușit să obțină toate aprobările și fondurile necesare iar acest locaș a fost astfel ridicat.

Îmi aduc aminte de această construire, căci de acum eram destul de apropiat de Preasfințitul Nicolae Popovici, și-mi aduc aminte de faptul că îl vedeam adeseori pe acesta cum mergea pe șantier după terminarea orelor de lucru și cum cerceta cu toiagul păstoresc fiecare etapă a construirii acestui locaș. Iar cum mie mi-era frică de înălțime, mă temeam să mă apropiu de construcție atunci când, bunăoară, se turna planșeul sau fundația dar Preasfințitul verifica întotdeauna stropirea, ca cimentul să fie bun, verifica fiecare loc în parte și cum se lucra. Deci eram elev în clasa a șasea de liceu, cum ar veni acum a zecea și învățam la internatul ortodox de băieți.

O emulație atât de frumoasă între internatele de băieți greco-catolic și ortodox

Administrarea internatelor, și aici cât și la Oradea, era foarte favorabilă atmosferei de a învăța. Elevii aveau program după amiaza la școală unde aveau atât timp de lecții cât și de recreere dar mai ales de învățat. Pentru că era o emulație atât de frumoasă între internatele de băieți greco-catolic și ortodox, fiindcă întotdeauna se căutau în ambele câți elevi sunt corigenți, câți sunt premianți și care erau cei mai pregătiți tineri. Din această cauză învățatul era foarte serios. Exista încă metoda ca, dacă programul de lecții era de la două la șapte, de la opt la nouă, după masa de seară era așa zisa ora de co-repetare în care eram chestionați de elevii mai mari sau de profesori despre lecțiile pentru a doua zi. Aceasta făcea ca oricât de slab ar fi fost un copil era găsit atunci dacă și-a făcut lecția sau nu. Dacă nu, atunci era ajutat și de elevul responsabil cu lecțiile sale și de colegii lui care au făcut lecțiile până atunci. Așa se face că în internatele acestea nu prea erau elevi corigenți. Toți erau cu lecțiile învățate mai bine sau mai rău, dar lupta mare se dădea pentru premiile din clasă, între cei care aveau mai multe premii de unu, de doi, de trei.



Preasfințitul Nicolae Popovici care avea reședința lângă internat, grădina sa fiind alături de cea a clădirii noastre, venea în pauza dintre orele 7 și 8 în clădirea internatului și stătea cu elevii într-atât încât pe majoritatea îi știa după nume și știa pe fiecare unde stă, deși probabil că se interesa și de la conducerea școlii de fiecare cum învăța fiindcă pe toți îi știa și-i îndemna ca să fie buni și la învățătură. Iar pe cei care aveau o formă mai aparte de a dori sa cunoască cât mai multe și din alte domenii, Preasfințitul Nicolae îi orienta și-i ajuta. Și între cei care s-au bucurat de o atenție mai aparte am fost și eu și așa putea să spun cu recunoștință că dacă am ajuns să devin slujitor al lui Dumnezeu și al Sfintei Biserici Ortodoxe o datorez și Preasfințitului Popovici,

care nu numai că a răspuns întrebărilor mele și problemei pe care mi-o puneam atunci, ca orice tânăr la acea vreme, dar m-a și orientat și mi-a arătat dintr-o altă perspectivă care mi-era necunoscută forma de viață a bisericii. Așa am petrecut acolo trei ani, clasa a șasea, a șaptea și a opta de liceu. În acești trei ani l-am ascultat pe Preasfințitul Popovici de zeci de ori la predică fiindcă atunci când slujea la biserica din deal, pe elevii mai mari ne învoia conducerea internatului să mergem să-l ascultăm pe episcop fiindcă era un orator deosebit, un preot slujitor, un îndrumător cu o mare dragoste de altar.

Tot orașul alerga când afla că slujește Preasfințitul Nicolae la biserica din deal

Așa cum mergeam noi tinerii, nu numai noi ci și tot orașul alerga când afla că slujește Preasfințitul Nicolae la biserica din deal. Cu voia lui Dumnezeu am ajuns să fiu mai aproape de Preasfințitul. Nu numai că aveam o orientare deosebită de acasă deoarece tatăl meu a fost preot, cu o devoțiune aparte așa spune și bunicul la fel. În atmosfera aceasta de slujire a bisericii aveam orientarea către slujirea lui Dumnezeu dar și sprijin din partea Preasfințitului Popovici.

Impresionante erau de asemenea slujbele la care participa activ Preasfințitul Nicolae Popovici. Chiar dacă în Beiuș erau doar două biserici ortodoxe, și amândouă erau de dimensiuni mici, la slujbele ținute de episcop venea atâta lume încât bisericile erau neîncăpătoare și foarte multă lume stătea afară și așteptau clipa când episcopul va ieși și va predica pentru tot poporul. Cum era un mare orator, lumea venea mai ales pentru predicile sale și se bucura de tot ceea ce spunea el. Îmi aduc aminte cum la una dintre slujbe, la internatul de băieți, unde era biserica de lemn, a venit și o unitate militară de la vânătorii de munte unde era comandant un colonel care mi-aduc aminte că se numea Strat. Nu-i știu numele de botez. Iar acești ostași în ținută de gală, cu steag, veneau la slujbă, și colonelul Strat știind că slujește Preasfințitul a venit cu mantia de cavaler al ordinului Mihai Viteazu. Până în acel moment nu am știut nici de existența acestui ordin, nici cum arată, dar când l-am văzut pe acest om mi s-a părut într-adevăr un erou de legendă ca și numele pe care îl purta ordinul. În fața ostașilor a vorbit episcopul, care era un mare patriot.

Un pelerinaj la Izbuc

Mi-aduc aminte apoi de un pelerinaj la Mănăstirea Izbuc. Lângă Beiuș nu era decât această mănăstire ortodoxă, la Izbuc. Numele acesta vine de la

un izvor din acel loc în care apa *izbucnea* din când în când, nefiind un izvor cu curgere intermitentă, ci era un fenomen, altfel cunoscut de geologie. Iar pentru că pentru oamenii credincioși, Dumnezeu face și minuni, acolo s-au petrecut și minuni de vindecări. Și așa s-a construit această mică mănăstire. Nu erau călugări mulți, dar erau devotați slujirii lui Dumnezeu, renunțând la toate bucuriile pe care viața de familie le oferă, ei își duceau viața în împlinirea devoțiunilor călugărești. Această mănăstire avea hramul Adormirii Maicii Domului. Iar în ziua de hram se făcea pelerinaj la mănăstire care aparținea ca unitate administrativă de comuna Călugări. Din acest sat și până la mănăstire erau aproximativ șase kilometri, drum pe care se putea merge doar pe jos, fiindcă era drum forestier, erau și urme de cale ferată, eu mai păstrez încă niște poze din acele locuri, fiindcă la aceea vreme eram pasionat de fotografie și îmi cumpărasem un aparat de fotografiat simplu dar care făcea poze frumoase.

Când eram în vacanța dintre clasa a șaptea și a opta de liceu, s-a făcut pelerinaj la această mănăstire. Desigur că m-am dus și eu fiindcă mă hotărâsem să fac teologie. Stăteam mereu pe lângă Preasfințitul și mă împrietenisem cu Teodor Damșa care era deja student la teologie. Așa se face că ne-am hotărât să mergem amândoi la Izbuc la hram. Astfel am făcut cunoștință pentru întâia dată în viața mea cu o mănăstire. Știam de existența ei pentru că într-un an au venit în satul meu natal doi călugări ca să adune ajutoare de la credincioșii din sat iar eu mă uitam la ei ca la niște figuri extraordinare, neobișnuite într-un sat de țară cum eram noi acolo. Țin minte că în sat era o surdo-mută, o fată tânără, cam de vârsta mea și pe care părinții acesteia au dus-o la Mănăstirea Izbuc cu speranța că poate se va face o minune cu ea ca să poată intra și ea în rândul oamenilor normali. În anul acesta când am fost acolo cu prietenul Teodor Damșa, foarte multă lume a mers în pelerinaj încât mănăstirea era mult prea mică. Iar biserița propriu-zisă era formată dintr-un altar cam cât o cameră mai mică iar corpul bisericii cât o cameră cam de vreo două ori mai mare. Călugării stăteau într-o căsuță cu trei camere și o bucătărie. Iar noi doi nu ne-am pus problema, când am venit la hram, unde vom găzdui, am zis că vom sta și noi pe undeva, și când colo când am văzut ce sărăcie și neputință era la mănăstire, ne-am așezat și noi pe o prispă cu gândul că o să dormim noi cumva. Și a ieșit Preasfințitul din casă și ne-a văzut cum stăteam așa amărâți, și făcându-i-se milă de noi s-a dus la preoții cu care venise de la Beiuș și i-a rugat să ne primească și pe noi și bineînțeles că am fost acceptați. Pe atunci era un diacon, Cornel Moga, de altfel om în vârstă, cred că avea în jur de 40 de ani, un om plin de haz, care în acea seară a întreținut întreaga atmosferă,

căci era imposibil de dormit în acea înghesuală; acesta a spus glume și ne-a povestit întâmplări care mai de care mai amuzante și mai năstrușnice. Așa că pe la o bucată de noapte, Preasfințitul a bătut în ușă și ne-a spus să ne mai și rugăm, nu doar să râdem. Iar a doua zi a avut loc o slujbă extraordinar de frumoasă, impresionantă pentru mine căci veniseră o dată cu Preasfințitul toate satele alăturate, cu preoți, cu credincioși și toată oaza asta de bucurie care era Mănăstirea Izbuca era plină de lume. Preasfințitul, preoții, cei doi diaconi, Părintele Cornel Moga și Aurel Daraban, au ilustrat slujba într-un mod extraordinar. Pentru mine a fost atât de impresionantă participarea aceasta la slujbă cât și gestul Preasfințitului de a pune și pe cei doi tineri la adăpost împreună cu preoții, a fost prima includere a noastră, a celor doi tineri, prima primire în colectivul lor. Când am ajuns în clasa a opta de liceu, în apropierea bacalaureatului, Preasfințitul Nicolae, pentru mine și clasa în care eram eu, ne-a acordat mult mai mult ajutor. În vremea aceea, în sistemul școlar se învăța limba latină și limba greacă mai mult decât astăzi. Limba latină se făcea din clasa a treia de liceu, dar limba greacă, este adevărat, numai în ultimul an doar o oră pe săptămână. Iar Preasfințitul Nicolae care cunoștea foarte bine și limba greacă și limba latină ne-a fost de mare ajutor. Ne ajuta să ne pregătim lecțiile. Pe unii din noi chiar ne îndemna să luăm calea slujirii preoțești și să învățăm teologia.

Farmacie și teologie

A venit vremea când a trebuit să mă pregătesc pentru examenul de admitere la teologie. Era vreme de război. Cum se spune, carne de tun trebuia multă de tot. Din această pricină, toți elevii care terminau școala puteau să meargă ca să-și continue studiile numai la anumite facultăți militarizate și anume medicina, politehnica și medicina veterinară fiindcă pe vremea aceea se mai foloseau cai, mai ales pentru tracțiune pentru artileria grea de munte. Și aceste facultăți militarizate își pregăteau studenții și din punct de vedere militar prin instrucție o zi pe săptămână, completată în timpul verii. Toți ceilalți absolvenți erau trimiși la școlile de ofițeri de rezervă și apoi erau trimiși pe front. Pentru mine care voiam să fac teologia, perspectiva era să merg la teologie, să dau examen și după aceea să mă duc la o școală militară și acest lucru nu-mi convenea. Într-o convorbire i-am pus problema Preasfințitului Popovici care mi-a răspuns foarte simplu, faci teologia dar și o facultate militarizată. Așa că m-am hotărât să dau admitere la medicină, la chimie

industrială și la farmacie. Fiindcă celălalt elev al Preasfințitului, Teodor Damșa, era deja student la teologie la București, acesta m-a sfătuit și pe mine să merg tot la București. Aici am fost găzduit și la Tinerimea română, unde ni s-au dat camere dar fără hrană.

Pâinea neagră de seară era cea mai ieftină pâine

Ne descurcam și noi cum puteam, și țin minte că aici am mâncat întâia oară pâine de seară cu chimen. Pâinea neagră de seară era cea mai ieftină pâine. Mâncam și noi cu ce puteam, cu iaurt, cu măslina și cu lucruri simple. Dar din cei care am venit de la Beiuș și am dat examen în București, toți l-am luat. Pentru mine părea problematică situația fiindcă când m-am dus la medicină umană în sala de disecție (m-a dus un coleg dintr-un sat vecin care era student la medicină) mi-a venit rău și acest coleg mi-a zis că nu sunt bun de medicină. Așa că mi-au rămas politehnica și farmacia. M-am prezentat și la aceste examene și așteptam cu înfrigurare rezultatul. Când am primit rezultatul la politehnică, punctajul meu nu era destul de mare pentru a trece, așa că am mers la farmacie. Iar o mare șansă a fost că Facultatea de Farmacie era în aceeași clădire a Universității vechi, la răscrucea bulevardelor Carol și Brătianu. La parter era rectoratul, la etajul întâi era Facultatea de Farmacie, la etajul doi era Facultatea de Teologie, iar la etajul trei era tot Facultatea de Farmacie încât am putut să-mi satisfac îndatoririle școlarești la ambele facultăți.

Faptul că am intrat la Facultatea de Teologie a fost o mare bucurie pentru Preasfințitul Nicolae deoarece zidind acel așezământ pentru orfani, dorea ca să aibă o seamă de teologi care să se ocupe de acest așezământ. Înaintea mea au mai fost trei cadre. Unul era cel care a fost Părintele Petre Horhoianu, un cap de filosof deosebit, al doilea a fost Părintele Ioan Negruțiu, un muzician și un teolog bine pregătit care și-a încheiat viața ca ieromonah, iar al treilea a fost Părintele Teodor Damșa care a fost diacon la Timișoara toată viața. Al patrulea am fost eu. Când am intrat eu la facultate, Teodor Damșa era în anul trei, deci aveam un deschizător de drum și un mentor. În felul acesta eram doi ucenici ai dânsului la Facultatea de Teologie din București unde Teodor Damșa devenise o „personalitate“ fiindcă în finele anului acela a avut cea mai mare medie pe universitate. Chiar și la Universitate se făcea la sfârșitul anului un fel de serbare școlară, și țin minte că în anul acela s-a ținut în aula mare a Facultății de Drept și a participat și Regele Mihai iar Teodor Damșa a luat premiul Universității, aceasta fiind cea mai mare distincție pe

care o putea primi un elev. Și cum acesta a fost un învățăcel foarte bun, eu trebuia să fiu măcar la fel de bun ca și el.

Asta se întâmpla în anul 1943. În august-septembrie s-au dat examenele, cred, și în octombrie au început cursurile. Iar eu locuiam în internatul Facultății de Teologie, deși eram bursier la amândouă facultățile. Aici era director Părintele Victor Popescu care a făcut studiile la Strasbourg și care era un foarte bun cunoscător de situații. Pentru noi, studenții, era ca un părinte iubitor și care a înțeles situația în care mă aflam și care a acceptat ca eu să locuiesc în internatul facultății de teologie unde de altfel erau studenți foarte puțini. Clădirea era rechiziționată de armată pentru un spital. Iar pentru studenți era păstrată doar o foarte mică parte, deoarece majoritatea studenților teologi care erau atunci la facultate erau mai toți la facultăți militarizate și locuiau la acele internate. Aici veneau doar ca să dea examenele, chiar și atunci veneau în uniforme, și din această cauză această facultate ducea lipsă de studenți. Dar eu, cu voia lui Dumnezeu, am reușit să rămân și să-mi termin studiile teologice la București. Faptul că în anii de studiu eram doar câțiva studenți la facultate făcea ca, fiind foarte puțini, obligația noastră la studiu să fie mai mare, adică trebuia să fim mereu pregătiți și mereu prezenți fiindcă seminariile și cursurile erau mai stricte pentru noi. Acesta a fost, din punctul meu de vedere, un mare beneficiu, fiindcă m-am ținut de carte. Am ajuns așa mai orientat decât dacă aș fi învățat într-o masă de elevi. Toți colegii mei erau persoane foarte râvnitoare în a învăța.

Anii care s-au scurs și lucrurile învățate acolo au făcut ca să cunosc pe unul dintre asistenții facultății de teologie și care era fiul unui episcop ortodox. Iar acest asistent aflând că eu mai întârziam la câte un laborator la care aveam treabă, m-a întâmpinat la un moment dat la intrare și m-a întrebat de ce întârzi, așa că i-am răspuns că făceam două facultăți în paralel, ieșeam de la cursul de teologie, intram la cursul de farmacie și tot așa, iar el aflând aceasta m-a sprijinit foarte mult și m-a apărat în fața celorlalți profesori.

Aghiotantul meu, studentul Bordașiu

În tot acest timp în care mi-am desfășurat studiile, Preasfințitul Nicolae care venea adesea la București, mă cerceta la cămin și se interesa despre cum ne străduiam să învățăm. În acest fel am ajuns să-i cunoaștem râvna de a realiza cât mai multe pentru eparhie. Când l-am însoțit o dată la Ministerul Agriculturii unde avea probleme de împrumutări cu ceva păduri, țin minte că ne-am întâlnit cu comandantul companiei de vânători de munte de la Beiuș, cu

generalul Leonard Mociulschi. Nu numai că numele său era deosebit, dar acest om avea și un prestigiu uriaș, căci oricine auzea de generalul Leonard Mociulschi vorbea despre el cu un respect aparte. Mi-aduc aminte cum întâlnindu-se în holul mare al Ministerului Agriculturii, generalul și-a prezentat aghiotantul, locotenentul X, iar Preasfințitul m-a prezentat, *aghiotantul meu, studentul Bordașiu*.

După reunificarea Ardealului cu România și reîntoarcerea episcopiei la Oradea, de câte ori mă întorceam de la studii la Oradea treceam pe la episcopie și-mi făceam raportul de studii. Țin minte că o dată când m-am întors, Preasfințitul nu era în reședința episcopală, în locul său fiind Părintele vicar Dinu. Când i-am spus pentru ce venisem, dânsul mi-a cerut index-ul, adică carnetul de note. Am rămas foarte surprins fiindcă Preasfințitul nu-mi ceruse niciodată așa ceva. Pentru mine a fost o surpriză, nu fiindcă nu-l aveam, ci fiindcă mi se părea că nu are încredere în mine și în munca mea, norocul meu fiind că aveam o situație laudabilă la învățătura. Când a venit Preasfințitul, i-am povestit despre viața teologică de la București, dar niciodată nu i-am pomenit de participarea mea la acțiuni împotriva regimului de atunci, respectiv regimul comunist. Deși Preasfințitul era naționalist, nu avea alte legături politice decât cu partidul liberal. M-a trimis o dată la Dinu Brătianu cu o scrisoare, iar atunci am văzut și eu un membru al familiei Brătianu. Ce-aș mai putea să relatez în legătură cu acest fapt este că pe vremea când încă era război, la un moment dat s-au tăiat toate comunicațiile, fiind o izolare totală din punct de vedere al informațiilor. Iar Preasfințitul nu știa cum să ia legătura cu Bucureștiul, și atunci m-a trimis pe mine la Preasfințitul Andrei Magieru la Arad. Acesta m-a primit foarte frumos iar eu i-am amintit de tatăl meu care pe când Preasfințitul era student, tatăl meu era cel care făcea de serviciu la masă, iar mai târziu, Andrei Magieru l-a făcut pe tata preot chiar dacă avea numai pregătire de învățător. Așa am ajuns să fiu omul de legătură dintre cei doi episcopi și care i-am adus Preasfințitului Popovici multe informații utile pe aproape toată perioada războiului.

Abonament la Filocalie

În această vreme i-am făcut cunoscută Preasfințitului Popovici mișcarea religioasă de la Mănăstirea Antim, Rugul Aprins. Preasfințitul fusese coleg de facultate în Grecia cu Părintele Stăniloae, și în același timp era și profesor la Sibiu la Academia Teologică, încât între cei doi era o relație de prietenie strânsă.

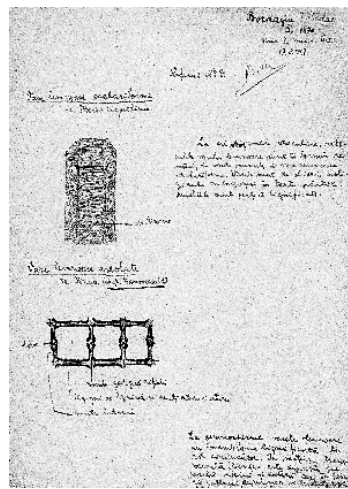
Aș mai relata o manifestare a relației prietenești dintre ei: o realizare formidabilă a Părintelui Stăniloae a fost traducerea în limba română a Filocaliei, care știm cu toții că este un monument al literaturii patristice. Iar Părintele Stăniloae a început traducerea ajutat la acea vreme de Părintele Arsenie Boca, și cum cartea nu are viață decât dacă este tipărită, acesta s-a hotărât să o tipărească, dar la acea vreme nu avea mijloacele necesare. Și aflând Preasfințitul Popovici că Părintele nu avea suficiente fonduri, s-a oferit să participe la tipărire sub formă de abonament, adică un număr de cărți din cele tipărite să fie date episcopiei de la Oradea care la rândul ei să le împartă parohiilor din oraș. Țin minte că acest fapt a fost menționat de Părintele Stăniloae în cuvântul de introducere al primului volum al Filocaliei.

Farmacist la Beiuș

În anul 1944, la 23 august știm cu toții că soarta războiului a fost definitiv schimbată. La acea vreme începuseră și bombardamentele asupra Bucureștiului, momente grele pentru toată lumea, și cursurile facultății s-au încheiat în aprilie, iar după ce am dat examenele am plecat la Beiuș, unde am început să pun în practică ceea ce învășasem la farmacie. Cum venise războiul, procurarea medicamentelor se făcea foarte greu, iar Preasfințitul care ducea o viață foarte activă, avea uneori semne de oboseală așa că medicii i-au prescris o seamă de tratamente care nu se mai găseau așa de ușor. Iar eu am putut să-i procur Preasfințitului toate medicamentele de care avea nevoie. Țin minte și acum un medicament german, Dorital, pentru inimă, pe care foarte greu l-am găsit. Prin aceasta m-am bucurat că îi puteam fi util Preasfințitului cu studiile mele de farmacie. Dar pe măsură ce frontul înainta spre Germania, trupele rusești au invadat și orașul Beiuș. Așa că toată lumea s-a refugiat în satele de munte iar toate treburile din Beiuș au rămas nesupravegheate. Eram atunci trei tineri teologi, Părintele Ion Negruțiu, care era deja preot și profesor, Teodor Damșa și cu mine care eram studenți la Teologie. Părintele Negruțiu urma să se ocupe de internatul ortodox de fete, Damșa de internatul de băieți și eu de sediul episcopiei. Așa că ne-am făcut fiecare datoria cu multă conștiinciozitate.

Eu lucram la farmacie și eram mobilizat pe loc, adică nu aveam voie să părăsesc orașul și trebuia să folosesc funcția mea pentru satisfacerea nevoilor militarilor. În timpul nopții era interzisă circulația, numai gărzile militare care aveau datoria să patruleze umblau pe străzi între anumite ore. Într-o noapte

m-am întâlnit cu o astfel de patrulă militară de supraveghere, iar comandantul acestei divizii era însuși generalul Mociulschi, iar eu recunoscându-l i-am spus că sunt aghiotantul episcopului Oradei și că îi aduc acestuia medicamentele. Atunci m-a recunoscut și el și mi-a dat drumul să merg mai departe. După ce a trecut această perioadă critică de război și trupele s-au retras, s-a întors și Preasfințitul din locurile în care s-a refugiat și noi i-am arătat fiecare ce-am făcut în domeniul nostru de activitate și în vremea aceea când alimentele se procurau foarte greu, noi toți trei mâncam din același loc. Bucătăreasa episcopiei a rămas pe loc, nu a plecat din zonă, așa că fiecare dintre noi aducea ce putea și ce găsea și ne făceam câte ceva de mâncare. Iar când Preasfințitul s-a întors din refugiu, ne-a spus că vom continua ca înainte, și așa a fost, noi făcându-ne datoria ca și până atunci, iar seara luam masa împreună cu Preasfințitul.



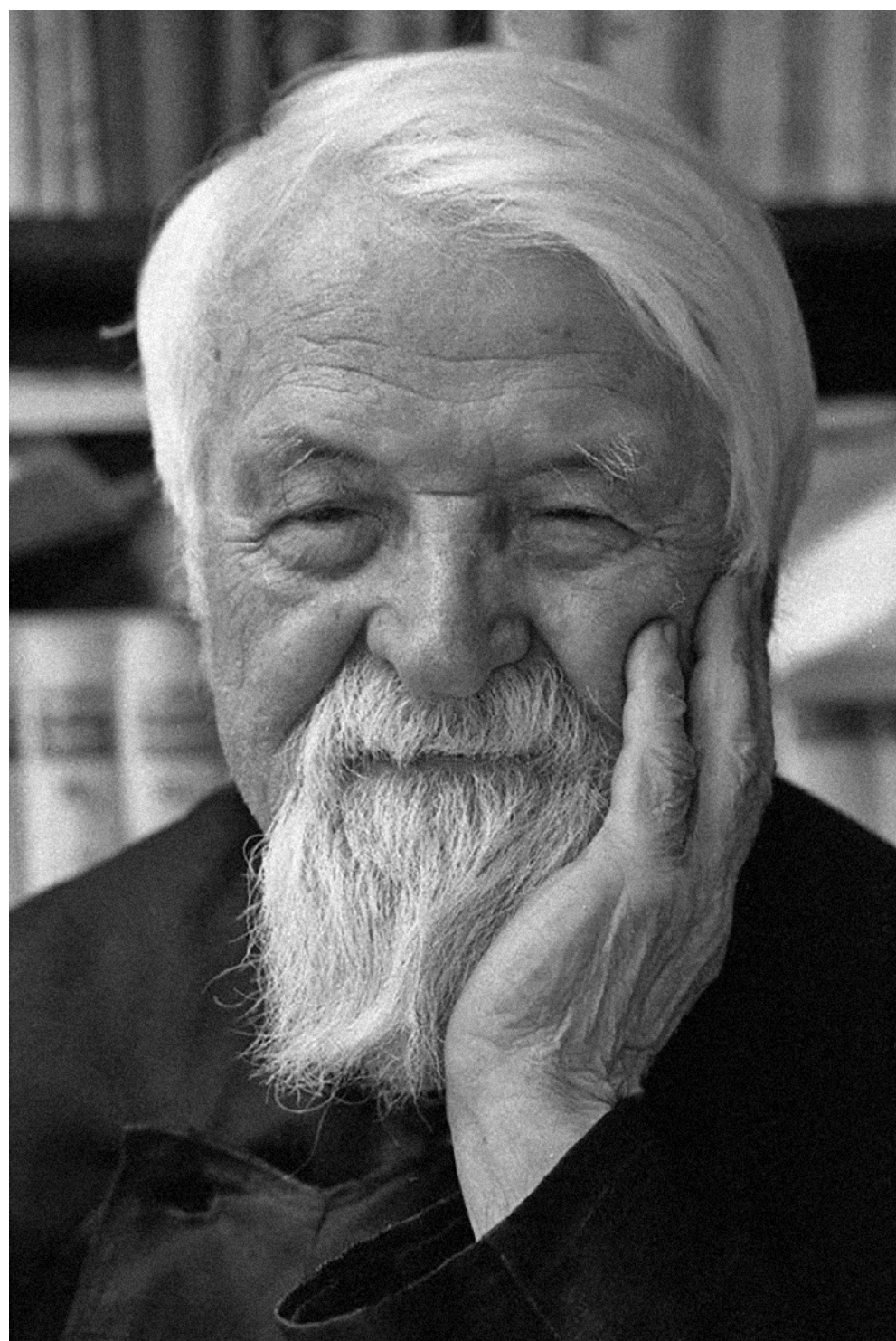
Programul meu de farmacist includea și o pauză de prânz, cu excepția zilei de joi când farmacia era deschisă toată ziua, fiindcă în acea zi se ținea un târg, iar țăranii veneau în număr foarte mare. În acele zile, dacă întârziam eram așteptat la masă până când puteam veni de la farmacie.

Într-o astfel de joi, venind spre casă, m-am întâlnit cu o fostă colegă de școală care mergea în aceeași direcție cu mine, numai că ea nu mergea la episcopie ci într-o stradă mărginașă și m-a rugat să o însoțesc pentru a nu fi singură. Iar eu eram „obligat” de bunul meu simț să o conduc, chiar dacă întârziam la masa cu episcopul, dar eu nici măcar nu-mi aduceam aminte că era o zi de joi. Când m-am întors la episcopie i-am găsit pe toți așezați la masă. După ce m-am așezat la masă, Preasfințitul m-a întrebat de ce am întârziat,

dacă a fost ceva deosebit, iar eu i-am răspuns afirmativ, fiindcă o colegă mă rugase să o conduc până acasă. Între timp, ei mă așteptaseră fiindcă era ora de masă iar eu tot nu soseam. Masa a fost servită, se răcea, dar Preasfințitul a insistat să fiu și eu așteptat, cine știe, s-o fi întâmplat ceva pe drum. După o vreme, Preasfințitul s-a dus pe stradă să vadă cum trece lumea pentru a trece și timpul mai ușor, și m-a văzut pe mine trecând. Iar când m-a zărit s-a întors în casă și a anunțat că pot lua masă. Acum când mă întorsesem mă testa cât sunt de sincer.

Când am ajuns în 1948 să fiu fugar, Preasfințitul i-a spus tatălui meu că nu este surprins de acest fapt și că eu vreau doar să-mi apăr biserica și țara. Realitatea este că nici tatăl meu nu știa mereu unde sunt cu exactitate, dar ori de câte ori s-a dus tata la episcopie s-a interesat de mine. Prin 1950 când tatăl meu avea o proprietate mai mare și a fost trecut pe lista chiaburilor cum era atunci și neputând să împlinească toate obligațiile a fost arestat la un moment dat fiind ținut vreo trei zile la închisoare fiindcă nu și-a dat cotele și atunci în dezorientarea care s-a produs, tata s-a dus la Preasfințitul Popovici pentru a-i relata întâmplarea. Atunci acesta l-a sfătuit să lase totul și să plece și să fie preot într-un loc unde nu este știut și să-și ducă viața liniștit fără vreo datorie materială. Astfel l-a trimis într-o regiune îndepărtată, noi fiind pe lângă Oradea, el plecând spre Baia Mare unde a stat vreme de cincisprezece ani.

Au trecut anii și eu am ajuns în închisoare, Preasfințitul a fost îndepărtat din scaun și a fost trimis în surghiun la Mănăstirea Cheia, iar după eliberare ne-am mai întâlnit o singură dată. Natural că și dânsul era urmărit și zbuciumat și bolnav și eu eram chinuit și dezorientat și mi-a zis sincer că este mai bine pentru amândoi să nu mai vin să-l văd. Astfel că după ce a plecat de la Cheia, s-a retras în satul său natal unde de altfel a și murit, dar eu nu am fost la înmormântare. În felul acesta au luat sfârșit legăturile lumești dintre mine și Preasfințitul Nicolae Popovici...



II.

PĂRINTELE STĂNILOAE

In capitolul anterior am vorbit despre Preasfințitul Nicolae Popovici, care a fost unul din marii mei îndrumători de viață. Dar înainte de aceasta, a fost coleg la facultate cu Părintele profesor Dumitru Stăniloae. Nu numai că erau colegi ca profesori dar fuseseră prieteni și ca elevi, înainte de a deveni profesori. Mitropolitul Bălan și-a ales încă de pe vremea când studiau o seamă de tineri bine instruiți. Iar printre cei aleși se numărau și tânărul Dumitru Stăniloae precum și tânărul Nicolae Popovici care au fost trimiși la învățătură în Grecia, unde au deprins atât limba greacă cât și obiceiurile tradiționale grecești. Desigur că au cunoscut și muntele Athos apoi au plecat la studii în străinătate în partea apuseană a Europei. În toate universitățile prin care au trecut ambii au fost studenți excepționali.

Pe Părintele Stăniloae am început să-l cunosc înainte de-al întâlni personal, fiindcă trăind în apropierea Preasfințitului Popovici, cu stima și dragostea pe care și-o purtau reciproc, acesta vorbea mereu de colegul său. Tinerilor care eram aproape de Preasfințitul, ni-l dădea drept exemplu de perseverență în muncă, de scrupulozitate în documentare, de dorința de a împărtăși tineretului cunoștințele pe care le-a acumulat încă de pe vremea când amândoi erau elevi la facultatea din Sibiu.

Întâi l-am cunoscut prin studii

Atunci când am ajuns eu student la facultatea din București, eram dornic de a-l cunoaște pe Părintele Stăniloae. Întâi l-am cunoscut prin studii. Fiind elev la liceul din Beiuș am ajuns să citesc cartea „Ortodoxie și Româanism” fiindcă atunci aspectele vieții românești erau tulburate de revanșa dureroasă luată de vecinii unguri, care aveau o atitudine în general ostilă românilor. La

fel și greco-catolicii se arătau uneori mai incisivi față de viața bisericii ortodoxe. Și atunci Părintele Stăniloae a scris această carte care arăta foarte clar ce a însemnat pentru poporul român credința ortodoxă, cum s-a format întregul popor român în credința ortodoxă și cum ortodoxia a fost leagănul care a crescut și a format poporul român ca un popor unitar, ca un popor credincios, iubitor de Dumnezeu și de glie. Și în felul acesta, fiindcă era spiritul vremii, am ajuns să citesc cartea „Ortodoxie și Românism” a Părintelui Stăniloae, iar mai târziu am citit o lucrare de mare valoare care apăruse în vremea aceea, tot a Părintelui, despre viața și patimile Mântuitorului, intitulată „Iisus Hristos sau restaurarea omului”. Astfel de cărți nu intrau în obligativitatea lecturilor școlare pe care trebuia să le citesc ca student la Facultatea de Teologie, dar le citeam din râvna mea de a cunoaște cât mai mult, pregătindu-mă pentru viitorul meu. Am citit multe monografii despre viața Mântuitorului, cum a fost „Iisus Hristos” a monseniorului Bougot, cum a fost cartea lui Giovanni Pappini, cum a fost o încercare românească a unui Sterie Diamanti, „Fiul lui Dumnezeu sau Fiul Omului”.

Și așa am ajuns la Facultatea de Teologie de la București, unde erau niște oameni între oameni, cum ar fi Nichifor Crainic, un părinte Haralambie Roventza, un chip îngeresc cu o vorbă așa de plăcută, Petre Vintilescu, un titan în cunoștințe de liturgică, Ioan Gh. Coman, un stâlp al ortodoxiei. Nu pot trece mai departe fără să-l pomenesc pe filozoful Ioan G. Savin, un om pe care-l aplaudam mai mereu atunci când își termina cursurile, și pe Părintele Gala Galaction, poreclit de noi Moș Dumnezeu, așa arăta pentru noi, cu capul pleșuv și barba albă.

Față de toți aceștia, așteptam cu nerăbdare clipa în care o să-l pot cunoaște pe Părintele Stăniloae, fiindcă el era la Sibiu, nu la București. Drumurile noastre nu aveau cum să se întâlnească la Sibiu fiindcă studiam și la Facultatea de Farmacie, unde nu puteai sa părăsești „garnizoana”, cum se spunea, din cauza regimului foarte strict care domnea atunci. La Teologie erau destul de puțini studenți din cauză că războiul i-a absorbit pe toți absolvenții de liceu. Așa că toți cei care nu mergeau la facultățile militarizate erau trimiși la școlile de ofițeri, de unde ieșeau plutonieri și erau trimiși ofițeri de rezervă pe front fiindcă nu făceau parte din armata propriu zisă, neefectuând toată perioada de pregătire a armelor. Datorită faptului că erau socotiți intelectuali erau instruiți o perioadă mai scurtă și erau trimiși imediat pe front. De aceea, la

Facultatea de Teologie eram doar o mână de studenți și anume erau cei care prin cine știe ce împrejurări nu aveau vârsta de înrolare sau cei care aveau o anumită afecțiune care-i scutea de militarie. Apoi călugării și preoții.

Cum eram destul de puțini trebuia să fim mai tot timpul prezenți pentru că ne vedeau imediat profesorii și asistenții dacă eram sau nu la cursuri. Unul dintre ei, prof. I. V. Georgescu avea niște cunoștințe fenomenale de ebraică. Îmi aduc aminte că după recomandările făcute, am găsit la anticariat „Gramatica limbii ebraice” de Chabot, o limbă franceză și pe care i-am arătat-o și s-a bucurat foarte mult. Mi-a zis: „Ei, dacă pe asta o înveți pe de rost, nici nu termini facultatea și ești doctor în teologie”. Mă încuraja și într-adevăr alături de dânsul am început cu multă dragoste și cu stăruință să învăț limba ebraică. Mi-a plăcut foarte mult structura intelectuală a limbii ebraice și a modului ei de a scrie cu semne diacritice și fără semne. Deci eram oarecum moral obligat să fiu prezent la facultate și la Teologie și la Farmacie și n-aveam cum să ajung la Sibiu ca să cunosc și profesorii de acolo recunoscuți ca fiind extraordinari de buni. Acolo au fost Isidor Tudoran, Liviu Stan, Grigoriță Marcu și între ei, sigur, Părintele Stăniloae, care a fost ani de-a rândul rectorul Academiei Andreiene de la Sibiu. Totodată, între noi, între studenți, era o oarecare corespondență și ne mai știam unii pe alții. Știam și despre profesori, ne mai comunicam conținutul cursurilor unii altora, iar Părintele Stăniloae mai excela și prin faptul că scria la revista „Gândirea”.

„Gândirea” a fost în spațiul cultural românesc, o revistă care a imprimat prin stilul ei, prin ținuta ei morală, un curent nou în literatura și cultura românească, acest curent numindu-se „gândirism”. Directorul publicației era Nichifor Crainic, dar scriitorii erau și poeți și romancieri și oameni de cultură, dar și teologi, iar între teologi scria Părintele Stăniloae. Ilustrațiile din revista „Gândirea” erau ale unui pictor, care avea și el un stil aparte, un stil specific românesc. Când Părintele Stăniloae scria și apărea câte un articol, noi îl savuram, teologii, și între colegii mei de atunci, erau oameni foarte dornici de a cunoaște teologie, care s-au pregătit extraordinar de bine, pentru a sluji biserica și îi voi aminti pe Înalt Preasfințitul Nicolae Corneanul, devenit Mitropolit, pe Arhiepiscopul Gherasim Cristea și pe cei care nu mai sunt, trecuți în lumea dreptilor, cum a fost Mitropolitul Valerie Anania, cum a fost Istoricul Ștefan Radu, cum a fost Constantin Bărbulescu și mulți alții.

Nu e după cum vrea omul, ci după cum vrea Domnul

Toți aici la București, doream oarecum să-l avem pe Părintele Stăniloae, dar nu e după cum vrea omul, ci după cum vrea Domnul. Întâmplările care au venit ne-au dăruit posibilitatea să-l cunoaștem și încă foarte de aproape.

Spuneam mai devreme că eu îl știam pe Părintele Stăniloae din istorisirile Preasfințitului Nicolae Popovici, dar este una să auzi despre un om și alta e să-l vezi față în față și astfel în vara lui 1944-1945, mergând la Mănăstirea Sâmbăta, cu un grup de colegi între care era și Leonida Plămădeală, viitorul Mitropolit al Ardealului, era și Roman Braga, devenit mai târziu arhimandrit în America și alții: Părintele de mai târziu, Constantin Voicescu și, mai ales, a avut un rol deosebit în aceste pregătiri de întâlnire cu Părintele Stăniloae și cu Părintele Arsenie Boca, o tânără colegă de-a noastră, cu un an mai mare ca studii decât mine, Irina Zlotea. Era o tânără din Curtea de Argeș. Tatăl ei era ofițer și nu mai știu altceva despre viața ei, decât că avea o vocație de slujire a bisericii extraordinară, era colegă de an cu Înalt Preasfințitul Corneanu și era o ucenică foarte apropiată a Părintelui Arsenie Boca. În felul acesta ea călătorea foarte des la Sibiu și la Mănăstirea Sâmbăta și acolo l-a cunoscut destul de apropiat și pe Părintele Stăniloae. Astfel, când ne-am dus la Sâmbăta, ea a făcut ca să fie posibilă acolo, la Sâmbăta de Sus, în acest cadru mirific al mănăstirii, întâlnirea, noastră, a celor tineri și cu Părintele Arsenie Boca și cu Părintele Stăniloae. Desigur că n-au făcut o prelegere de teologie din întâlniri, dar a fost un schimb de păreri, de opinii să spun așa, întrebându-ne pe fiecare cam de pe unde suntem, ce facem, ce și de ce învățăm noi, desigur de la înălțimea doctorală a Părintelui Stăniloae, iar noi niște bieți studenți începători, dar amabilitatea pe care ne-a arătat-o și mai ales atenția, ne-a făcut să-l simpatizăm de la bun început și să dorim și noi să-i fim studenți. N-aveam cum. El era la Sibiu, noi la București, noi avem rosturile noastre aici însă istoria își are încă surprizele ei.

Cum a venit schimbarea de regim la 23 august, 1944, pe Nichifor Crainic, care a fost directorul unei reviste de cultură ortodoxă, care a fost „Gândirea”, profesor de teologie mistică, la Facultatea de Teologie, a fost ministru al propagandei naționale, contextul politic îl așezase pe într-o poziție neagreată de regimul nou, comunist, care era anti-mistic, anti-cultural-teologic, anti a tot ce era înainte.

Noul regim sub îndrumare sovietică a căutat să-și imprime rigorile și în sistemul de învățământ românesc și în toată atmosfera și viața civilă și politică. Între măsurile de epurare, era și îndepărtarea tuturor celor care au avut un rol important în viața social politică. Printre cei care au fost îndepărtați și închiși pentru activitatea lor dinainte, a fost și profesorul Nichifor Crainic. El era profesor de teologie mistică, iar cursurile pe care le-a ținut el despre Meister Eckhart, un mistic german apusean, despre modul cum Dostoievski, în lucrările lui de literatură, a știut cum să cuprindă spiritul religios ortodox din Rusia, au fost cursuri de referință, pe care cei care le-au ascultat și le amintesc și acum și le folosesc benefic, pentru a arăta ce înseamnă îngemănarea dintre teologie și viață. La această catedră avea și un asistent, iarăși un suflet cald și bun, care a fost Părintele Benedict Ghiuș.

Pe Nichifor Crainic l-au îndepărtat, a fugit o bucată de vreme, s-a ascuns, dar nu putea să reziste multă vreme așa că a fost arestat și închis. În momentul în care catedra de teologie mistică de la facultate a rămas vacantă, prin plecarea lui Nichifor Crainic, s-a pus de îndată problema succesiunii la catedră. Timp de aproape doi ani a suplini-o profesorul Ion Savin. Savin era profesor de teologie dogmatică și apologetică. Făcea mai mult apologetică, care era iarăși un fel de filozofie creștină. La dogmatică era Nicolae Chițescu. Profesorul Savin, care era prin formația lui un filozof, un om pătruns puternic de credința creștină, a primit spre suplinire catedra până când se vor aranja lucrurile, fiindcă s-a pus problema desființării catedrei de mistică. Biserica ortodoxă, care îl avea atunci pe Patriarhul Nicodim și ceilalți profesori, au luptat ca să mențină catedra. Era între puținele facultăți de teologie ortodoxă din spațiul răsăritean care aveau o astfel de catedră, dar trebuia și să o reprezinte cineva puternic. Atunci, la nivelul înalt, s-a ajuns la concluzia că numai Părintele Stăniloae ar putea să illustreze o astfel de catedră.

În timpul cât profesorul Savin a suplini catedra, eu ajunsesem președintele Asociației Studenților Teologi. Având oarecare posibilități la asociație și cum îmi plăcea teologia mistică, deci viețile gânditorilor și trăitorilor religioși din altă vreme, am făcut în așa fel încât cursul de teologie pe care îl ținea profesorul Savin, s-a *biografiat* așa cum se spunea atunci, adică era un mod de imprimare la instrumentul acesta care se numea biograf, erau bătute la mașină, după aceea erau duse la o litografie, unde se reproduceau textele într-un fel care putea fi de folos studenților pentru a cunoaște teologia. Profesorul Savin, cum spuneam,

era un filozof, dar și un trăitor creștin și el ne spunea cu o modestie creștină, că înainte de a ne expune nouă cursurile, el le învață. El se inspira din teologia ortodoxă care era la îndemână și elabora din tot ceea ce cunoștea, o expunere a teologiei mistice pentru noi. Și el și alții au hotărât la Consiliul Profesoral, apoi la nivelul bisericii, că cel care ar putea ilustra o astfel de catedră de teologie mistică n-ar fi altul decât Părintele Stăniloae. La Sibiu Părintele Stăniloae preda apologetică și dogmatică, care erau niște domenii pregătitoare oarecum pentru teologia mistică. Lecții de mistică propriu-zisă, ascetică și mistică, nu a făcut până atunci. A acceptat Părintele Stăniloae și a fost și un moment de mare mirare, dar și de bucurie sufletească pentru Biserica Ortodoxă Română. De mirare era pentru faptul că Părintele Stăniloae pleca de la o poziție cum rar oameni pot să o aibă. Era rectorul Academiei Teologice de la Sibiu, era apropiatului Mitropolitului Bălan, încât la Sibiu avea o poziție socială de onoare, o poziție extraordinară. Și acum se cobora de pe acest pedestal și venea la București unde era cunoscut cum era cunoscut, dar venea între alte somități aici fiecare cu poziția lui. Era Gala Galaction, era Vintilescu, era Coman, era Tudor Popescu, toți niște somități pe plan teologic și social de altfel. Pe Gala Galaction îl știe toată lumea, căci era un scriitor bine-cunoscut în lume. Tudor Popescu era omul care era numit de noi, stâlp al ortodoxiei, un om și de o smerenie aparte, dar și de o cultură vastă. Părintele Stăniloae venind aici, renunța la ceea ce era la Sibiu și venea la București într-un loc necunoscut pentru a expune teologia mistică. Era și pentru el o încercare nouă și exact ceea ce a făcut Savin când a suplinat catedra, a făcut și Părintele Stăniloae. Avea față de domnul Savin avantajul că Părintele Stăniloae era un cunoscător al Sfinților Părinți, tocmai era în curs de a traduce Filocalia și în felul acesta era într-un mediu spiritual adânc cufundat în viața mistică a Orientului și a Occidentului în același timp. Noi ne-am bucurat toți. Își făcuse o platformă și probabil că aceasta a fost și una din motivațiile majore a celor care s-au gândit să-l cheme la catedra de mistică, faptul că atunci se tipăriseră primele două volume din Filocalie, din traducerea românească. Eu cunoșteam acest fapt pentru că și Preasfințitul Nicolae Popovici a avut un rol destul de important în scoaterea de sub tipar al primului volum din Filocalie, ca și Părintele Arsenie Boca care a desenat atât de frumoasă coperta a cărții de Filocalie, într-un stil cu totul aparte. Nu a existat până atunci o carte prezentată atât de frumos în teologia românească cum a fost Filocalia, dar și în redactarea

lucrării, fiindcă Părintele Stăniloae dicta adesea traducerea Părintelui Arsenie Boca care era și el cunosător al cuprinsului Filocalic. Toate acestea au contribuit și au călăuzit drumul Părintelui Stăniloae către catedra de mistică din București.

O venire providențială

Cum spuneam, venirea Părintelui Stăniloae la București a fost un punct de cotitură în întreaga atmosferă teologică. Eu eram în anul trei când a venit Părintele Stăniloae dar i-am organizat o clipă de început de neuitat ca în vremurile bune ale Facultății de Teologie, în amfiteatrul mare de la etajul doi al facultății încât a fost ca o zi de sărbătoare. Părintele venea de la Sibiu și rivalitatea dintre cele două facultăți a fost întotdeauna o realitate, nu în sensul rău al cuvântului dar o emulație exista întotdeauna și o stimulare continuă. Din pricina aceasta, eu și prietenii mei ziceam că venea într-un oraș puțin rece față de dânsul, chiar dacă l-au ales și l-au votat să vină profesor la facultate. Niciodată n-am să înțeleg eu prea bine mobilul pentru care Părintele Stăniloae a părăsit Sibiul și a acceptat să vină în București. În orice caz, a fost o venire providențială să spun așa. Venea însă într-un oraș care nu-l aștepta cu flori și cu pâine cu sare, nici măcar nu i s-a dat o locuință. Și atunci, împreună cu Irina Zlotea despre care am vorbit mai la început, o studentă inimoasă și jertfelnică, am căutat și am găsit o locuință în care să stea provizoriu Părintele Stăniloae. Aici înainte de începerea anului școlar s-a retras și și-a pregătit lecția inaugurală a cursului de mistică într-un regim care nu prea era de acord cu mistica și cu viața creștină. Îmi aduc aminte cum, după ce Părintele s-a instalat acolo l-am ajutat să își organizeze mica reședință, cum i-am cărat lemne că nu avea cu ce se încălzi și lucruri din acestea de mică gospodărie pe care altfel Părintele nu prea era obișnuit să le facă, la Sibiu avea totul la îndemână, doamna se ocupa de dânsul, acum dânsul era singur în București, însă noi, studenții, am făcut în așa fel încât ziua de inaugurare a cursului de mistică a fost o sărbătoare triumfală.

Amfiteatrul mare care putea adăposti sute de studenți nu mai fusese atât de plin poate de zece ani, căci toată studențimea care simțea românește, pe lângă invitații și teologii și preoții din București a inundat acest amfiteatru și nu aveai loc unde să te așezi. A fost o mare sărbătoare începutul cursului de mistică al Părintelui Stăniloae și parcă îl văd și astăzi cât era de mulțumit, de bucuros sufletește că a avut un așa auditoriu și un așa început la facultate.

Cursul sigur că a început pentru doi ani odată, mergeam împreună la cursuri anul 3 și 4. Am început cu lecțiile de de asceză creștină cu care a început de fapt cursul Părintelui și apoi s-a ajuns la cursul de mistică. Părintele își redacta fiecare prelegere, o avea scrisă, dar în momentul în care o expunea îi veneau și oarecare idei noi de comentariu și pe toate le consemnam și i le dădeam Părintelui astfel încât cursul pe care l-am redactat la sfârșitul anului a fost temelia cursului pe care l-a tipărit mai tâziu. Pentru că după ce regimul s-a schimbat în atitudine față de Biserică, față de poporul român și față de toate, Părintele n-a mai putut să țină nici curs de mistică măcar și a făcut un curs de dogmatică, apoi au venit închisoarea și toate celelalte.

În ce privește relația mea cu Părintele, datorită Preasfințitului Nicolae Popovici a fost una foarte apropiată, iar Părintele știa întotdeauna că are pe cineva în ajutor, că în marea aceasta bucureșteană e greu să îți găsești un punct de sprijin când ai nevoie de ceva.

Părintele Benedict Ghiuș a avut un mare rol

A voit Bunul Dumnezeu ca sa poata să își găsească locuința într-o casă parohială la biserica Sfântul Gheorghe vechi, la parterul casei, și s-a mutat acolo, și-a dus biblioteca și familia și Părintele a început sa se simtă bucureștean.

Aici Părintele Benedict Ghiuș a avut un mare rol ca Părintele să se simtă acasă, fiindcă Părintele Benedict era un trăitor al misticii creștine, un cunoscător al teologiei mistice răsăritene, un călugăr smerit și un om cu o dragoste deosebită, astfel încât i-a fost foarte aproape Părintelui Stăniloae. Și cum Părintele Benedict era locuitor al Mănăstirii Antim, unde activitatea Rugului Aprins era în floare și cu o puternică influență asupra mediului intelectual bucureștean, a ajuns Părintele Stăniloae să vină și dânsul la întruniri și aș putea spune că deși era o somitate în sânul Rugului Aprins, a învățat si dânsul o formă nouă a manifestării sufletești în mijlocul oamenilor. Atmosfera de la Sibiu era mai apuseană, mai pretențioasă, ori aici, Rugul Aprins i-a dăruit multă învățătură în ceea ce privește smerenia și deschiderea spre ceilalți. Aici, la Rugul Aprins, s-a întâlnit cu spiritul tumultos al lui Sandu Tudor, Părintele Daniil de mai tarziu, care, spre deosebire de Părintele Benedict, era un bătaios, un spirit mai agitat, care voia ca în sensul cuvintelor apostolice să nu fie căldicel, ori să ardă ori să fie rece. Și Părintele Benedict era contraponderea acestui temperament întotdeauna, iar Părintele Stăniloae, cunoscându-i acum pe toți, visa ca din

toate acestea să se nască o mișcare de spiritualitate românească poate ca pe vremea lui Paisie Velicovschi din Moldova și a dorit ca să facă o joncțiune, o legătură între cercul Rugului Aprins și Părintele Arsenie Boca.

Cu Părintele Stăniloae am păstrat toată viața niște legături foarte apropiate, deși anul 1948 a venit cu o ruptură, în sensul că eu a trebuit să plec fugăr fiindcă au început arestările în mai 1948. Pentru că încă din vremea studenției, Părintele Benedict și Părintele Stăniloae ne-au sprijinit pe noi studenții care eram foarte dornici atunci ca să fim în rândul întâi al apărării formelor noastre de exprimare a credinței și am încercat să adunăm studenții în ATOS (Asociația Tineretului Ortodox Studențesc), ne-au sprijinit, ne-au sfătuit și ne-au îndrumat adesea.

Când au ieșit de sub teascurile litografiei primele exemplare, pentru noi a fost o victorie, o sărbătoare extraordinară

Iar când am litografiat întregul curs de mistică, eu eram la teologie și împreună cu mine Roman Braga, Leondida Plămădeală și mulți alții - costa bani litografierea dar am făcut în așa fel încât am putut să o scoatem pentru că a fost ca un obiectiv important al activității noastre acesta, de a scoate cursul de mistică, așa cum făcusem și cu cursul profesorului Savin, așa încât când au ieșit de sub teascurile litografiei primele exemplare, pentru noi a fost o victorie, o sărbătoare extraordinară – pentru că era foarte greu atunci, nu era tipografie și nu aveam voie să tipărim astfel de lucruri la tipografii, nu aveam nici bani dar așa cât am putut am scos acest curs de mistică care e ca un monument și astăzi. Era în format A4 cum se spune astăzi, în coală mare și erau aproape 300-400 de pagini, nu mai țin minte cât și cu ilustrația copertei făcută de Părintele Felix Dubneac și era redactat destul de frumos și pentru noi a fost ca o victorie extraordinară, dar ne-a și costat, fiindcă întâmplarea a făcut că în anul acela (1948) ziua de 1 mai s-a nimerit să fie exact în Sâmbăta Mare din Săptămâna Patimilor.

Și am hotărât să facem un manifest...

Și atunci noi din grupul de studenți de la ATOS ne-am cam agitat puțin și am zis că e o datorie a noastră ca studenți în Teologie și apoi pe toți studenții creștini să îi mobilizăm, să luăm atitudine față de acest lucru și pe cât ne stă în putință să creăm un curent de opunere la manifestările de veselie în ziua când era cea mai mare tristețe pentru lumea creștină, când Mântuitorul era în mormânt și am hotărât să facem un manifest pe care să-l împărțim în lume.

Nu numai studenții în Teologie, mulți, foarte mulți studenți ne-au fost alături și asta ne-a costat iarăși mai târziu. Din pricina aceasta - nu știu dacă asta a fost determinant sau a fost în planurile politice de atunci un moment dinainte stabilit dar care a coincis cu faptul că la 1 mai noi am împărțit manifestul și după zece zile s-au declanșat arestările a tot felul de oameni care erau opozanți ai regimului comunist. Cu mine bunul Dumnezeu a fost milostiv și m-a făcut să aflu despre această intenție a autorităților să mă aresteze și am plecat.

Și atunci în împrejurări absolut minunate... am ajuns să fiu arestat

Am stat vreme de șapte ani ascuns și după aia am fost, tot cu voia lui Dumnezeu, găsit că nu mai puteam răbda, ajunseseam la extenuare nervoasă și atunci în împrejurări absolut minunate, fără să învinuiesc pe nimeni sau să mă învinuiesc pe mine de ceva, de greșală, am ajuns să fiu arestat și în decursul detenției am aflat apoi și de faptul că grupul Rugului Aprins era și el în Aiud în același timp cu mine. N-am reușit însă să mă întâlnesc în detenția de nouă ani și ceva cu niciunul dintre membrii Rugului Aprins, dar pentru că în închisoare era un sistem de comunicare extraordinară, încât se știa tot - prin țeava de calorifer se folosea sistemul de transmitere cu semnale Morse, cei care erau pricepuți transmiteau peste tot și știam în geografia de așezare a închisorii unde e cutare, unde e cutare, când a murit unul, când s-a întâmplat cu altul încât zic că pentru starea de detenție pe care a dăruit-o Dumnezeu ca o încercare pentru mulți, pe unii i-a dus la un sfârșit în închisoare martirică, pe alții ne-a lăsat să ne ducem greutățile vieții mai departe, dar am aflat și despre Părintele Stăniloae pe unde era, cum era, și pot să spun că în închisoare, atunci când erai ancorat cu ancora nădejzii în credință puternică băteau valurile dar nu te scufundau. Și acolo cei care puteau fi învățători erau învățători, cei care trebuiau să învețe erau studenți ascultători, dar pentru toți, studiul Sfintei Scripturi mai ales, a fost un izvor nesecat de îndemn sufletesc și de rezistență.

În închisoare Părintele Stăniloae a stat în aceeași celulă cu un fost coleg la farmacie

Și așa am aflat ca în închisoare Părintele Stăniloae a stat în aceeași celulă cu un fost coleg de an la farmacie cu mine, Petre Daba, care după ce ne-am

eliberat mi-a istorisit multe. Cât de mult a însemnat prezența Părintelui Stăniloae, care, deși era îndurerat de despărțirea de familie, de doamna și de fiică, de studiu (căci el era un om de studiu, de cercetare teologică) a adus către ceilalți revărsare harică, de cunoștințe și numai. Deci catedra s-a mutat în celulă și în auditoriul pe care îl avea și cărora le vorbea mereu era și acest coleg al meu Petre Daba care era un bănațean din Horavița mi se pare, care a făcut liceul la Caransebeș și a venit la București și s-a înscris în anul întâi la teologie, unde eram și eu. Și așa am ajuns de ne-am cunoscut, și la cursurile de farmacie, și la cursurile de teologie, dar el a lăsat teologia și s-a ținut numai de farmacie și a ajuns pe urmă farmacist.

Învățând pe de rost versurile Sfintei Evanghelii după Ioan

Și îmi povestea mai târziu acest Petre Daba cum Părintele Stăniloae, care în viața de slujire preoțească pe care a avut-o, avea cărțile la îndemână și știa oriunde să meargă să caute ceva, acum în închisoare a fost propunător de cunoștințe teologice, dar și învățăcel, învățând pe de rost versurile Sfintei Evanghelii după Ioan. Le-a învățat de la cei care le știau din vremea când, așa a vrut Dumnezeu ca, în vremea în care le-a fost posibil celor care erau în detenție să aibe cărți și mai ales Sfânta Scriptură, a vrut Dumnezeu ca aceștia să învețe pe de rost părți întregi din Sfintele Evanghelii și părți întregi din Sfânta Scriptură, iar acum ei care erau pușcăriași vechi, oamenii aceștia au fost o sursă de îmbărbătare întâi prin faptul că ei trecuseră deja prin ani, erau de aproape opt-zece ani în închisoare. Și nu s-au dat bătăuți, dimpotrivă, au devenit niște biblioteci care împărtășeau cunoștințele celorlalți care erau acolo, și așa au ajuns cei din detenție să învețe unii de la alții părți întregi din Sfânta Scriptură, din Evanghelii, și așa Părintele Stăniloae aici a fost ucenic. Și a învățat de la cei care știau și le veneau prin Morse versetele și în fiecare zi cu răbdarea și cu silința unui elev, învățăcel, îmi povestea cum Părintele Stăniloae a învățat Sfânta Evanghelie după Ioan pe de rost.

Ne-am revăzut după ce a venit eliberarea din 1964

A fost reintegrat la Facultatea de Teologie, unde l-am reîntâlnit când am ajuns, dar nu mai era profesor de mistică, pentru că mistica era numai prin nume ceva care deranja regimul, și atunci a fost profesor de dogmatică. Și ne întâlneam la biserică, știam unde stă și am ajuns să ne revedem, mai ales

după ce, într-un mod cu totul minunat voit de bunul Dumnezeu, am revenit și eu în spațiul eclezial și în momentul în care am crezut că nu voi mai putea niciodată să revin în slujirea bisericii, a voit Dumnezeu ca să întâlnesc într-o zi de August la o slujbă pe Înalțul Corneanu, mitropolitul de la Timișoara. Atunci nu știu, cred că era numai episcop de Arad. Și cu care stând de vorbă în holul palatului patriarhal, a venit și ne-a găsit patriarhul Iustinian, Dumnezeu să-l odihnească. Și Înalțul Corneanu m-a prezentat și alături de patriarhul Iustinian erau doi stareți: starețul de la Cernica, Roman Stanciu și starețul de la Căldărușani, Gherasim Cristea, cu care am fost iarăși coleg de facultate și ne cunoșteam, și acum era prima întâlnire după aproape 20 de ani, și cu Înalțul Corneanu, și cu cei doi stareți. Și când a văzut Patriarhul Iustinian cu câtă dragoste m-am îmbrățișat cu cei doi stareți, a fost surprins, că cine e omul acesta? Era cu mine încă un fost coleg al nostru, Costel Bărbulescu, pe care patriarhul îl știa și a zis pe acesta îl știu dar pe celălalt nu îl știu. Și atunci Corneanu și cei doi stareți m-au prezentat patriarhului și m-a întrebat de ce nu ești în biserică? După ce am... mi-a fost mie jenă să îi spun câte mi s-au întâmplat până atunci, și mi-a zis așa cu un ton oarecum imperativ, mâine te duci și depui cerere pentru un post de profesor la seminar.

Eram de patru ani liber și aproape de fiecare dată am bătut la ușa care nu mi s-a deschis

Vă puteți închipui, eram de patru ani liber și aproape de fiecare dată am bătut la ușa care nu mi s-a deschis, până în clipa aceasta când bunul Dumnezeu, după ce m-a trecut prin încercările de a fi muncitor la tâmplărie, îngrijitor de animale de laborator etcetera, dintr-o dată, a rânduit să mi se poruncească să fac cerere pe post de profesor de seminar. Și așa am și făcut. Și revenind deci în sânul bisericii, am găsit bunăvoință și așa putea spune, îndemn de a relua ceea ce lăsasem cândva cu ani în urmă, cu două decenii aproape, să îmi reiau studiile, să îmi reiau preocuparea teologică. Și sigur că un sprijin deosebit în perioada de așteptare mi-a fost Părintele Stăniloae, fiindcă eu nu aveam nici materiale la îndemână, fiindcă porunca de a depune cerere a fost în august, dar formal, numirea s-a făcut în februarie, timp în care patriarhul a stăruit pe lângă autorități să mi se dea autorizația să lucrez în teologie. N-a fost numai patriarhul, au intervenit și alții apoi în favoarea mea. Așa am ajuns să fiu la seminar, și acolo fiind, Părintele Stăniloae mi-a furnizat materiale ca să mă informez că puteai să mergi la o bibliotecă, dar alta era să

Îți dea cineva o carte pe care o puteai ține mai mult și sfaturi ce să faci cum să plutești în lumea aceasta cu totul nouă, și am fost întotdeauna aproape de dânsul. Părintele Stăniloae mi-a dat și sfaturi și oarecum pot zice că n-a fost numai un îndemn, ci a fost și o poruncă să mă înscriu la cursurile de doctorat. Și iarăși aici mi-a fost de mare ajutor. Fără ajutorul dânsului nici nu-mi puteam face studiile de doctorat fiindcă Părintele Stăniloae ajunsese să fie foarte apreciat în vremea aceea, cel puțin patriarhul Iustinian ținea foarte mult cont de cuvântul Părintelui Stăniloae. Și atunci, în 1972, când s-a ivit posibilitatea ca să fie trimiși pentru studii de doctorat în străinătate, împreună cu Preasfințitul Antonie Plămădeală, care ajunsese acum episcop vicar la patriarhie, și Părintele Stăniloae, amândoi au propus Preafericitului Iustinian ca să mă accepte să merg la studii la Paris. Și pentru mine, care îmi doream acest lucru de pe vremea când eram student și trecuseră deci două decenii, și abia acum vedeam împlinirea visului, a fost un fapt extraordinar. În 1948, când eram încă student, a venit un preot greco-catolic de la Paris, care a intrat așa în civil necunoscut de nimeni la Facultatea de Teologie, și a întrebat, nu știu cum a întrebat, dar a aflat Părintele acesta ca așa fi oarecum între cei care merită o oarecare atenție, și a venit, m-a cunoscut și mi-a propus să ne întâlnim în afara zidurilor, undeva unde nu puteam fi, ziceam noi, urmăriți, dar era numai impresia noastră că nu suntem urmăriți. Și acest părinte mi-a spus că la Paris sunt câteva locuri rezervate pentru studenții ortodocși de la București. Și spunea că sunt trei locuri, să merg acolo, să caut o adresă și că totul e aranjat, casă, masă, tot ce se poate. Ori eu nu puteam concepe o astfel de aventură. M-am dus așadar la decanul facultății, la Părintele Vintilescu, căruia i-am relatat că am aflat despre faptul că vor trimite și o adresă oficială de la Paris, să invite nu știu cum, trei studenți că li se dă casă, masă, nu știu eu ce. Părintele decan a supus în consiliu profesoral faptul că ar putea fi posibil și că atunci va fi nevoie să rezolve repede iar atunci s-a și făcut lista cu cei trei care ar putea fi trimiși. Dar eu nu eram pe această listă. Erau doi asistenți și un altul. Deci era un vis apus atunci.

Ca o poruncă mi-a zis: Să te duci!

Iar acum, după 20 de ani, eram om în vârstă, aveam 40 de ani, eram căsătorit și profesor la seminar, și când mi s-a propus faptul acesta, am fost întâi foarte îndoit. Ce pot eu face la vârsta asta? Cum să îmi las familia de acum? Aveam o responsabilitate familială. Când m-a văzut Părintele Stăniloae că eram atât de îndoit, ca o poruncă mi-a zis: Să te duci! Și așa am ajuns

student la Paris. Iar Părintele Stăniloae era unul dintre teologii ortodocși invitat la diferite conferințe, întâlniri teologice, și când avea drum pe la Paris, mă căuta și pe mine. Eu stăteam la un cămin monastic, al ordinului sulpicienilor care erau renumiți prin faptul că erau dedicați lucrării intelectuale în biserică. Întâmplător, în acest cămin se întâlneau comisiile teologice ale sinodului episcopilor francezi, și ei sunt mulți acolo, sunt vreo 70 de episcopi și aveau diferite comisii. Unii dintre ei, când veneau prin Paris stăteau acolo și se cunoșteau cu mulți dintre ceilalți cu care m-am cunoscut și eu. Și uneori mă invitau la comisia lor teologică de învățământ. M-au invitat să fac o expunere despre învățământul teologic din biserică noastră ortodoxă. Și eu l-am făcut cunoscut pe Părintele Stăniloae în felul acesta. Din pricina aceasta, când venea Părintele Stăniloae prin Paris, îngăduiau să îl găzduiască acolo la căminul acesta. Ajunsesem să am o cameră mai primitoare, mai mobilată, eram acuma într-un al doilea an de studii cred, când a venit Părintele Stăniloae, și stând noi acolo de sfat, mă întrebă așa într-o doară, dar pe Emil Cioran l-ai întâlnit cumva pe aici? Toată lumea știa că Emil Cioran era un proscris pentru regimul comunist. Dar pentru noi... eu spun drept că aveam dorința să îl cunosc, dar teama de consecințe m-a oprit. Deși l-am cunoscut pe Eugen Ionescu, l-am cunoscut pe Părintele Virgil Gheorghiu, dar de Cioran mi-a fost teamă să mă apropiu. Îmi închipuiam că e urmărit, nu de francezi, ci de ai noștri, și văzându-mă acolo, știm noi cam cum se comporta regimul cu situații de genul acesta. Dar Părintele Stăniloae m-a îndemnat, și mi-a zis, hai să îl întâlnesc pe Cioran. Fiindcă eu am fost coleg cu el, și prieten, și am făcut un plan cum să facem, în așa fel încât nimeni să nu ne știe. Adresa eu o știam a lui Cioran, și într-o zi când Părintele stătea retras, era aproape de plecare când ziceam că nu îl mai urmărește nimeni - și în interiorul căminului, cu adevărat, nu îl putea urmări nimeni fiindcă ușile se încuiau și nu intra oricine - m-am dus la adresa unde locuia Cioran. Ori aveam numai strada și numărul, nu știam nici unde e apartamentul, ce o fi. Și am intrat în interiorul porții, unde nu era portar la ușă, o curte patrulater, cu apartamente multe și în etaj, și unde să caut în acest car cu fân locuința lui Cioran.

Da, eu sunt Emil Cioran...

Și am văzut în curtea aceasta un cetățean, era cam răcoare, și era cu un pardesiu cu gulerul ridicat un cetățean, și m-am apropiat de el și i-am cerut

în limba franceză natural, respectuos, să mă ierte că îl deranjez, și mi-a răspuns, cu deschidere așa, că pot să îl întreb, că nu îl deranjez, dar s-a uitat așa lung, că era neobișnuit felul de a-ți face introducere cu scuze cu știu eu cum – și s-a dovedit mai târziu că cel întrebat era chiar Emil Cioran... Și i-am spus atunci în limba franceză că Emil Cioran pe care îl caut este concetățean cu mine, că eu sunt român, că stau la studii la Paris, și că îi aduc un mesaj din partea unui coleg de școală. Și mă întreabă *dar de ce îmi spui mie toate astea?* Și zic, ca să mă justific de ce îl caut. Și îmi spune *dar atâta justificare îți trebuie? Sau ți-e frică de ceva?* Și atunci îmi spune în românește, aici n-are de ce să îți fie frică, ești în țara libertății. Și atunci am căscat ochii, și da, eu sunt Emil Cioran. Ce surpriză a fost pentru mine, și ce emoție, și atunci i-am spus, m-a întrebat și el de fapt, de ce coleg îi transmite mesajul, și atunci i-am spus că Părintele Stăniloae e în Paris, că găzduiește la mine în cămin, și că ar dori, ca neștiut de nimeni, căci și pentru Părintele era riscant să știe lumea din țară că s-a întâlnit cu Emil Cioran, și am stabilit pentru a doua seară să vină la cămin, ne-am dat întâlnire undeva în oraș, Părintele aștepta în cămin, eu m-am dus și m-am întâlnit în faptul serii cu Emil Cioran, l-am condus în cămin, unde intrând cu mine nu l-a întrebat nimeni cine e, și așa l-am condus pe Emil Cioran în camera de la cămin la Părintele Stăniloae. Eu cu decența necesară i-am lăsat acolo, eu eram într-o cameră alăturată, oarecum, păzind întâlnirea aceasta emoționantă și istorică. Țin minte doar că pe drum îmi luasem cu mine în buzunar o cărțuție de-a lui Cioran, o carte de buzunar, și mergând pe drum cu cartea în buzunar arătam că sunt și eu oarecum introdus în lectura cărților lui, și zice, *Să nu i le arăți pe astea Părintelui Stăniloae!* Și am avut noi câteva conversații, până când l-am condus la Părintele, și după aia l-am condus până l-am scos afară din cămin și mai departe nu mai era nevoie - el era parizian, nu ca mine, și ne-am despărțit. A fost prima și ultima întâlnire, și a Părintelui Stăniloae, și a mea cu Emil Cioran. Înainte de a pleca însă mi-a dat autograful pe o carte, pe care însă nu o mai am. Și Părintele Stăniloae a fost atât de fericit în seara aceea, încât aș putea spune că nici n-avea cuvinte cum să își exprime bucuria. Asta a fost una dintre trecerile Părintelui...

La Radio Difuziunea Franceză

O altă dată, îmi aduc aminte că venind, noi aveam acolo un român care era coordonator sau redactor la RDF, adică la Radio Difuziunea Franceză și

emisiunea lui se numea „*Spiritualitate și Biserici Orientale*”, se numea Gerard Ștefănescu, cu care am fost în foarte bune relații cât am stat acolo și care cu adevărat, cu bune intenții, m-a invitat de zeci de ori aș putea spune, la emisiunile lui pe care le organiza, ca să mă ajute material. El formase în emisiunea asta un grup, care era format de obicei din Episcopul Pierre Elie, care era francez de origine, dar a devenit ortodox și era episcop în Biserica Ortodoxă Rusă din Paris care era de obediență de Moscova, fiindcă rușii erau foarte divizați, unii țineau cu Moscova, alții cu Constantinopolul, iar alții erau independenți. El era un cunoscător al ortodoxiei fiindcă a făcut studii de teologie și în Grecia. Cunoștea și limba greacă, franceză, engleză, și românească știa câteva cuvinte, era bun prieten cu Gerard Ștefănescu și aproape că nu era emisiune la care el să nu fie. Cum avea destule obligații, Gerard Ștefănescu, nu eram numai eu abonat emisiunilor lui, mai erau și alții, dar eu am fost adesea cu un părinte francez, bun profesor de liturgică la Institutul Teologic din Paris și bun cunoscător al Bisericii Ortodoxe și al Bisericii Românești. Când a venit Părintele Stăniloae, eu l-am avertizat pe Gerard Ștefănescu și imediat a făcut înregistrare. În felul acesta am fost la o emisiune la RDF cu Părintele Stăniloae. În altă clipă de întâlnire franțuzească am fost cu Clément Olivier. Clément Olivier era un mare teolog care auzind despre Părintele Stăniloae și-a dorit să-l întâlnească. S-a realizat și această întâlnire care s-a transformat apoi într-o puternică legătură de prietenie între Părintele Stăniloae și Clément Olivier. Era mult mai tânăr Clément Olivier decât Părintele, dar sentimentul acesta de fraternitate, de împreună slujire a adevărului de credință i-a apropiat așa de mult și puterea de comunicare între ei a devenit așa de deschisă încât parcă au fost crescuți împreună, așa se înțelegeau de bine.

Din această prietenie al lui Clément Olivier cu Părintele Stăniloae...

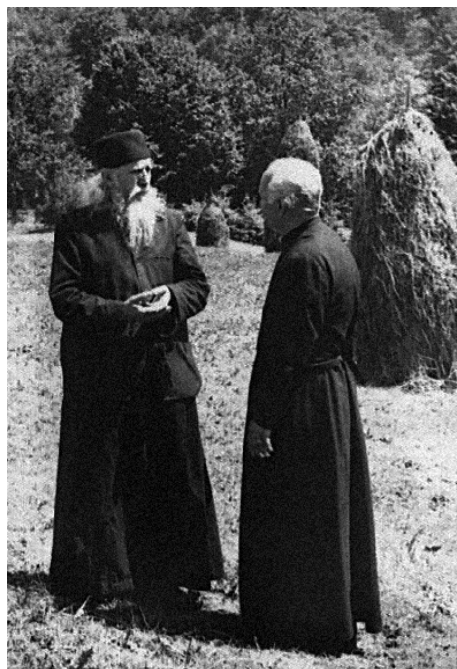
Așa s-a perpetuat până când s-au sfârșit și unul și altul la vremea lor, dar aș vrea să spun că din această prietenie al lui Clément Olivier cu Părintele Stăniloae s-a născut întâmplarea care s-a petrecut în anul 1979. Familia lui Clément Olivier era formată din Olivier, soția lui Monique și cei doi copii: Sophie și Denis, pe care eu i-am cunoscut foarte bine, fiindcă a fi român, pentru Clément Olivier însemna a fi frate. El iubea atât de mult biserica noastră ortodoxă românească, încât ar fi vrut să învețe limba română. Însă preocupările

timpului nu îl mai lăsau să facă asta. Atunci, când apăreau revistele noastre de teologie, eu i le înfățișam, cu problematicile, articolele, cu evenimente, cu tot ce se petrecea în biserica noastră ortodoxă. Întâmplarea a făcut că la o biserică preotul s-a îmbolnăvit și nu aveau cine să facă slujba. Atunci, episcopul a venit la mine și mi-a spus: „*Dacă vii la noi, la biserica rusească, nimeni nu o să te învinuiască*”. Dacă m-aș fi duș la alții, sigur pentru mine în regimul comunist era un semn de întrebare. Așa am acceptat și am fost preot de sine stătător în parohia Notre Dame Joie-des-Affligés. Veneau francezi de origine deveniți ortodocși, parohia fusese înființată de Vladimir Lossky, un mare teolog, iar strana o forma familia lui. Fiul lui, Nicolas Lossky, cele 3 surori ale lui și ei erau strana la biserică. Aici, cât am fost eu, a venit și Clément Olivier cu toată familia lui. Era obiceiul acolo, deoarece se adunau creștini ortodocși francezi, de limbă franceză, fie că erau ruși sau de altă origine, fie că erau convertiți și veneau de departe, nu numai din Paris, după slujbă era obiceiul ca să ia masa împreună. Eu care n-aveam casă, n-aveam masă, eram cam invitat pentru că nu mai ajungeam la cămin, ca să mănânc la cantină, fiindcă ei țineau slujba mai devreme și nu țineau deschisă cantina până venea oricine. Așa că, obișnuit, mă invitau ei, deoarece îmi știau situația, încât cu familia lui Clément Olivier am fost foarte apropiați, iar într-o vară când a venit soția mea în vizită pentru două luni în Franța, ei care în vacanță mergeau în sudul Franței, ne-au dat cheile de la apartament și ne-au lăsat să locuim acolo în casa lor. Apoi, când Sophie, fiica lui Clément Olivier a promovat Bacalaureatul, a găsit familia să-i facă drept cadou o călătorie în România și atunci a venit toată familia, toți cei patru membrii și o prietenă a lui Sophie și au stat din iulie 1979 timp de aproape o lună, în țara românească, Clément Olivier și toată familia. Aici, i-am condus în toate părțile și când Părintele Stăniloae și-a făcut și dânsul liber, s-a atașat, încât ne plimbam cea mai mare parte din timp împreună. Am ajuns de am vizitat multe locuri și voi relata două întâmplări minunate cu Părintele Stăniloae și Clément Olivier.

De la Sihăstria la Sihla cu Părintele Cleopa

Când am ajuns la Sihăstria și unul și altul erau bine cunoscuți. Părintele Cleopa, fusese avizat înainte când vom ajunge, cum vom ajunge - patriarhia ne-a sprijinit foarte mult atunci - și ne-a primit la Sihăstria și a fost o minunată întâlnire cu dânsul. Vă închipuiți trei somități teologice, împreună în discuție,

în mărturisire de bucurie sufletească a unei astfel de întâlniri. Părintele Cleopa, care ținea foarte mult la Părintele Paisie Olaru, a propus a doua zi să facem un drum de la Sihăstria pe jos la Sihla. Am urcat tot grupul acesta împreună cu Părintele Cleopa și cu alții care s-au atașat, încât eram un cârd de oameni urcând pe o cărare de la Sihăstria către Sihla și țin minte previziunea Părintelui Cleopa, care a spus să ne luăm umbrelele. Era o zi atât de frumoasă, de sfârșit de iulie, cu un soare strălucitor dimineața și cum să-ți trebuiască umbrelă? Dar cine nu și-a luat a plătit, fiindcă a venit o ploaie care ne-a udat până la piele. Cu



toate acestea, s-a terminat repede ploaia și am ajuns la Sihla, unde era Părintele Paisie Olaru, care era omul din creierul munților, care trăia în viziunea asta teologică a întâlnirii cu Dumnezeu și care, știind că vine Părintele Cleopa cu un grup, ne-a primit de îndată ce am sosit.

Părintele stătea într-o chilie, mai ridicată și avea un fel de balustradă, de coridor deschis, care ducea la chilia lui sus, unde stătea lume care aștepta la întâlnire și și-a cerut Părintele Olaru scuze față de cei care erau acolo, rugându-i să nu se supere, dar că a venit Părintele Stăniloae, încă cineva și Părintele Cleopa. Lumea când a auzit că e Părintele Cleopa, toți au coborât repede și ne-au lăsat pe noi să ne ducem acolo. Minunată întâlnire a fost și cum drumul de la Sihăstria la Sihla a fost cu soare dogoritor, Părintele Paisie a înțeles situația și ne-a poftit să ne adăpăm la intrarea în chilie cu un butoiaș, un ciubăr cu limonadă. Avea apă răcoritoare din munte, cu lămâie și cu zahăr, încât beai și te răcoreai și nu te săturai. Acolo, au fost atât de frumoase clipele acestea pe care le-am trăit, scurte, puține, dar atât de puternice, încât rămân pentru mine de neuitat. Când s-au împlinit acum doi ani de la moartea lui Clément Olivier, la biserica românească din Paris au făcut o comemorare, iar acolo s-au adunat mulți prieteni și români și francezi și le-am trimis relatarea acestei clipe când în vârful muntelui din Carpații Moldoveni s-au întâlnit

le 19 juillet 1974

Ici on sent toute la bonté de la création de Dieu renouvelée
par la lumière de la Résurrection,
ici on sent l'immense tendresse de l'Orthodoxie, et surtout
de l'Orthodoxie roumaine qui nous aide à comprendre la
vie comme une bénédiction.

Pour tout cela, merci du fond du cœur -
En vous demandant de prier pour nous,

Olivier Robert Monique Sophie.
Dany Camille Benedicte. R. W. A. *Bordeaux*
P. J. J.

părinții Cleopa, Paisie, Stăniloae și Clément Olivier. A fost așa de frumos și o așa de binecuvântată clipă.

Dar anii trec și mai mușcă din viața oamenilor

Au trecut apoi anii Părintele Stăniloae și-a dus viața de profesor la catedră, dar anii trec și mai mușcă din viața oamenilor. Până să ajung aici însă, vreau să spun că Părintele Stăniloae cu timpul și-a folosit ceva bănuți și a cumpărat un mic apartament pe strada Cernica în apropiere de Biserica cu Sfinți și întâmplarea a făcut ca să o cumpere de la un medic care a lucrat la Institutul Cantacuzino, unde am lucrat și eu. În felul acesta, cunoscându-i și pe unii și pe alții am ajuns un fel de mediator între cei doi pentru a face posibilă cumpărarea și mutarea Părintelui acolo și aici îl vizitam destul de des. Nu prea des, ca să îl incomodez, dar nici așa să ne uităm.

Acolo întâlneam adesea pe cei care erau ucenicii Părintelui, printre care fratele nostru, Costea Munteanu cu soția și pe alții. Într-o zi când a venit acum Christos Yannaras în biserică la noi, am aflat că atunci când a venit la noi Christos Yannaras, vorbind întâmplător despre Părintele Stăniloae, Părintele Holbea a evocat un moment când era dânsul profesor la Buzău și era cu un grup de elevi să îl vadă pe Părintele Stăniloae și ne-am întâlnit acolo

în cameră la Părintele Stăniloae, fiindcă ușa Părintelui era deschisă pentru oricine. Era atât de bucuros când îl căuta lumea, dar era și îndurerat că nu avea timpul suficient și ca să se dăruiască lumii și ca să poată să lucreze și să scrie, că asta era vocația dânsului.

La Cernica cu Marc Antoine Costa de Beauregarde

Aș vrea să mai spun că printre cei pe care i-am cunoscut la Paris a fost și o familie tânără Costa de Beauregarde, Marc Antoine și soția lui Pascaline, cu care când eram la Paris am format un grup care voiau să învețe limba română. Limba română este foarte greu de învățat pentru străini. Are sunetele acestea, care sunt moștenite de la conviețuirea cu slavii, pe care le e greu să le pronunțe, iar gramatica noastră este o gramatică foarte grea. Dar pe Marc Antoine nu l-au împiedicat greutățile acestea, își dorea să pătrundă nițel spiritul limbii române mai ales ca să-i fie accesibile lucrările Părintelui Stăniloae, încât Marc Antoine care este un cap bine organizat, căci era profesor de limbi clasice și știa limba latină a reușit să cunoască limba română. Și-a propus și a scris chiar o carte de convorbiri cu Părintele Stăniloae. Și a venit Marc Antoine și a stat într-o vară la Mănăstirea Cernica, unde Părintele Stăniloae mergea și stătea de vorbă cu el. Câte ar mai fi de spus, dar nu-mi vin toate în minte și mă reîntorc la ce am spus înainte, că timpul tace și trece, dar nu fără a lăsa urme puternice asupra vieții noastre. Și asupra Părintelui, care a dus-o greu în pușcărie, au fost ani care nu-i îngăduiau ca să mai fie ca cei tineri, să poată răbda ca cei tineri. Frigul și foamea și durerile sufletești pe care le-a purtat, au lăsat urme și s-a îmbolnăvit Părintele. S-a descoperit că avea cancer gastric și pentru a-i ușura suferința, împreună cu doctorul Miron Bogdan am stăruit să fie internat la spitalul Fundeni unde s-a făcut tot ce trebuia.

Țin minte că la Fundeni medicii i-au dat o atenție aparte, și trebuia apărat de cei mulți care își arătau dragostea și stima care o aveau față de el, fiindcă lui i se recomanda izolare, liniște și îngrijire. Era o durere mai mare decât suferința că știa că a venit cineva și nu l-a putut primi. Când s-a întâmplat, i-au venit atât de mulți în ajutor și voi spune un moment când medicii i-au prescris un medicament care nu se găsea așa de ușor și atunci profesorul Miron Bogdan, profesor la facultatea de medicină, nu știu ce-a făcut, de unde l-a comandat, dar a venit din străinătate cu avionul cu ceea ce avea nevoie Părintele. Și a venit în ajutor și așa mulți ca el au făcut câte ceva. Însă cum

boala este neiertătoare câteodată, așa s-a întâmplat și cu Părintele Stăniloae. Doamna Stăniloae murise după ce a fost împărțită și îmi amintesc cu câtă seninătate a fost de față Părintele la aceasta pregătire pentru ultimul drum spre veșnicie.

Acum el însuși trebuia să se pregătească. Și a trăit cu demnitate și plin de credință tot conținutul creștin al învățăturilor sale. Ba a și rânduit ca după ce sufletul va pleca, Părintele Galeriu și cu mine, cel care scriu aceste rânduri, să-i înveșmânteze trupul în odăjdiile preoțești, după rânduiala tradiției. Iar locul de îngropare și-l pregătise din timp, sub brazii de la Cernica, pe aleea care duce spre biserica Sf. Lazăr.

Împreună cu Părintele Galeriu l-am pregătit așa cum se cuvine

A venit și clipa de la trecerea din această viață către veșnicie. Am fost anunțat îndată și împreună cu Părintele Galeriu ne-am dus cu veșmintele preoțești la Spitalul Fundeni și amândoi l-am pregătit așa cum se cuvine să fie înveșmântat un preot pentru drumul cel din urmă. L-am îmbrăcat, l-am așezat în sicriu și de la spital a fost adus în București, unde înmormântarea a fost ca un pelerinaj către eternitate. A fost atât de multă lume și drumul a fost parcurs, un drum către Dealul Patriarhiei și înapoi și am fost printre cei care au ajutat-o pe fiica dânsului, care se pierduse în clipele acestea, în atenția mulțimii. Eu fiindcă eram apropiat de familie, n-am uitat-o și am ajutat-o, am organizat în așa fel încât să fie în convoiul mortuar care l-a condus pe Părintele la Cernica.

Sub umbra brazilor din Cernica

Acesta este drumul omului, se duce la Cel care l-a creat, iar trupul este pus în pământul din care a fost creat. Părintele și-a găsit locul de veci sub umbra brazilor din Mănăstirea Cernica.

Sunt douăzeci de ani de atunci și readucând în memorie toți anii de când l-am cunoscut, întâi ca student, apoi ca doctorand sub îndrumarea dânsului, până în clipa când l-am condus la locul de veci de la Cernica, îl privesc în amintire și mă minunez de personalitatea aceasta uriașă și de creștinul acesta modest și evlavios!



III.

PĂRINTELE ARSENIE BOCA

Îl port în gând în toată vremea

In întâlnirile pe care le am în amintirile mele cu cei pe care i-am iubit sau i-am stimat sau i-am apreciat în viața mea, un loc de seamă îl are, cu siguranță, Părintele Arsenie Boca. Nu pot să vorbesc vreodată despre dânsul fără să fiu emoționat. Nu pot să vorbesc despre dânsul fără să-i simt oarecum aproape duhul, privirea pătrunzătoare a unor ochi albaștri dar cu o sclipire de oțel. Nu pot să vorbesc despre dânsul fără să-i simt dragostea cu care îi înconjură pe toți cei care veneau aproape de el și-i cereau sfatul sau i se mărturiseau sau îl căutau în orice situație care s-ar fi ivit vreodată la care Părintele Arsenie trebuia să dea un răspuns sau un sfat.

În ceea ce mă privește, amintirile legate de Părintele Arsenie sunt foarte bogate și cuprind o seamă de ani, începând cu 1946 sau 1945, nu mai sunt sigur acum, dar în orice caz în vremea când eram student. Amintirile mele sunt întrepătrunse cu atât de frumoase întâmplări din viața mea legată de Părintele Arsenie, încât – nu știu cum să mă exprim – că-l port în gând în toată vremea. Am să spun și de ce de la bun început: pentru că eu, dacă am viață de familie - și Îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru toată bucuria familiei pe care o am - este datorită faptului că Părintele Arsenie mi-a dat binecuvântarea pentru căsătorie și m-a îndrumat în viața de familie la începutul ei. Și când vorbesc despre acest fapt, voi mărturisi și faptul că avea o putere aparte de a intui oarecum drumul vieții oamenilor și pentru aceasta m-a sfătuit și pe mine cum să-mi întemeiez familia. Și tot la fel a sfătuit-o și pe soția mea, pentru că

eu eram într-un fel legat de Părintele, ea era într-alt fel legată de Părintele și amândoi i-am ascultat sfatul și pe drumul vieții am mers împreună.

Așa s-a născut și în noi dorința de a-l putea cunoaște față în față.

Mă întorc la clipa în care l-am cunoscut pe Părintele Arsenie. Eram student la teologie la București. În vremea aceea era o viață zbuciumată ca student – războiul mondial cuprinsese toată fața Europei. Studenții la teologie erau foarte puțini, fiindcă măsurile administrative și guvernamentale luate atunci au decis ca toți cei care terminau liceul în vremea aceea de război până în 1944, dacă nu intrau la o facultate militarizată și mergeau la alte facultăți (de litere bunăoară, sau academia comercială) – toți aceștia erau obligați să meargă militari. Făceau școală de ofițeri de rezervă și apoi mergeau pe front și Bunul Dumnezeu îi știa apoi pe fiecare ce mai putea face. Așa că la Facultatea de Teologie, nefiind militarizată, erau foarte puțini studenți – toți absolvenții de seminar, sau liceenii care voiau să facă teologia, întâi trebuiau să facă militarie. Din pricina aceasta, când am intrat eu la Facultatea de Teologie, eram puțini dar foarte preocupați de studiu și de viața spirituală. Colegi cu mine pe vremea aceea (unii în ani diferiți, alții cu mine în an) au fost Părintele Sofian Boghiu, Înalt Prea Sfințitul Nicolae Corneanu, Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu Anania și alții, iar între cei care eram prieteni apropiați erau Părintele arhimandrit Roman Braga (coleg de an cu mine), Părintele ierodiacon devenit apoi arhimandrit, Felix Dubneac, care erau din Rugul Aprins. Apoi Înalt Prea Sfințitul Antonie Plămădeală era mai mic ca mine cu un an, dar eram prieteni apropiați. În felul acesta, în discuțiile pe care le aveam și în întâmplările de fiecare zi aduceam vorba de viața mănăstirească, de oameni de prestigiu – mai ales că Roman Braga făcuse seminarul monahal la Cernica, unde a fost coleg de seminar (nu neapărat de an) cu cel care va deveni patriarhul României Teoctist și cu mulți alții, care, deși erau civili acum că seminarul li s-a desființat în 1944, purtau nostalgia vieții de seminar monahal.

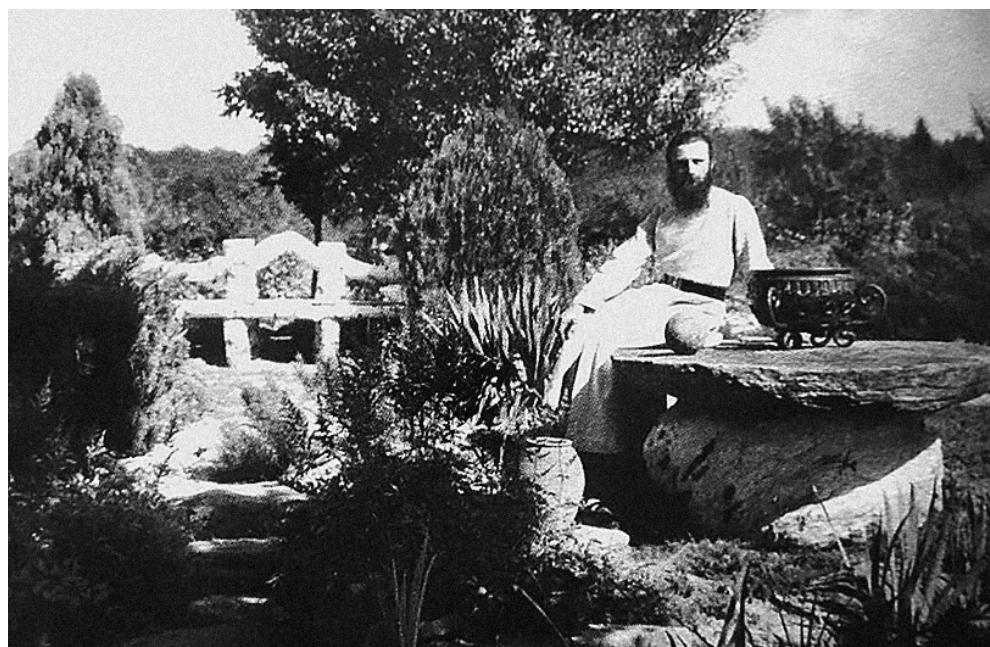
Cu toții ne puneam mereu probleme în legătură cu viața bisericii, cu ceea ce se petrece în lume, cu viața din mănăstiri. Așa am ajuns noi să cunoaștem bine viața de la Mănăstirea Antim și de la Mănăstirea Brâncoveanu din Transilvania, de lângă Făgăraș. Viața mănăstirii Antim o știam bine pentru că patriarhul Iustinian Marina i-a dat acesteia o destinație aparte: să

găzduiască călugării studenți. Acolo erau adunați toți studenții în teologie care erau călugări – și erau destul de mulți pe vremea aceea. Erau astfel Părintele Sofian Boghiu, Părintele Andrei Emilian, Părintele Felix Dubneac, Părintele Nica – fratele episcopului Antim Nica și mulți alții. Datorită prezenței lor am ajuns și noi să fim foarte apropiați mănăstirii Antim.

La Mănăstirea Antim cum spuneam era o viață spirituală aparte – erau toți intelectuali și mai mult decât atât, acolo locuia o personalitate deosebită: domnul Sandu Tudor. Un om deosebit, un om care în viața civilă (cum era atunci, deși locuia în mănăstire era tot civil) a avut o viață foarte fluctuantă, de la comandant de vapor, de la director de ziar, de la alte preocupări mondene aș spune, a devenit un om de spiritualitate religioasă, căutându-și un alt fâgaș de viață, unde să poată trăi așa cum credea el că-și poate găsi mântuirea. Și împreună cu Părintele Benedict și cu alte personalități, aici, la Mănăstirea Antim, s-a înființat și s-a dezvoltat viața – nu știu cum să-i spun: cenaclu, grup, mișcare – care este cunoscută sub numele de Rugul Aprins. Pe noi ne-a atras lucrarea de la Rugul Aprins și în acest context, în probleme de viață spirituală, am ajuns să ne punem întrebarea: unde și cum se mai petrec astfel de activități.

Și am ajuns să aflăm că la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, din județul Făgăraș cum se numea pe atunci, mitropolitul Nicolae Bălan a înființat, de fapt a reînființat, mănăstirea refăcând și biserica și clădirile necesare și ar fi vrut să-i dea o destinație aparte acestei mănăstiri, s-o facă mănăstire de călugări intelectuali, unde să fie un centru de activitate teologică înaltă. Și așa am aflat că între călugării tineri intelectuali care erau acolo se aflau și Părintele Arsenie Boca și Părintele Serafim Popescu și alții. Am mai aflat că Părintele Arsenie Boca avea o activitate deosebită față de toți ceilalți și că în jurul lui se aduna foarte multă lume, că era un om care se apropia de sufletul omului și simțea oarecum dorința celui alt de a se orienta și îi oferea jaloane pentru drumul pe care îl avea de făcut.

Așa s-a născut și în noi dorința de a-l putea cunoaște față în față. Am avut un mare avantaj că între studenții de la teologie din vremea aceea, colegă de an cu Părintele Sofian, cu Înalț Prea Sfințitul Corneanu, cu Înalț Prea Sfințitul Gherasim Cristea – era o tânără care se numea Irina Zlotea. O fată simpatică, o fată studiosă, pe care o întâlneam la cursuri fiindcă era cu un an mai mare decât mine.



Și ne-am hotărât să ne ducem la Mănăstirea Sâmbăta

Eram o mână de studenți, care aveam și dorința de a cunoaște o mănăstire cu o viață spirituală mai aparte, dar și să-l întâlnim pe Părintele Arsenie Boca, despre care fiecare auzisem în cercul nostru câte ceva. Iar noi, povestindu-ne unul altuia, am fi dorit să știm mai multe, să-l cunoaștem pe cel despre care auzisem ca de un preot din legendă – fiindcă se spunea că are o viață ascetică aparte, c-a început să-și sape o chilie în munte, că orice om care se duce la el este străbătut de ochii Părintelui și știe tot despre el. Această aură de legendă ne făcea și pe noi curioși: cum poate să fie acum, în epoca în care trăiam, o astfel de ființă?

Și atunci ne-am format un grup, nu oricum, ci tot așa, pe relații de prietenie: am fost Părintele Roman Braga, Leonida Plămădeală, Constantin Voicescu, Sandu Ducescu, Stelian Manolache și trei sau patru fete. Și ne-am hotărât să ne ducem la Mănăstirea Sâmbăta. Nu erau ca astăzi autobuze sau mașini mici și ne-am hotărât să ne ducem cu trenul. Ne-am format un grup de excursioniști și am pornit spre Mănăstirea Sâmbăta. Se mergea cu trenul până la stația Voila din Brașov și de la Voila până la Sâmbăta, vreo 12 km sau mai mult de mers pe jos. Pentru tinerețea noastră drumul ăsta era o nimica toată. Și dintr-o vorbă într-alta ne-am aflat că am coborât la Voila și am pornit pe drum, deși niciunul dintre noi nu știam drumul propriu-zis. Dar ne-am orientat și am ajuns. Irina Zlotea, care era o casnică a mănăstirii Sâmbăta, plecase înaintea noastră și a anunțat că vine un grup de studenți de la București – pregătise ajungerea noastră acolo.

Pentru Roman Braga, Antonie Plămădeală și pentru mine, personalitatea Părintelui Arsenie prezenta și o problemă aparte: pentru că noi fiind deja apropiați de Rugul Aprins, de domnul Sandu Tudor, de Părintele Benedict, mai auzisem și despre Părintele Arsenie și doream foarte mult să ne apropiem de dânsul. Și ajunși la Sâmbăta, acolo posibilitățile de cazare pe vremea aceea erau mai reduse. Aveau acolo, așa cum îi ziceau ei, corabie – o clădire cu priciuri, cu fân pe jos, cu paie, unde toată lumea dormea cum ajuta Dumnezeu. Noi am crezut că ne ducem acolo, dar Părintele Arsenie a rânduit ca noi să fim cazați într-un fel de colibă, un fel de magazie sau cine știe ce-o fi fost, o cameră mică de 6 pe 4 metri sau 5 pe 3 metri – și a poruncit Părintele să se aștearnă pe jos fân proaspăt și domniile studenți de la București să se odihnească

acolo. Noi am mers foarte încrezători în puterea noastră de a înfrunța orice greutate și am dormit, căci am ajuns spre seară, în cântec și voie bună.

Unii dintre noi erau curioși ce se petrece, că am văzut că-i lume multă și s-au dus să vadă pe unde sunt și au aflat că Părintele a fost la slujbă în biserică, că lumea îl înconjură și îl urma peste tot unde merge. Noi n-am fost – cei mai mulți – am rămas aici, în cabana asta și am așteptat a doua zi.

Pe apa Sâmbetei...

În timpul acela, la Mănăstirea Sâmbăta, Părintele concepușe un fel de organizare, un fel de amenajare a spațiului, a grădinii – căci prin mijlocul mănăstirii curge apa Sâmbetei. Pe apa Sâmbetei se duc multe... – și păcate și idei și vise de multe ori – și Părintele s-a gândit să facă în așa fel încât apa Sâmbetei să mai și oprească în mănăstire și a plănuit amenajarea de două lacuri artificiale și o plantație de pomi acolo. Tocmai atunci se nimerise să sape, să amenajeze unul dintre lacuri.

Și a doua zi dimineață, când ne-am deșteptat noi și am început să luăm legătura cu lumea pe-acolo, am aflat că am fost invitați și noi sau ni s-a dat posibilitatea să participăm la excavarea terenului unde trebuia să fie lacul. Am muncit cu sârg și cu drag – știam că suntem și noi părtași la amenajarea acestuia. Eu și acum, după 60 de ani sau 70 câți or fi de atunci, când mă duc la mănăstire, mă uit cu drag cum au îmbătrânit lacul și pomii care s-au plantat atunci și care au mai rămas pe acolo. Și zic și eu cu mândrie că și eu am scos de-aici o lopată de teren.

Să-l văd eu dacă mă ghicește că am fumat...

Când am obosit și-am făcut pauza de prânz, am mâncat acolo în mănăstire, în trapeză și după prânz ne-am dus pe aleile din mănăstire, unde erau niște băncuțe pe care stăteau oamenii. Noi, tot grupul de bucureșteni (fără fete, numai noi băieții eram) ne-am așezat pe o bancă. Unul dintre noi, Sandu Bucescu, era și un hâtru, bun de glume și un mucalit, întreținea un spirit de veselie în grupul nostru – dar era și fumător. Și el, acolo în pauza pe care o făceam, și-a aprins o țigară și a fumat. Țin minte acest fapt, pentru că el ilustrează un fel de a-l privi pe Părintele Arsenie. Fiindcă se spunea despre Părintele că este înainte-văzător și că știe despre fiecare cam ce și cum poate. Și cum eram noi așezați pe bancă, am văzut la un moment dat că Părintele,

care în vremea verii umbla cu o dulamă, cu o reverendă albă, și-a făcut apariția undeva în depărtare și cum era cu barba mare neagră peste haina albă, și cu o pălărie cu boruri mari – era o figură impresionantă, parcă plutea pe deasupra câmpului când vedea spre noi. Și când zice careva, așa cu surprindere: „*Uite vine Părintele-ncoace!*”, atunci mucalitul de Sandu Bucescu răspunde: „*Eh, acumă să-l văd eu dacă mă ghicește că am fumat*”.

Avea un zâmbet așa de blând

Când am sesizat că vine, ne-am întors cu toții către direcția din care venea Părintele și ne-am ridicat în picioare. Până atunci îl văzusem și noi mai înainte cu o mulțime de oameni după pe care i-a trimis la întors și la adunat de fân, la adunat de fân. Noi îl așteptam cu nerăbdare să vină, dânsul venea zâmbind spre noi și avea un zâmbet așa de blând – și noi toți nu știam cum vom începe, era prima noastră întâlnire cu Părintele. Și cum așteptam un cuvânt de la Părintele, auzim că zice „*Ei, Sandule (sau domnul Bucescu – nu știu cum i-a spus, dar i-a spus pe nume), când ai terminat țigara?*” Am rămas toți cu gura căscată.... mai poți să spui ceva într-o astfel de situație? Am rămas toți blocați.

Ei, dar Părintele, cu înțelepciunea pe care a avut-o întotdeauna, a început să vorbească cu noi, să ne întrebe pe fiecare de unde suntem. Și cum eram atât de amestecați – un ardelean, doi basarabeni, un muntean, un oltean, de toate felurile – a încercat Părintele să ne aducă la un numitor comun și am început să vorbim despre studiile de la București – Părintele făcuse la București Academia de Arte Frumoase, la Pictură s-a specializat acolo – și în felul acesta am petrecut prima noastră întâlnire cu Părintele. Apoi ne-a spus că are treburi și că ne vedem diseară la cabana unde ne găzduise.

Noi îl așteptam cu înfrigurare când s-a lăsat seara fiindcă nu știam când va veni. Și cum stăteam toți pe afară, așezați pe jos -- iarăși se vede că vine Părintele în direcția noastră, dar nu venea singur. S-a apropiat și pe măsură ce se apropia mie mi se părea că îl recunosc pe cel care-l însoțea pe Părintele Arsenie. Părintele ne-a întrebat dacă ne-am simțit bine în noaptea care a trecut, ne-a lăudat pentru munca pe care am făcut-o, că în orice caz eram vreo șase sau șapte perechi de brațe vânjoase, care am făcut să înainteze lucrul ...

Și apoi ne zice „*Nu știu cât ați fost voi de înghesușiți, dar am să vă rog să mai primiți încă un oaspete*”. Și ni-l prezintă pe domnul Silviu Iovan, licențiat

în teologie de la Sibiu; „*voi sunteți bucureșteni, dar să nu fiți reticenți*”. Și eu atunci mi-am dat seama că nu mă înșelam prin faptul că am impresia că îl cunosc, pentru că Silviu Iovan era prietenul meu din liceul de la Oradea. El era cu un an mai mare ca mine și am petrecut în același internat ani de zile. Eram vecini de sat ca domiciliu, satul unde era tatăl lui preot era satul în care s-a născut tatăl meu. Bunica mea după mamă era nașa lui de botez. Astfel ne legau atâtea fire și sigur că ne-am îmbrățișat! Cu greu m-a recunoscut și el, cu greu l-am recunoscut și eu – revederea noastră acum era după vreo șapte ani (din '40 până în '46), de la refugiu, într-un răstimp care ne-a schimbat pe amândoi, din adolescenți ne-a făcut tineri, el licențiat, eu student la teologie. Sigur că ne-a făcut multă bucurie amândurora întâlnirea noastră, dar și cu toți ceilalți.

Un bilanț al celor care am fost atunci

Și-acum, după atâta vreme, dacă ar fi să fac un bilanț al celor care am fost atunci: Leonida Plămădeală a ajuns mitropolit; Roman Braga a ajuns arhimandrit în America, Silviu Iovan a ajuns întemeietor de mănăstire și duhovnic la Mănăstirea Recea, Stelian Manolache a ajuns reînnoitor a vieții Mănăstirești de la Rîmeți, Costică Voicescu a fost un duhovnic renumit în București. Deci toți cei care atunci eram în căutarea unei orientări spirituale am avut fiecare un drum, aș zice, luminos în viață, și cu bucurie sufletească slujindu-L pe Dumnezeu.

Reîntorcându-mă la firul întâlnirii de seară cu Părintele Arsenie, îmi amintesc cum dânsul ne-a invitat să ne așezăm care cum putem. Am început iarăși să vorbim despre studiile noastre de teologie, despre orientarea noastră spirituală a fiecăruia. Și așa - cu oarecare emoție îmi aduc aminte cum – fiindcă atât eu, cât și Silviu Iovan, eram din apropierea Oradei, unde episcop era Nicolae Popovici care i-a fost profesor Părintelui Arsenie, care păstra o amintire frumoasă despre episcopul Popovici – a început Părintele să ne vorbească despre ce înseamnă a te pregăti în a-I sluji lui Dumnezeu.

Să aprinzi lumină din lumina lor

Și ne-a făcut atunci așa o prezentare a îndatoririlor pe care le are un student în teologie, încât te simțeai copleșit de răspunderea lucrului pe care-l aveai de făcut. Ni i-a dat drept exemplu pe profesorii pe care i-a avut Părintele,

cum s-au pregătit ca să fie luminători ai studenților și cum e bine să fii ascultător de îndrumarea profesorilor și să aprinzi lumină din lumina lor.

N-am simțit cum trece seara, dar nici cum lumea care-l căuta pe Părintele a început să facă roată acolo. Noi eram ucenici așezați pe iarbă, pe fânul de curând cosit. Părintele - nu mai țin minte dacă i s-a adus un scaun - ne vorbea și de jur împrejur era mulțime care asculta. Până când Părintele, care avea un dar aparte de a dirija lucrurile - după ce noi stăteam toți cu multă atenție (ca să nu zic cu gura căscată) la tot ce ne spunea - parcă-l văd și acum cum bate din palme: *„Ei, hai, acuma gata”*.

Noi am mai stat încă o zi în care ne-am mai întâlnit și apoi a trebuit să ne întoarcem la ale noastre. Eram toți cuprinși de entuziasm. Unul dintre colegii noștri din București, care se atașase de grupul nostru fără prea mult entuziasm, fără prea multe cunoștințe despre locul în care mergem – a fost total transformat după această întâlnire.

Am rămas cu o formă aparte de legătură cu Părintele

Reîntorși la București i-am povestit Părintelui Ghiuș, care era mai apropiat de noi, cum ne-am petrecut la Sâmbăta, ce-am văzut acolo, cum am trăit prezența Părintelui, ce lume era adunată în jurul Părintelui. Ne întorseserăm la București cu un elan cu totul aparte și din pricina asta ne-am hotărât același grup și-am mai revenit la Sâmbăta.

În întâlnirile acestea pe care le-am avut cu Părintele Arsenie, s-a creat așa cu fiecare dintre noi un fel de legătură dar fiecare trăind pe meridianele lui, să spun, receptarea acestei legături cu Părintele. Eu am trăit-o într-un fel, Antonie într-alt fel, Roman Braga într-alt fel – deci aici nu eram unitari în ceea ce am recepționat. Dar realitatea este că eu am rămas cu o formă aparte de legătură cu Părintele. Anii au trecut – un an, doi, până când a venit anul 1948. Între timp, Antonie Plămădeală a mai fost cu alt grup și a stat mai mult la Sâmbăta cu Părintele. Și așa se face că în Facultatea de Teologie de la București, unde eram studenți, Părintele era destul de bine de cunoscut.

A mai fost un moment, în 1946 sau în 1947, când s-a mutat Părintele Stăniloae de la Sibiu la Facultatea de la București și când noi am avut bucuria de a-l întâlni pe Părintele Arsenie, fiindcă între cei care au venit atunci cu Părintele odată, ca să asiste la lecția inaugurală a Părintelui Stăniloae, a fost și Părintele, iar noi le-am acordat o cinste deosebită. Am făcut pentru lecția

de deschidere a cursului Părintelui Stăniloae o mobilizare (am zice în termenii de astăzi) a lumii studențești, încât amfiteatrul facultății de teologie a fost neîncăpător, a fost copleșit de lumea care a venit. Cred că au fost până la o mie de oameni care au intrat în amfiteatrul mare al facultății și toți s-au bucurat de prezența Părintelui Stăniloae, dar și de prezența Părintelui Arsenie.

Când a venit anul 1948, eu, care eram cu multe preocupări – aveam și facultatea de farmacie, aveam și răspunderile sociale, fiind președintele asociației studenților în teologie și trebuiau să mă preocupe și căminele studențești – n-am mai putut să merg la Sâmbăta. Dar legătura sufletească s-a păstrat.

În 1948, când a venit vremea când mulți studenți au fost arestați, între cei care au fost căutați de poliție am fost și eu. Dar Bunul Dumnezeu m-a apărut și mi-a trimis un emisar – iertați-mi cuvântul – un vestitor, un om care mi-a dat de veste că nu mai e bine să stau în calea puhoiului. Atunci a fost cu adevărat o minune care s-a făcut cu mine ca persoană, și pentru care niciodată nu voi reuși în viața mea să-I aduc destulă mulțumire Bunului Dumnezeu. Fiindcă numai acum, din perspectiva de acum dacă privești lucrurile și când știi ce s-a petrecut la Pitești, cum a fost schingiuit tineretul, cum au fost uciși, cum au fost bătuți, cum au fost degradați omenește și moral – și când mă gândesc că eu am scăpat de acest iad datorită acestei clipe când secretarul facultății de teologie de atunci, Părintele Nicolae Anghel, văzându-mă, a avut curajul să-mi spună că sunt căutat de poliție ca să mă aresteze. Și mi-a spus clar: *„Du-te unde-i vedea cu ochii”*.

Și era și Roman Braga atunci cu mine și încă un student la farmacie, Mateescu, când mi-a spus Părintele – și eu m-am schimbat la față, am fost speriat oarecum. Și ei au văzut lucrul ăsta și m-au întrebat ce s-a petrecut. Nu i-am spus lui Mateescu, dar i-am spus lui Roman Braga, care știa că va fi și el arestat, că era căutat și el. Și vina noastră – săracii de noi, ne compătimim acum – era faptul că, studenți în teologie fiind, apăram credința. Când Uniunea Tineretului Comunist, Uniunea Tineretului Socialist, căuta să-și facă partizani printre studenți, noi am crezut de datoria noastră ca să căutăm să contracaram aceste acțiuni și făceam și noi cum puteam. Dar mai ales când, în 1948, Sâmbăta Mare a coincis cu ziua de 1 Mai, când lumea comunistă organiza și făcea petreceri, noi ne-am apucat să scriem manifeste – cele mai multe au fost scrise cu mâna – și împărțite în lume, nu numai între studenți, în lumea din oraș: mergeam pe drum și aruncam câte o mână de fițuici pe

unde va sau le lipeam, ca să nu fim observați și îndemnam lumea creștină să respecte ziua de sâmbătă – Sâmbăta Patimilor Domnului. Fiind avertizat deci că sunt căutat de poliție, sigur că am dispărut din lume.

Dar n-am dispărut de tot, că am păstrat o bună bucată de vreme legătura cu Antonie Plămădeală, cu Stelian Manolache care mi-a fost ca un înger binevoitor. Fiindcă locuiam la un cămin de studenți pe Matei Voievod, și mă întâlneam cu ei, cu Roman Braga – de fiecare dată ne stabileam un alt loc de întâlnire, și dacă nu veneam la întâlnire a doua zi însemna că s-a întâmplat ceva. Întâi a fost luat Roman Braga – n-a mai venit – și în locul lui a venit o studentă în teologie. Eu, dacă n-a venit la prima întâlnire, când mergeam a doua oară nu mergeam ca să fiu văzut, ci stăteam într-un loc de observație, să văd dacă vine. Și am văzut-o pe studenta aceasta, prietenă cu noi și am răsarit așa, ca din întâmplare. Ea mi-a spus că pe Roman l-au luat de la cămin, că n-a mai avut unde să stea, și l-au luat într-o zi și de atunci am știut că Roman s-a dus. Iar Stelian Manolache (mai târziu Părintele protosinghel Dometie Manolache de la Rîmeți), săracul, mergea la masă la cantină, trist acum că rămăsese cam singur în cămin dintre studenții la teologie și mergea cu o traistă și aduna bucățile de mămăligă, de pâine, ce rămânea pe la masă, și venea unde aveam locul de întâlnire. Asta era mâncarea mea în timpul când eram ascuns în București.

Au trecut zilele, s-a făcut august și eu din București am ajuns să mă ascund la Timișoara, în casa unei rudeni care era șef de lucrări la politehnică, la catedra de mineralogie. Și în casa lui – destul de mare – avea o cameră numai cu rafturi pline de pietre, minerale. Avea o bogată cultură omul acesta, într-un fel și poet, scrisese în tinerețea lui versuri frumoase – și e cel, după știrea mea, care a făcut prima traducere a libretului Operei Aida pentru Opera din Cluj. Acolo eram găzduit, să zicem ascuns. Aveam și doi verișori mult mai mici ca mine, care mergeau la școală. Copii erau duși la școală, unchiul și mătușa duși la treburi și eu rămâneam acasă singur.

Vei face închisoare, dar nu vei muri în închisoare!

Casa unde stăteam avea o curte destul de mare. În mod obișnuit, porțile de la curte dinspre stradă erau închise. Probabil însă că băiatul cel mai mare, care, ca orice tânăr din clasa a IX-a sau a X-a, a fost mai neglijent cu închiderea ușii – că altfel nu-mi explic cum, stând în casă, printre jaluzele am văzut la

un moment-dat că se plimbă ceva ca o umbră. Am stat înfricoșat puțin și când m-am mutat într-o poziție din care printre jaluzele am putut să văd cine se plimbă și căuta să vadă prin jaluzele în casă – am văzut figura Părintelui Arsenie Boca. Am rămas înlemnit. M-am dus și i-am deschis ușa. Părintele, entuziast, cum era întotdeauna, m-a îmbrățișat că era așa de bucuros că ne-am întâlnit. În mine tremura inima și nu mai știam ce să fac – și de emoție, și de frică și de îngrijorare: ce voi face acum? Fiindcă cei care m-au găzduit au pus această condiție: să nu știe nimeni de mine că sunt acolo. Cum află cineva – să-mi iau calabalâcul și să plec. Eram nespus de bucuros că-l întâlnesc pe Părintele, eram însă și trist că m-a găsit – și ce mă voi face? Și Părintele m-a luat așa: „*Ce, nu te bucuri că am venit?*” Și ce să-i spun că mă bucur... nici nu puteam să-i spun „Plecați repede să nu vină rudele aici, că dacă au venit și v-au găsit am terminat!”

Și tăceam îngândurat, înfricoșat, până când dânsul zice <Hai, terminăm repede!> – Părintele era foarte rezolut, când spunea ceva -

„*Când vin rudele tale, îți iei geamantanul și plecăm*”. „*Cum, unde plecăm?*” Zice „*La mănăstire! De aia am venit; am venit să te duc la mănăstire*”. E adevărat, că în vremea cât am fost la București și făceam parte din Rugul Aprins, făceam parte dintr-un grup, pe care Sandu Tudor, Părintele Daniel de mai târziu, îl pregătea sufletește în așa fel încât tot grupul acesta să mergem la mănăstire. Și să fie o mănăstire cu adevărat mănăstire. Și-acuma vine Părintele Arsenie cu această propunere. Iar eu zic nedumerit „*Dar ce mănăstire?*”

„Uite, mi-a dat Mitropolitul Nicolae Bălan poruncă să mă ocup de Mănăstirea Prislop, să fac acolo o mănăstire. Și-atunci l-am luat acolo pe Leonida” și îmi spune Părintele că Leonida Plămădeală și Stelian Manolache sunt deja acolo și sunt pregătiți să ia rasa monahală și că ei împreună toți trei au hotărât să mă caute și pe mine și să mă aducă acolo. Zic „*Părinte, dar cum să mă duc acolo? Eu sunt căutat!*” - „Și ceilalți sunt căutați. *Lasă că ne apără Dumnezeu.*” Și mă gândeam cum poate fi atât de visător Părintele, că el care știe atâtea să nu-și dea seama în ce situație suntem. Era atât de încrezător că ceea ce se va face la Prislop va apăra și grupul ăsta de tineri.

Am zis „*Părinte, nu plec de-aici până nu-mi spuneți cum de-ați ajuns la mine.*” Și mi-a spus – „*Singurul care putea să știe despre tine este tata. Și atunci m-am dus la tatăl tău*” – și vă închipuiți că de la Prislop, care e lângă Hunedoara, s-a dus lângă Oradea unde era tatăl meu, pe care-l știa. Și când

l-a văzut că a venit nu i-a spus lui tata că vrea să mă ducă să mă călugăresc, ci i-a spus că vrea să mă salveze. Apoi tata, săracul, încrezător și el, i-a spus unde sunt. Și așa a venit Părintele la mine. Și i-am spus: „*Părinte, categoric, nu!*” S-a uitat la mine, m-a privit cu ochi pătrunzători, de oțel, care treceau prin mine; dar am avut curajul să-l înfrunt și i-am spus „*Părinte, nu mă duc la mănăstire! Nu vreau să fac rău nimănui! Și-acuma să știți că eu trebuie să plec de-aici, așa că plecați și dumneavoastră cât mai repede.*” Când m-am văzut pe mine cum îi vorbeam Părintelui să plece cât mai repede... dar el zice „*Mai stai și te mai gândești*”

În timp ce noi povesteam și ascultam eu relatările Părintelui, au venit rudele mele acasă și, când l-au văzut pe Părintele acolo, s-au cutremurat! Convenția între familia mea și ei a fost că ei mă țin acolo ascuns, ca să-mi pregătesc fuga peste graniță, dar cu o condiție: să nu mă știe nimeni! Să nu știe nimeni unde sunt ascuns. Ori acum, dacă și un călugăr oarecare a aflat unde sunt, mi-au spus: „*De mâine pleci!*” Nu i-am spus Părintelui Arsenie faptul acesta, că ei m-au chemat deoparte, în timp ce era Părintele la ei și m-au întrebat cine e și ce caută aici. Se temeau că e al doilea fugar care a venit cu mine și nu voiau să mai țină pe cineva. Le-am spus că nu e fugar ca mine. Le-am spus de ce a venit, dar mi-au răspuns: „*O dată cu el, pleci și tu!*” Pentru mine, a fost atât de greu! Nu i-am spus Părintelui situația în care mă puneau, dar i-am spus că la mănăstire nu mă duc, pentru că eu nu cred în ceea ce i s-a promis, că mă poate acoperi și pe mine și pe alții care ar veni acolo. Că aceasta este pricina pentru care nu mă duc la mănăstire, că eu voi continua să rămân fugar sau să plec, dacă voi putea. Ne-am despărțit în clipele acelea însă Părintele Arsenie mi-a spus atunci niște cuvinte puternice, pe care le-am purtat cu mine toată viața. Mi-a spus: „*Să nu treci în Iugoslavia fiindcă vei fi împușcat! Să rămâi aici. Vei face închisoare, dar nu vei muri în închisoare!*” Asta era, nu știi, prin 1949, cred, primăvara.

Ne ajută Dumnezeu... Încet, încet!

Și nu ne-am mai revăzut, apoi, până după ce au trecut anii de închisoare, când, venind în lumea liberă a Bucureștiului, Bunul Dumnezeu nu m-a părăsit și mi-a dat din nou ajutor. După cum spuneam, am intrat să muncesc la Institutul Cantacuzino, fiindcă aveam studii de farmacie. Dar, pentru că aveam *tinicheaua*, cum se zice, de coadă – faptul că am fost deținut politic

– a făcut să fiu încadrat la munca de jos, după ce în două locuri până atunci fusesem refuzat. Ajungând să am, de acum, și un loc de muncă, aveam și o locuință, am început să-mi caut și eu prietenii, pe cei pe care îi știam. Și am întâlnit familia Mitropolitului Antonie. Am aflat unde stă dânsul și am ajuns să-l întâlnesc după o vreme, căutând să-i fac și surpriza prezenței. N-am făcut vestită înainte venirea mea – le-am spus și părinților lui, care mă cunoșteau și care cunoșteau toate relațiile noastre, să nu îi spună nimic – și ne-am întâlnit! Sigur că ne-am bucurat mult... El era atunci lucrător la fabrica de mase plastice și i-am spus și eu cum am ajuns și unde am ajuns. Și el zicea: „*Ne ajută Dumnezeu... Încet, încet!*” De la el am aflat că și Părintele Arsenie este în București, dar nu mi-a putut spune unde. Mi-a promis însă că îi va spune despre prezența mea. Dar tot atunci mi-a spus că, dacă vreau să-l văd, să merg la Biserica Boteanu, unde se duce cu regularitate. L-am urmărit atunci, ca să-l văd. Și, într-adevăr, l-am văzut într-o duminică! Era și Maica Zamfira, Julieta Constantinescu... În prima duminică, eram destul de emoționat și nu m-am prezentat. Dar, după aceea, mă rog, era oricum o datorie a mea să fiu eu cel care mă prezint, să știe ei întâi că am venit. Ne-am bucurat mult că ne-am revăzut! Și m-a sprijinit mult moral în timpul acesta, fiindcă Părintele era o personalitate puternică. Spun și eu, ca fratele Bucescu de altădată: înainte de a gândi, Părintele știa ce ai de spus.

Răbdare. Și Dumnezeu îți va ajuta!

În vremea când lucra la Institutul Biblic și când eu eram simplu muncitor la Institutul Cantacuzino și nu prea vedeam drumul vieții, m-am dus iar la Părintele Arsenie. Eu eram oarecum dezorientat. În Institutul acela nu-mi găseam locul, deși am fost sprijinit foarte mult. Am fost inclus în echipe de cercetare științifică, încât, la un moment dat, am fost într-un colectiv foarte restrâns, care a sintetizat gama globulină românească și sânge retro-placentar. Asta a fost o lucrare extraordinară atunci! Dar în mine tot dorința de a sluji în Biserică stăpânea. Și, când îi spuneam Părintelui, îmi zicea: „*Răbdare. Și Dumnezeu îți va ajuta!*” Și, într-adevăr, a venit momentul în care să pot intra la teologie, la seminar. Și, când am fost hirotonit preot, m-am dus pentru binecuvântare la Părintele Arsenie. Îmbrățișarea plină de căldură și bucuria de a avea posibilitatea de a fi slujitor am simțit că o împărtășește cu mine și

Părintele. Cu blagoslovenia Părintelui Arsenie, am mers foarte cu bucurie și cu încredere în slujirea preoțească.

Ce să mai spun?... Când lucra la altarul de la Biserica Elefterie, țin minte că îl vedeam atât de preocupat și atât de dornic să o arate lumii pe Maica Domnului nu așa, prin tăria culorilor, prin ceea ce în mod obișnuit oamenii văd, ci prin străveziul picturii, s-o vadă oamenii pe Maica Domnului în toată frumusețea și duiosia ei de mamă a întregii lumi! Și era atunci nu taciturn, dar era preocupat și-l vedeai cum privește parcă dincolo de zare, ca să vadă ceva ce noi nu putem vedea... Când lucra la această pictură, era foarte mult preocupat de aceasta. Și, dacă veneam cu vreo întrebare, când ne întâlneam cu o ocazie oarecare, cu delicatețe ne zicea să revenim cu o altă ocazie. Și îl respectam și îl stimam și apreciam tot dorul acesta de a fi cel care dăruiește fiecăruia ceva din sufletul lui.

Am fost împreună multă vreme apoi, până când drumurile vieții îi fac pe unii oameni să se ducă într-o parte, iar pe alții, într-alta. Părintele a avut o locuință unde era mai greu de accesat, fiindcă era urmărit. Și, cum știam că unii au fost condamnați din nou pentru reorganizare, pentru uneltire contra ordinii sociale, ne vedeam mai rar. Și apoi a ajuns la Prislop, unde au ajuns o seamă de măicuțe care au fost colege de facultate cu mine, printre care și măicuța stareță Drăghiță Ana și unde am ajuns și eu o dată cât a trăit, cât a fost comunitatea acolo. Iar după ce a trecut la cele veșnice, am fost să-i văd mormântul, să mă rog să mă sprijine și să-mi fie alături și pe mai departe...



IV.

PĂRINTELE BENEDICT GHIUȘ

Chipul luminos al Părintelui Benedict

Din vremea în care eram elev de liceu, prin anii 1940-1942, am avut prilejul de a cunoaște numele unor teologi și duhovnici de seamă din Biserica Română prin bunătatea și bunăvoința minunatului ierarh care a fost episcopul martir dr. Nicolae Popovici. De la dânsul, împreună cu tinerii mei colegi de la internatul orthodox din Beiuș am aflat despre Părintele Stăniloae, Gala Galaction, Părintele Rovența, Părintele Arsenie Boca, Părintele Benedict Ghiuș și despre mulți alții. Și cu cât treceau zilele și mă apropiam de bacalaureat se întărea și dorința mea de a urma cursurile Facultății de Teologie spre a-i cunoaște pe cei despre care ne vorbea episcopul.

La facultate în București

Era însă vreme de război și absolvenții de liceu erau obligați să facă stagiul militar imediat după terminarea studiilor și a examenului de bacalaureat. I-am mărturisit dorința mea de a studia teologia Preasfințitului Nicolae care, în legătură cu problema militară, mi-a dat soluția: să mai fac o facultate militarizată. Și așa am ajuns ca după ce am dat examenele de admitere să fiu student în București la facultățile de Teologie și Farmacie. Ambele erau în aceeași clădire a vechii universități, se intra pe aceeași poartă doar că Facultatea de Farmacie era la etajele I și III iar între ele, la etajul II era Facultatea de Teologie. Am locuit la internatul teologic de la Mănăstirea Radu Vodă, unde pe atunci era și spitalul militar de zona interioară. Studenții teologi cu frecvență la zi erau destul de puțini, în general toți erau absolvenți

de seminar, de aceea eu, care eram absolvent de liceu nu aveam cunoștințele teologice ale unui seminarist. Dar Preasfințitul Nicolae m-a sfătuit să mă folosesc de experiența colegilor, mai ales a călugărilor, și să mă informez mai ales despre viața mănăstirilor. Episcopia de unde veneam eu nu avea pe atunci decât o singură mănăstire în localitatea Izbuc și unde eu n-am fost decât de două ori până atunci. Nici n-am cunoscut mare lucru și nici nu m-a impresionat în mod deosebit.

Am ajuns să fiu coleg în același an de studii cu ierodiaconul Felix Dubneac și cu Roman Braga, care fuseseră amândoi elevi la seminarul monahal de la Cernica. Cursurile le făceam de obicei împreună cu anul II unde erau studenți în acel timp ieromonahul Sofian Boghiu, ieromonahul Gherasim Cristea, diaconul Nicolae Corneanu și ierodiaconul Petroniu Tănase. Cei mireni locuiau la Mănăstirea Radu Vodă, iar monahii locuiau la Mănăstirea Antim. De la locurile unde găzduiam la facultate la cursuri, obișnuit veneam pe jos și era așa de impresionant pentru mine când îi vedeam venind împreună în grup câte 5-6 călugări. Aveam o admirație aparte pentru monahi. Toți erau mai vârstnici ca mine și făceau facultatea după ani de călugărie. Iar studenților veniți de la diferite mănăstiri li s-a dat posibilitatea să locuiască toți la Mănăstirea Antim. Acolo în cadrul mănăstirii puteau să-și ducă mai departe rânduiala vieții monahale. Era stareț un om luminat arhimandritul Vasile Vasilache, pe care l-am auzit adesea la radio fiindcă era și predicatorul Catedralei patriarhale și în fiecare duminică în difuzarea Sfintei Liturghii la radio era cuprinsă și predica lui.

Nu fusesem niciodată la Mănăstirea Antim. Colegii mei de an, Roman Braga și Ion Purcărea, au fost șase ani seminarști la Cernica și știau multe din viața monahală. Erau și buni cântăreți de muzică psaltică. I-am ascultat cu interes adesea și i-am rugat să mergem odată la Antim să văd și eu o mănăstire.

Omul ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului...

I-am întrebat așadar despre desfășurarea programului liturgic pe frații monahi și într-o înserare ne-am dus la Mănăstirea Antim. În revărsarea serii, când ziua se îngâna cu noaptea, în biserica întunecată unde licărul candelor și cele câteva lumânări ce pâlpâiau lăsau să se întrezărească în lumina lor chipuri ce își depăneau șiragul de mătănie. Am intrat cu colegii mei și ne-am contopit cu smerenia bisericii și ascultam. Era o voce cristalină ce rostea ritmat

cuvinte: “*Omul (pauză)... ca iarba (pauză)... zilele lui (pauză)... ca floarea câmpului...*”.

Una după alta ne-au mângâiat sufletele în rostirea de clopoțel argintiu cuvintele psalmistului. Era utrenia. Era cineva care punea atâta suflet în ceea ce citea umplând tot clar-obscurul cu dorința de a face psalmii chei de meditație către tainele firii omului: *zilele lui ca floarea câmpului...*

Nu am auzit niciodată o astfel de intonare. De obicei psalmii utreniei sunt citați “tropărește”, ca să fie împliniți. Abia am așteptat să se sfârșească slujba și să-i întrebăm pe colegii monahi de la Antim cine a “citat”: Părintele Benedict. Era întâia oară când l-am auzit și apoi și văzut pe Părintele Ghiuș. Și mărturisesc cu sinceritate că și acum, după zeci de ani, eu tot așa îl aud în amintire și cuvintele psalmistului au ramas oarecum definatorii pentru tot ce a urmat: *Omul ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului, așa va înflori...*

La Facultatea de Teologie cursurile își urmau rânduiala lor iar pentru mine lumea nouă, din toate punctele de vedere, în care trăiam, aducea o avalanșă de date și aspecte noi nenumărate. Era vremea de război când în mod paradoxal creștinii erau uniți cu bolșevicii ca să biruie hitlerismul. Țara ne era ciuntită iar oamenii se luptau cu lipsuri mari. Tineretul era pe front iar studenții rămași la cursuri înfruntau greutăți materiale greu de suportat. Pușinii studenți teologi care frecventau cursurile găzduiau la Internatul Teologic de la Mănăstirea Radu Vodă. Clădirea mare era ocupată de spitalul militar cu o secție de recuperare fiziologică. Aveam și noi studenții două camere ca dormitoare dar aveam și corpul de clădire cu biblioteca unde mai locuiau Preasfințitul episcop Antim Nica și câțiva preoți refugiați din Basarabia. Între aceștia era și arhimandritul Ioil Babaca, slujitor la biserica mănăstirii.

După ce l-am întâlnit pe Părintele Benedict la Mănăstirea Antim i-am spus Părintelui Ioil cât am fost de impresionat de slujbele de acolo și de vocea Părintelui Benedict și așa, din vorbă-n vorbă, am aflat de grupul celor patru teologi de la Chișinău care au îmbrăcat haina monahală și care doreau ca viața lor monahală să fie cu totul dedicată cercetării teologice pe care să o fructifice apoi în folosul Bisericii.

Erau toți patru ucenici ai Părintelui Gala Galaction

Dintre cei patru erau acum în București: la Antim, Părintele Benedict Ghiuș, iar la Radu Vodă, episcopul Antim Nica și arhimandritul Ioil Babaca.

Al patrulea, protosinghelul Nicodim Ioniță se mutase în cer, dar ne-a lăsat scrieri, între care, ca un poem, minunatul studiu despre “darul lacrimilor”. Erau toți patru ucenici ai Părintelui Gala Galaction, pe care îl aveam profesor la Studiul Vechiului Testament. Pe dânsul am îndrăznit, împreună cu Roman Braga și Ion Purcărea, să-l întrebăm despre cei patru. Ne-a vorbit cu multă caldură despre tinerii care îl căutau pe Dumnezeu dar și să poată dăruii și altora din visurile lor. Părintele Gala îi vedea tot tineri. Noi ni-i închipuiam cum au fost, adică tineri, pentru că și noi eram tineri. Și am fi dorit să știm mai multe despre ei. Pe Părintele Ioil îl vedeam zilnic la slujbă în biserica mănăstirii, care pe atunci era un fel de semiruină pe acoperișul căreia creșteau buruieni. Pe Preasfințitul Antim Nica îl vedeam mai rar, dar ne asculta cu bunăvoință când voiam să aflăm câte ceva. În schimb, Părintele Benedict, care ocupa un post de asistent la catedra de Mistică a profesorului Nichifor Crainic, era cu noi în toată vremea. Datorită faptului că locuia în Mănăstirea Antim împreună cu colegii noștri Sofian, Felix, Petroniu, Ioasaf Ganea, și alții, veneau împreună la facultate și trăiau aceeași viață monahală, distanța de la cadru universitar la student nu era aceeași ca față de alți asistenți. Dar avea și o formă personală de comunicare și de apropiere de noi, cu multă bunăvoință, cu multă deschidere, de parcă ar fi vrut să ne dăruiască mai repede tot ce cunoștea. Și mai ales când ne vorbea despre vremea cât a fost în străinătate la studii, despre bibliotecă, despre profesori, îl ascultam toți cu mult interes.

Se schimbase între timp regimul politic și o nouă formă de viață îi asalta pe studenți, mai ales pe cei teologi. Acum sălile de curs au început să fie mai pline. Cei care au fost militari și câte 3-4 ani, s-au reîntors de pe front și căutau să recupereze timpul, să promoveze examene, să-și încheie situația școlară și de aceea internatul de la Radu Vodă era mereu plin de cei care se prezentau la nesfârșitele sesiuni de examne. Cei care eram vechi studenți la zi eram asaltați ca să împrumutăm cursuri, notițe și experiența examenelor.

Pe lângă toate acestea a apărut un aspect nou de viață studențească, cel politic. Până la 23 august 1944, după dictatura regală a lui Carol al II-lea, studențimea nu avea nici o formă de organizare profesională, de breaslă sau politică, bursele sau locurile în cămin se dădeau pe temeiul rezultatelor la studii. În epoca nouă s-a schimbat sistemul: s-au făcut asociații studențești care dispuneau de burse, de cantine și coordonarea o făcea un Oficiu Universitar în fruntea căruia a fost instalat un vechi comunist ilegalist care era conferențiar

universitar la Astronomie și care în ilegalitate a tipărit ziarul Scânteia, organ al partidului comunist. Nu era om rău, dar voia ca peste tot să se facă organizații de Uniunea Tineretului Comunist (U.T.C.) sau Socialist (U.T.S.). La Facultatea de Teologie era mare nedumerire. Cați studenți eram dintre cei vechi numai de aspecte politice nu eram preocupați. Aproape fiecare mai frecventa câte o facultate cu care își întregea cunoștințele: Corneanu făcea limbi clasice, Soare Alexe dreptul, Roman Braga litere. Doar din anul IV, Eliade Buciu era directorul unui mare cămin de ucenici de lângă Gara de Est și cum între tinerii de acolo erau și aceste noi aspecte de viață socială, de la el am aflat și noi multe din noile cerințe politice.

Președinte al Asociației Studenților Teologi

Noul decan al Facultății, Părintele profesor Petre Vintilescu ne-a convocat într-o zi pe studenții vechi și ne-a cerut să ne documentăm și să ne organizăm ca să nu pierdem bursele și locurile din căminele studențești. Studenții în teologie au ales ca președinte pe Eliade Buciu iar ca delegat în Oficiul Universitar pe Bordașiu. Oriunde mergeam eram însă împreună cu Roman Braga care avea experiența stagiului militar și deci tăria de a înfrunta orice pericol ar veni.

Față de această nouă provocare a vieții sociale trebuia și noi să luăm atitudine, mai ales că tot mai des se vedeau studenți străini de facultate care stăteau de vorbă cu teologii și de la ei am aflat și noi că erau solicitați să se înscrie în grupările de tineret ale partidelor atât comuniste sau socialiste cât și ale partidelor tradiționale istorice, liberali și țărăniști. Un student la farmacie, coleg cu mine m-a îndrumat odată să întemeiez o grupare ARLUS. Toate aceste frământări i le-am relatat și decanului și altor profesori pentru că înainte, când eram puțini studenți, relațiile cu profesorii erau foarte directe și apropiate. Profesorul Coman patrologul de exemplu, venea la Internatul Teologic și odată pe săptămână ne ținea câte o meditație care uneori se prelungea cu discuțiile până târziu în noapte. Tot așa și cu Părintele Gala Galaction.

S-a mai întâmplat că Eliade Buciu nu a mai putut fi președintele Asociației Studenților Teologi. Eu am devenit președinte, iar Roman Braga secretar. Aveam de acum răspunderi mari și materiale față de studenți, dar nu numai de ai noștri teologi ci și față de ceilalți atacați de politicieni. Și cea mai bună soluție a fost ca și noi să ne mutăm de la Internatul Teologic și din

mediul teologic în mijlocul studenților de la alte facultăți. Așa am și făcut și cei mai buni studenți teologi au primit - prin Asociația Studenților Teologi - locuri la căminele și cantinele studențești. Așa au ajuns Plămădeală, Manolache, Soare și alții, care n-au trăit până atunci în mediu străin de teologie, să locuiască printre studenți medicinisti, sau veterinari, de la litere și de la alte facultăți. Ne-am făcut prieteni. Directorul căminului era un bun ortodox din Banatul sârbesc și ne-a înțeles și ne-a dat o cameră mică, mai izolată unde ne-am instalat și unde puteam discuta cu oricare dintre studenții din cămin.

Cu prietenul meu Roman Braga am socotit că trebuie să înființăm și o formă legală prin care să lucrăm în mijlocul tineretului și să-i apărăm de rătăcirii. Ne-am apucat și am redactat niște statute, le-am scris la mașină și eram tare încrezatori, dar ne lipsea binecuvântarea unui duhovnic. Și de acum începe lucrarea Părintelui Benedict Ghiuș pentru călăuzirea sufletelor noastre.

Am zăbovit mai mult asupra acestor aspecte de viață studențească pentru a se vedea ce prăpastie s-a deschis pentru noi, într-o vreme când lipsurile și sărăcia ne stăpâneau, iar ademenelile politice lăsau impresia că pot fi salvatoare.

Pe Părintele Benedict îl cunoșteam de la Antim unde locuia cu colegii noștri călugări. Îl știam apoi de la orele de curs, pentru că dânsul era asistentul lui Nichifor Crainic, iar acesta a fost înlăturat de la catedră și arestat, și în nădejdea că va reveni, a fost suplinit de Părintele Benedict.

O altă întâmplare, încă înainte de 23 august

Dar Părintele era în simpatia noastră și pentru o altă întâmplare, încă înainte de 23 august. Câți studenți eram pe atunci am umplut balcoanele Adunării Deputaților unde se țineau alegeri de episcopi de către Adunarea Națională Bisericească. Era o ocazie rară ca să nu mergem să vedem. Când a venit rândul alegerii episcopului de Hotin a prezidat ședința episcopul Tit Simedrea. Când a început numărătoarea voturilor, pe măsură ce numele Părintelui Benedict era tot mai des, în sală s-a produs un fel de mișcare și s-a cerut oprirea ședinței. Mitropolitul Tit Simedrea nu a acceptat și atunci unii oficiali în frunte cu Mihai Antonescu - prim ministru - au părăsit sala, pentru că ei îl voiau pe un arhimandrit, Filaret Jocu. Totuși s-a continuat alegerea și au votat majoritatea pentru Părintele Benedict care nici măcar nu era prezent și nu știa că va fi ales. Toată lumea a așteptat până a fost adus de la Antim, unde, în smerenie își făcea pravila. Ce ropote de aplauze la venirea lui... Dar nu a fost acceptat de guvern. Și a rămas tot la noi la catedră cu toată dragostea noastră.

Știti voi ce faceți?

La dânsul ne-am gândit să apelăm pentru binecuvântare și sfat. Cu oarecare sfilă ne-am dus cu Roman Braga să-i prezentăm statutele unei noi asociații numită Asociația Tineretului Ortodox Studențesc, pentru a fi numită pe scurt ATOS. Eram după o oră de curs. Ne-a ascultat expunerea și vedeam cum pe măsură ce vorbeam și înțelegea la ce ne referim, în aceeași măsură i se îmbujorau obraji și îi râdeau ochii și nu știu cum să spun, ne-a cuprins, pe unul cu un braț și pe celălalt cu altul, și ca un bun părinte ne-a apropiat capetele de pieptul său cu dragoste, ne-a felicitat și parcă-l aud cum spunea: *Știti voi ce faceți?!*

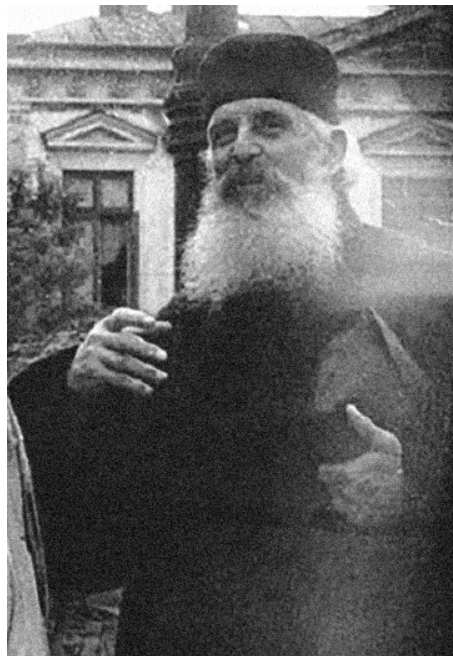
Și în clipa următoare, cu o oarecare nuanță de îngrijorare în glas ne-a invitat, poate poruncit, să mergem la Antim să vorbim și cu Sandu Tudor.

Știam ce este la Antim, doar ne duseseră acolo colegii noștri, dar direct cu domnul Sandu n-am stat prea mult de vorbă până atunci. Părintele Benedict i-a spus motivul pentru care ne-a chemat și - spre mirarea noastră - domnul Sandu Tudor n-a fost prea entuziasmat de inițiativa noastră, nu ne-a strâns la piept ca Părintele și nici nu a fost înflăcărat de bucuria unei noi perspective de lucru. Tot entuziasmul nostru s-a risipit. Dar Părintele Benedict ne-a înțeles starea sufletească și ne-a vorbit despre serile de la Antim de la Rugul Aprins și împreună cu "fratele" (căci era frate de mănăstire care a cerut călugăria) Sandu, ne-au invitat și pe noi să participăm la aceste reuniuni. Dar nu numai pe noi, ci ne-au indicat să venim împreună cu toți cei care ne sunt apropiați. Și au acceptat să militeze împotriva ofensivei comuniste pornite asupra studenților spre a-i încadra în organizații de tineret ca UTC sau UTS. Noua noastră asociație ATOS oferea un scut de apărare făcând conștientă incompatibilitatea de a fi creștin și în același timp dușman al creștinismului prin participarea la asociații comuniste.

S-a întâmplat ca în vremea aceea, săptămâna Patimilor Domnului dinaintea de Paști să coincidă cu serbările comuniste de 1 mai și noi "cei de la ATOS" am redactat un manifest adresat fraților creștini ca să nu participe la serbări cu "mititei și băutura" în vremea de doliu a Bisericii. Acest manifest l-am multiplicat și l-am împărțit pe la fabrici și ateliere. Nu putem aprecia impactul care l-a avut asupra "clasei muncitoare" dar a atârnat greu în acuzarea noastră mai tarziu, ca "uneltire contra ordinii sociale". Astăzi, după decenii, întorși cu gândul înapoi să ne imaginăm cum arătau medicii, inginerii, ierarhii, sau arhimandriții de mai târziu stând conspirativ la ușa uzinelor și împărțind manifeste...

O altă direcție...

Părintele Benedict și fratele Sandu Tudor ne-au indicat însă o altă direcție: a trăirii duhovnicești. Ne-au chemat la Mănăstirea Antim și ne-au plasat într-un alt mediu și cu altă perspectivă spre viață. Am văzut cum în “marea învolburată de viforul ispitelor” există și o altă formă de trăire. Și exemplele ni le ofereau personalitățile pe care colegii noștri au avut prilejul să le cunoască: oameni de știință ca Alexandru Mironescu sau dr. Vasile Voiculescu, militari ca generalul Tetrat, oameni de litere ca Ion Marin Sadoveanu sau Paul Sterian, sau bizantinologul Alexandru Elian; filozofi ca Constantin Noica sau Anton Dumitriu și alții. Ne-am adunat mulți, dar în timp unii au rămas, alții au plecat. Prea era strâmtă calea cea nouă. Iar Părintele Benedict sau fratele Sandu ne vorbeau mereu despre părinții pustiei, de părinții Filocalici (carte care tocmai apăruse) sau despre rugăciunea inimii.



Dintre cei care au rămas statornici aproape de Mănăstirea Antim și ascultau conferințele ținute de trăitorii unei viziuni creștine asupra vieții, Părintele Benedict și cu fratele Sandu ne-au invitat pe un grup mai restrâns să ne ținem o zi a noastră de rugăciune și am ales marți după amiază, când ne adunam în paraclisul de lângă biserică Nae Nicolau, Victor Toma, Dan Grigorescu, Ghiță Domășnean, Gheorghe Varna, Gheorghe Macarie, Ion

Costin, Andrei Scrimă, Valeriu Streinu și alții de la alte facultăți, alături de teologi ca Leonida Plămădeală, Roman Braga, Stelian Manolache și alții. Săptămână de săptămână, în paraclis ne făceam ucenicia ascultând îndemnuri și sfaturi ale Părintelui Benedict și alții și ne străduiam să ne organizăm și noi viața ca să putem să o așezăm după cum se cântă la sfârșitul zilelor de rugăciune atât în biserica mare a mănăstirii cât și în paraclis: ”*sub milostivirea Ta scăpăm, Stăpână, rugăciunile noastre nu le trece cu vederea*”...

Cântări în limba slavonă la Cernica...

Împreună cu Roman Braga continuam să trecem adesea pe la Mănăstirea Cernica. Într-o zi coboram de la biserica Sfântul Gheorghe spre ostrovul Sfântul Nicolae și trecând pe lângă biserica cimitirului, din biserica Sfântul Lazăr se revărsau cântări în limba slavonă. Roman, care făcuse seminarul la Chișinău și-a dat seama și ne-am oprit să intrăm și noi în biserică. Acolo era o mică obște de monahi și monahii adunați în jurul mitropolitului Nicolae de la Rostov - erau refugiați din Rusia. După finalul Sfintei Liturghii am ieșit afară și unul din ei, care știa și românește, a intrat în vorbă cu noi și ne-a prezentat Părintelui Ioan, un călugăr al cărui obraz uscat de asceză, inspira multă încredere. Acesta aflând că suntem studenți teologi, ne-a întrebat despre studiile noastre și viața duhovnicească de la noi. Le-am vorbit despre Nichifor Crainic care era arestat și despre gruparea Rugul Aprins de la Mănăstirea Antim. S-a arătat foarte interesat să cunoască această lucrare. Roman și cu mine, întorși în București am relatat de îndată despre cele aflate Părintelui Benedict. Acesta, împreună cu fratele Sandu și cu profesorul Mironescu au mers apoi la Cernica și l-au găsit pe Părintele Ioan. Spre bucuria noastră, într-o zi l-am văzut prezent împreună cu noi la întrunirile Rugului Aprins, unde a venit cu bogata lui experiență de la Mănăstirea Varlaam din Rusia. Dar a adus cu sine și volumele din *Sbornic* și *Spovedania unui pelerin rus*, cărți de spiritualitate și experiență duhovnicească, din care ne-a împărtășit mereu din cuprinsul lor.

Nu știa nimeni atunci ce comoară ni se sădește în suflet

Venea și joia pentru seniori dar venea și marțea pentru noi cei tineri. De la dânsul am primit împreună cu ceilalți tineri, în paraclisul de la Antim, binecuvântarea de a stăruî în rugăciune. A fost atât de impresionant când,



toți în genunchi, în semiumbra paraclisului unde pâlpaia doar licărul de candelă, am simțit cum ne stă pe creștet mâna acestui duhovnic experimentat și dintr-un mic ulcior câteva picături de aghiasmă ne-au umezit fruntea ca niște stropi de rouă.

Nu știa nimeni atunci ce comoară ni se sădește în suflet. Nu știa nimeni atunci cât izvor de nădejde va fi această binecuvântare și rugăciunea care ni s-a făcut cunoscută. Nimeni nu-și închipuia că va fi cel mai puternic reazem pentru a putea depăși greutățile, singurătatea, chinurile unor ani întregi de închisoare. Licărul candelii din paraclis a rămas mereu aprins în suflete și a biruit întunericul în care temnițele și temnicerii voiau să-i țină pe toți cei care și-au pus nădejdea în Iisus.

Mergeam cu regularitate toți cei tineri în ziua de marți după masă, când veneam de pe la cursuri, laboratoare, seminarii sau ne astâmpăram foamea fiziologică (era vreme de război cu lipsuri) cu dulceața rugăciunii și a cuvintelor de învățătură pe care ni le împărtășeau când Părintele Ioan, când Părintele Benedict, când fratele Sandu după răgazul de meditație eram invitați și noi să ne deschidem din tainițele gândurilor noastre. Mai la început cu sfială și pe măsură ce ne-am familiarizat cu lucrarea duhovnicească și mai ales cu îndemnul blând al Părintelui Benedict, ne arătam și noi - în neputințele noastre - cât de dornici eram de pace lăuntrică. Dar nu uitam să ne spunem nici durerea pe care o simțeam trăind în mijlocul tinerilor care se pregăteau pentru viață și nu aveau unde găsi izvorul la care să se adape cu dragostea de om și de neam.

Toți cei tineri care veneau acolo erau între frunțașii la învățătură ai generației. Toți își iubeau familia și neamul. Și toți vedeam cum, cu fiecare zi care trecea, această nouă formă de siluire a moralei creștine și de răstălmăcire a istoriei naționale își făcea apariția. O astfel de situație ne-a determinat să alcătuim "manifestul" de care am amintit - nu putea fi atât de ușor de îngenunchiat acest neam din care făceam parte! Și atunci autoritățile au împrumutat din experiența bolșevică și în mai 1948 s-a declanșat urgia. Era pregătită din timp, pentru că în câteva zile și nopți au fost arestați toți românii care în decursul istoriei au avut o oarecare răspundere culturală sau socială și erau încă în viață. Cei câțiva ani de la instaurarea regimului nou au dat prilej ca să fie cunoscuți. Și alături de "istorici" au fost culeși și o seamă de studenți care s-au arătat mai atașați de ceea ce i-a învățat istoria sau familia sau biserica.

Odată cu declanșarea măsurilor restrictive a fost oprită și lucrarea duhovnicească de la Antim. La biserica mănăstirii mai veneau creștinii, dar întrunirile Rugului Aprins nu se țineau și lumea se risipea îndurerată și

zbućimată. Noi nu Ńtiam de faptul cĂ “manifestul” nostru tineresc a fost mai mult ĩn atenćia polićiei decăt a celor cĂrora le-a fost adresat de cĂtre noi. Totuűi a venit Ńi rĂndul nostru. Unul cĂte unul au fost ridicăűi de la cĂmine, de la facultate, de acasĂ. ĀncepuserĂm sĂ ne dĂm puncte de ĩntĂlnire la anumite ore Ńi cĂnd cineva nu venea bĂnuiam cĂ fost ridicat. Nu pot uita cum ne ajutam colegele de facultate cum au fost Iulia, Laura sau Irina Zlotea. ParcĂ Ńtiau locurile aglomerate unde ziceam noi cĂ nu putem fi vĂzuűi uűor, acolo veneu Ńi ne spuneau ce mai Ńtiau.

Un ĩnger pĂzitor mi-a fost mereu aproape Ńi am reuűit sĂ nu ĩntĂlnesc niciun vrĂjmaű Ńi am plecat din Bucureűti.

Nu Ńtiu sĂ descriu privirea dureroasĂ Ńi duioasĂ cu care m-a mĂngăiat

Ānainte de a pleca, prin PĂrintele Sofian, am reuűit sĂ-l ĩntĂlnesc pe PĂrintele Benedict ca sĂ-i cer binecuvĂntarea. Nu Ńtiu sĂ descriu privirea dureroasĂ Ńi duioasĂ cu care m-a mĂngăiat. De fapt am fĂcut cu Roman Braga “manifestul” fĂrĂ sa-i spunem. Ńi ĩn acele clipe scurte mi-a spus cĂ atunci cĂnd ne-a luat statutele cu fratele Sandu Tudor, tocmai pentru aceasta le-a luat ca sĂ ne ĩntĂrzie “activitatea” Ńi sĂ ne adĂncim ĩn cele spirituale. Dar viaűa ĩűi cerea jertfele ei.

Parintele Benedict a fost toatĂ vremea studenćiei noastre, mĂ refer aici la Roman Braga, Leonida PlĂmădealĂ, Constantin Voicescu, Nicolae Corneanu, Andrei Scrima, Stelian Manolache, cel care ne-a dĂruit crĂmpeie din sufletul lui bun Ńi ĩndrumĂri pentru pacea sufletului nostru. CĂnd ne citea din Sbornic sau ne istorisea Pelerinul rus avea o mlĂdiere deosebitĂ ĩn voce. Experienćele din mediul apusean ni-l fĂceau sĂ aparĂ ca o fĂpturĂ aparte care s-a ĩnvrednicit de daruri neĩngĂduite nouĂ.

űi anii au trecut. Pentru fiecare, zilele s-au desfĂűurat cu ĩntunecimi sau luminiűuri Ńi fiecare cu gĂndul la ceea ce a cunoscut lĂngĂ Rugul Aprins, a trecut peste evenimentele venite ĩn cale cu nĂdejdea cĂ totul ne este dat spre mĂntuire. Eu am plecat din Bucureűti ĩn 1948 Ńi ĩn diferite locuri am stat ascuns ĩnfruntĂnd frica de Securitate pĂnĂ ĩn 1955, cĂnd am fost arestat Ńi apoi am stat ĩn ĩnchisoare pĂnĂ ĩn 1964.

PĂrintele Benedict a rĂmas ĩn lume ĩncĂ zece ani, pĂnĂ ĩn 1958 cĂnd a fost arestat ĩntregul grup de rugĂciune de la Antim, constituĩnd “Lotul Rugul Aprins”.

Niciun cuvânt nu poate cuprinde și expune ce simți când știi că libertatea, acest dar pe care l-a dat Dumnezeu omului și pe care în marea Lui bunătate nu ni-l știrbește, omul știe să îl ia celuiilalt. Întregul lot al Rugului Aprins a fost condamnat și a ajuns în închisoare la Aiud, cea mai odioasă dintre închisori. Acolo, dar nu numai acolo ci și în alte închisori, omul nu mai era socotit om ci luându-i-se toate drepturile legate de libertate: de a dispune de timpul său, de a mânca suficient pentru a-și întreține viața, de a dormi suficient pentru refacerea sistemului nervos, de a citi și scrie după pregătire și talent, toate erau ciuntite și reduse la minim. Doar respirația nu era oprită, dar era chinuită fiind omul introdus în spații neaerisite și insalubre.

Licărul de lumină

ce a aprins ca o vălvătaie Rugul Aprins al închisorii

Într-un astfel de mediu au fost aduși cei de la Rugul Aprins. Și dacă pentru dânsii era ceva îngrozitor, pentru cei ce erau de ani de zile în întuneric, venirea lor în închisoare a adus un suflu de îmbărbătare. Și dacă spun oarecum poetic despre licărul de lumină ce a aprins ca o vălvătaie Rugul Aprins al închisorii, o spun pentru că în realitate fiecare rob al zăbrelelor începe să devină un rob al lui Hristos și hainele vărgate și zdrențuite ale detenției se umpleau de lumină și deveneau mai prietenoase și mai ușoare. Iar țevile de calorifer care nu prea aduceau caldură, aduceau acum, prin bătaia pe țeavă a sistemului Morse, hrana sufletească mai întaritoare decât cea din gamelă. Picurau cuvintele rugăciunii, inundau ideile din predicile părinților închiși: Stăniloae, Ghiuș, Daniil Tudor, Sofian, Dubneac, Braga, Dobzeu și aduceau multă pace în lumea zbucimată a celor fără libertate. Și faptul că n-au stat toți împreună, ci răspândiți printre deținuți, chiar dacă zidurile erau opace și izolarea aspră, acest sistem ingenios de comunicare le făcea știută prezența, în fiecare loc în care era săvârșit un act dumnezeiesc, iar prezența lor era ca o binecuvântare.

De la începutul prigoanei și revărsarea terorii comuniste prin arestările din 1948 și până la arestarea celor din Rugul Aprins au trecut o seamă de ani în care arestările au făcut să sporească mereu numărul celor aduși în detenție. Regimul penitenciarului era de departe, incomparabil mai crud decât modul de încarcerare de astăzi. Anchetele făcute de securiști nu căutau adevărul, ci erau numai simple forme de îndeplinit pentru a trimite la închisoare cât mai

mulți români, mai ales intelectuali, care au ajuns să umple închisorile. Erau cu sutele de mii. Iar sistemul sovietic al justiției era ca totdeauna cei judecați să fie condamnați la mulți ani de închisoare pentru a lichida și extermina pe cei ce puteau fi sfătuitoari ai “clasei muncitoare” care devenise proprietatea regimului comunist ateu.

Ce sa-i faci, caloria tovarășe...

Regimul penitenciar era îngrozitor și nu urmărea decât exterminarea, atât pe plan fizic cât și intelectual. Nu pot uita ce am văzut odată printr-o găurice făcută în ușa celulei din Aiud, cum un gardian vântura cu polonicul zeama dintr-un ciubăr și se mira de sărăcia ei și celălalt care îl privea i-a raspuns: ce sa-i faci, caloria tovarășe. “Caloriile” erau calculate ca sa te mențină în viață cât să poți simți chinul și eventual să fi învins și îngenunchiat. Iar sub aspectul intelectual îți era interzis orice fel de lectură sau preocupare sufletească, ca fiind total lipsit de orice lucrare să obosești psihic. Și cum zice Dante în scrierea Infernul: *“nessun maggior dolore che ricordarsi del tempo felice nella miseria”*. Pentru că trecerea timpului în a nu face nimic să fie mai dureroasă, îți era luată orice preocupare. Din această pricină mulți dintre deținuții cu ani de vechime în închisoare erau “obosiți” de lunga așteptare. Nimeni nu poate descrie pe deplin această crimă și nimeni nu poate înțelege pe deplin câtă suferință a adus acest sistem de detenție de tip comunist. Trebuia să vină de undeva o înviorare... Și atunci, lumina Rugului Aprins prin cei ce au făcut parte din grupul de la Antim a venit și la Aiud și a produs o înviorare spirituală cum nimeni nu și-ar fi închipuit. Oameni obosiți de chinuri, de foame și frig, de multe umilințe și amenințări, lipsiți de aer și lumina solară aproape că își pierduseră nădejdea de a se mai putea bucura de viață. Zilele treceau cu o monotonie cazonă apăsătoare. Pe scândura balcoanelor-culoare din fața celulelor se auzeau doar pașii cizmelor de gardieni posaci care deschideau ici și colo, din când în când, vizetele din ușa celulelor și apoi strigau cu glas răstit, să sperie pe cineva. Până nu demult pereții celulelor fuseseră ca rafturile unei biblioteci bogate pe care se găseau inscripționate cuvinte din diferite limbi străine, romburi savante de formule chimice sau matematice alături de portative cu melodii sau superbe balade. Nu demult însă o poruncă haină pusese capăt acestei activități științifice și toți pereții au fost rașchetați și văruiți din nou spre a nu mai fi posibilă nici o activitate intelectuală.

Transmiterea prin viu grai de la om la om n-a putut fi însă stăvilită. Și nici țărănitul alfabetului Morese adaptat la închisoare n-a putut fi oprit. Era o atmosferă posacă, apăsătoare, demoralizatoare, dureroasă.

Într-o astfel de stare de sfâșiere sufletească, de izolare de tot ce era omenesc și civilizată, vine lumina Rugului Aprins odată cu cei din grupul de la Antim. Erau destul de mulți, cu nume destul de cunoscute.

Elixirul vindecător al rugăciunii neîncetate

Țărănitul țevilor de calorifere a făcut ca vestea să se răspândească în tot celularul. Grupul de la Antim a fost risipit prin toate celulele iar preoții Rugului Aprins au fost primiți cu respect. Peste deținuți trecuseră aproape zece ani de durere. Din cei de la Antim n-au fost doi în aceeași celulă și fiecare ducea cu el un licăr de lumină. Fiecare din ei avea și câte un “cazier” care arăta pentru autorități cu câtă bărbăție creștină au trecut peste “anchete”, iar pentru cei închiși cu câtă smerenie au acceptat jertfa și suferința. Componenta umană a celulelor era foarte diferită, dar fiecare în felul său își ducea osânda grea.

Grupul Rugul Aprins a adus în închisoare elixirul vindecător al rugăciunii neîncetate. Al rugăciunii lui Iisus. Și după ritualul specific celui din închisori, fiecare ajuns în celula nouă își făcea o autoprezentare și se acomoda noilor condiții și urma ca fiecare să-și asume o parte din viața comună a celuilalt.

Au alergat pe țeava caloriferelor, mai mult reci decât calde și iarna, veștile că Părintele Stăniloae a venit la Aiud, dar nu singur ci cu o mulțime de preoți și intelectuali de frunte. S-a auzit de numele părinților Ghiuș, Sandu Tudor, Părintele Daniil de la Rarău, Sofian, Adrian Făgețeanu, Arsenie Papacioc, Roman Braga, Felix Dubneac cât și a profesorului Mironescu sau doctorului Vasile Voiculescu.

Un nou grup de “profesori” pentru “universitatea” aiudeană

Mulți dintre deținuți știau despre existența Rugului Aprins înainte de a fi arestați și au lămurit pe alții cine erau personalitățile care au venit în acest nou val și toți au simțit cum coboară peste ei o adiere înnoitoare: venise un nou grup de “profesori” pentru “universitatea” aiudeană.

Și iarăși afirm: nimeni nu poate descrie ce înseamna un nou impuls spiritual și nimeni nu poate înțelege pe deplin ce dar de la Dumnezeu a fost pentru cei întemnițați de ani de zile, suferința celor arestați cu grupul Antim

care aduceau cu ei în închisoare toată lumina Rugului Aprins. Fiecare din ei devenea, în celula în care a fost repartizat, o făclie cu lumină și căldură sufletească. Fiecare dintre ei după ce și-au primit sentințele au uitat de durerile proprii și au devenit izvor de mângâiere și îmbărbătare. Și mai ales de întărire în credință prin rugăciune și cunoștințe religioase. Și până la venirea grupului de la Antim se practica rugăciunea ca singura și cea mai puternică formă de manifestare a legăturii cu Dumnezeu, cu familia și libertatea. Prin rugăciune toți evadau dintre ziduri de închisoare și peregrinau pe la altare cunoscute, se întâlneau cu cei dragi în clipe de bucurie la cununii și botezuri sau în lacrimile rugăciunii îi plângeau pe morții lor. Dar, venirea celor din Rugul Aprins de la Antim a fost ca un suflu de vânt puternic care a adus un nou mod de a privi lucrurile.

Toată pușcăria ardea în flăcările rugăciunii

Rugăciunea lui Iisus și meditațiile după modelul de la Antim i-au mobilizat din ce în ce mai mult pe cei închiși încât s-a ajuns de la o vreme ca toată închisoarea să se roage împreună în același timp. Mai ales când se dădea stingerea, când se lăsa o liniște mormântală peste tot, și, la un moment dat, prin țevile de calorifer, se dădea semnalul pentru rugăciune. Toți deținuții știau atunci să lase *“toată grija cea lumească”*, dar nimeni dintre agresorii gardieni nu știa de ce este atâta pace. Și turnătorii se rugau și se temeau să toarne rugăciunea.

Era momentul când noi ne uneam cu toții într-un duh. Dacă cineva ar fi avut ochii inimii deschiși, ar fi văzut că toată pușcăria ardea în flăcările rugăciunii, în care fiecare deținut devenea o pară care se înălța către cer. În momentele acelea, îmi aduceam aminte de Părintele Ioan Kulighin, străinul care mă inițiasse în tainele rugăciunii inimii, cu care mi-am dus cei șaisprezece ani de prigoană, cât am fost fugăr sau întemnițat. Doar ea, rugăciunea, ne-a ajutat să ne păstrăm mintea întregă și sufletul nebântuit de ispitirile acelea cumplite.

Iar cei din Rugul Aprins s-au încadrat și ei în viața austeră a detenției. Monahii au acceptat-o mult mai repede și mai ușor. În afară de faptul că erau acum dascăli de rugăciune, au devenit și ei “studenți” ca să învețe ceea ce era pentru ei o noutate: mulțimea de poezii create în închisoare. Și mai făceau ceva ce n-au făcut înainte oricât de doctori erau în teologie. Îmi spunea colegul meu de la farmacie, Petre Daba, care a stat în perioade diferite și cu Părintele

Ghiuș și cu Părintele Stăniloae, cum învățau “pe de rost” Evanghelia după Ioan. Tot de la alt coleg am aflat mai multe despre Părintele Benedict.

Pe deținutul obișnuit, de obicei închisoarea îl face mai egoist, mai cu grijă față de orice fărâmitură de turtoi sau pâine pe care o puteai pierde din rația calorică pe care o primeai sau la orice petic de zdreanță ce-ți putea apăra truditele oase de frig și reume.

Părintele Benedict cum rămânea totdeauna ultimul în rând

Ori, spunea Petrică Daba, era impresionant să-l vezi pe Părintele Benedict cum rămânea totdeauna ultimul în rând când trebuia să primească pe vizetă gamela cu zeamă, cum rămânea totdeauna la urmă când se alegeau bucățile de pâine sau turtoi, care niciodată nu puteau să fie absolut egale, nici în formă nici în greutate. Și apoi erau clipe cu adevărat pline de durere, când împlinea cele ale igienei personale, pe care opresorii te sileau să le faci într-un mod cât mai “necivilizat”, tocmai pentru a te simți și mai “sub cizmă”. Peste toate aceste greutăți, Părintele Benedict trecea cu demnitate, parcă murmurând câte ceva printre buze, de nimeni auzit, decât de Bunul Dumnezeu.

Era de asemenea impresionant în clipa în care începea să cânte țevile de calorifere pentru clipa rugăciunii. Spunea Părintele Ghiuș că este ca toaca de la vecernie. Și apoi după ce treceau clipele de meditație și trebuia să vorbească celor din celulă se înviora și era plin de bucurie că putea să împărtășească gândurile cu ceilalți. Spunea colegul Petrică despre Părintele Benedict că le zicea despre un verset dintr-un psalm care spune “*Bine este mie că m-ai smerit ca să învăț îndreptările Tale*”. Eu am căutat versetul și l-am găsit în mulțimea versetelor din psalmul 118. Spunea Părintele Benedict celor din celulă că în acest fel trebuie privită vremea detenției, ca o vreme a smereniei și de învățare a înțelepciunii revărsată în viață din izvoarele revelației.

Părintele Benedict, de altfel ca toți cei din grupul de la Antim, a trecut cu demnitate perioada de detenție celulară la Aiud. Dar poate ca nici unul dintre ei nu a fost mai chinuit de foame și frig, și totuși, ca nici unul dintre ei, nu s-a plâns de durerile suferinței. Pe toate le-a socotit doar prilej de întărire. Și așa a putut să treacă peste toate.

“O mică Mănăstire” la Salcia

Când autoritățile comuniste l-au cuprins într-un lot ce mergea la muncă în Bărăgan, Părintele nu s-a întristat ci a socotit ca un prilej de a cunoaște

altă lume și alți oameni. Au ajuns la colonia Salcia unde - spune Părintele Roman Braga - că s-au putut grupa în așa fel încât au făcut “o mică mănăstire” în care toată rânduiala călugărească era împlinită, pe cât se putea. Mai greu era la săpatul porumbului unde trupul firav și slăbit al Părintelui Benedict nu prea reușea să îplinească norma și atunci cu dragoste și stimă toți ceilalți deținuți făceau în așa fel încât să sape și rândurile de porumb repartizate Părintelui Ghiuș, ca să-l scape de bătaia gardienilor paznici.

Aici în colonia de muncă l-a găsit decretul 310 care i-a eliberat pe deținuții politici. Părintele Benedict Ghiuș a venit în București la vechiul domiciliu de la Mănăstirea Antim.

Cu o zi după ce s-a eliberat parintele Benedict m-am eliberat și eu, pe 26 iunie 1964, și am venit tot în București. Dar eu nu aveam unde să mă duc și m-a adăpostit aceeași familie care mă adăpostise cu 16 ani înainte, în mai 1948, atunci când am început să fiu prigonit și eram fugar, familia unor oameni deosebiți, pe nume Augustin Chirilă. Erau mai în vârstă ca mine, și domnul și doamna copii de preoți. Am ajuns să merg și eu pe la Mănăstirea Antim. Cu multă emoție și cu o formă de bucurie ce nu se poate exprima i-am întâlnit pe foștii mei colegi de la facultate Felix, Sofian, Grigore Băbuș, și alții. Dar și pe Părintele Benedict. Ne-am amintit de lungile conversații prin morse pe țevile de calorifer, dar făceam și câte o rugăciune când se nimerea să fim mai mulți decât doi. Amintirea terorii și teama de o nouă înscenare de complot ne facea să ne punem sub ocrotirea rugăciunii.

Pe toți clericii întorși din închisori, Patriarhul Justinian i-a încadrat într-o formă oarecare de muncă. Și nu din cele de jos. Pe Bartolomeu Anania l-a făcut bibliotecar ca și pe parintele Grigore Băbuș. Pe Părintele Benedict l-a inclus în soborul slujitorilor de la Catedrală, pe diaconul Ștefan Milea l-a pus corector la Cărțile de Cult. Până și pe cei civili, laici, ca profesorul I.V. Georgescu i-a așezat pe undeva. Mare curaj și mare răspundere și-a asumat Patriarhul Justinian! Pe niciun fost deținut politic nu l-a lăsat fără loc de muncă. Eu nu eram cleric și nici nu aveam prestigiul lui I.V. Georgescu sau Gh. Popescu Vâlcea, de aceea când am bătut la ușa consilierilor arhiepiscopiei mi-au explicat situația că nu mă pot primi. Abia după patru ani de la eliberare, când m-a întâlnit întâmplător Patriarhul Justinian, mi-a poruncit să fac cerere pentru un post de profesor la Seminar și din septembrie 1968 și până în februarie 1969 a luptat cu autoritățile de la Culte să mi se dea aprobarea să

fiu profesor. Iar după mai puțin de un an m-a hirotonit preot și m-a numit director de Seminar.

Un concediu la Techirghiol

În această nouă situație, prin natura lucrurilor, îl puteam vedea mai des pe Părintele Benedict, mă spovedeam la dânsul și mai depănam câte un mic ghem de amintiri în legătură cu Rugul Aprins și cu Părintele Daniil Sandu Tudor și cu ceilalți tineri de acum douăzeci de ani. Dar ne mai spuneam și greutățile și așa într-o zi mi-a spus de încercările grele pe care le cauzează durerile reumatice. I-am sugerat Părintelui că ar fi bine să facă un concediu la Techirghiol și mi-a spus că este greu de unul singur. Atunci i-am spus că vom merge și eu și socrul meu, care era un preot deosebit, erudit, prieten cu mitropolitul Mladin și care în studenție a fost președintele Societății de lectură a studenților de la Academia Andreană din Sibiu. Așa a acceptat și în vara lui 1970, am plecat cu trenul la Constanța și apoi la Techirghiol unde l-am găsit pe mitropolitul Tit Simedrea. Zilele erau călduroase și în afara procedurilor medicale stăteam în toiul zilei mai mult la adăpost, dar cum se lăsau umbrele începeau serile de discuții peripatetice în lungul șoselei asfaltate din fața așezământului Sfânta Maria. Nici nu simțeai cum se apropie dimineața care ne trimitea la camerele de odihnă.

S-a ivit ocazia unei excursii cu autocarul la ruinele cetății Histria. Acolo, între bălăriile care au crescut peste zidurile roase de vremi, și-au făcut loc și o seamă de viețuitoare între care și șerpi. Cum mergea pe cărare înaintea noastră, cu un băț în mână, deodată Părintele Benedict s-a oprit, a ridicat bățul ca atenționare și ne-a arătat un șarpe care se încălzea la soare. A aruncat apoi o piatră ca să-l facă să fugă și după ce s-a asigurat că s-a îndepărtat mult de noi, ne-a lăsat să mergem mai departe.

Șederea la Mănăstirea Sfânta Maria din Techirghiol i-a dat Părintelui prilejul de a se reface fizic chiar dacă și aici era solicitat de mulțimea care-l căuta aflând de prezenta dânsului.

După ce am terminat acest sejur la Techirghiol mi-a spus Părintele că se simte atât de refăcut încât ar mai putea “înfrunta o pușcărie”. Dar n-a fost să fie. Ne-am întors în București tot cu trenul și stând de vorbă la geam, din când în când, Părintele spunea sentențios: ”în ce frumusețe ne-a așezat Dumnezeu” sau “*cu câtă înțelepciune l-a împodobit Dumnezeu pe om ca să poată să citească și să priceapă din creația Lui, dragostea nemărginită pentru om*”.

Mulțimea de prieteni înțelepți așezați în rafturi

Ne-am revăzut apoi adesea după ce și-a reluat slujirea de preot la Catedrală, până când s-a pensionat în 1974.

S-a retras din tumultul vieții cotidiene la Mănăstirea Cernica unde i s-a dat posibilitatea să aibă o locuință aproape de casa Sfântului Calinic. Aici și-a adus biblioteca cu mulțimea de prieteni înțelepți așezați în rafturi. Aici participa cu regularitate la sfintele slujbe. Într-o zi de toamnă însorită l-am găsit afară, lângă zidul altarului ascultând slujba prin ușa deschisă. Mi-a explicat: înăuntru este prea rece. Altă dată, când am fost și eu în soborul slujitorilor, Părintele avea doar epitrahilul și, când să se împărtășească, n-a vrut cu niciun chip să treacă înaintea cuiva și a rămas la urma tuturor. Era blând și smerit.

Aici la Cernica îl căutau toți cei care aveau o legătură sufletească cu Părintele. Veneau oameni de știință, sau literați sau studenți și mulți fii duhovnicești ca soții Ileana și Eugen Toma, Ana și Cornel Bal sau Părintele Constantin Voicescu, el însuși un duhovnic iscusit, cu mulți ani de închisoare în spate.

Nu-i mai era frică de moarte

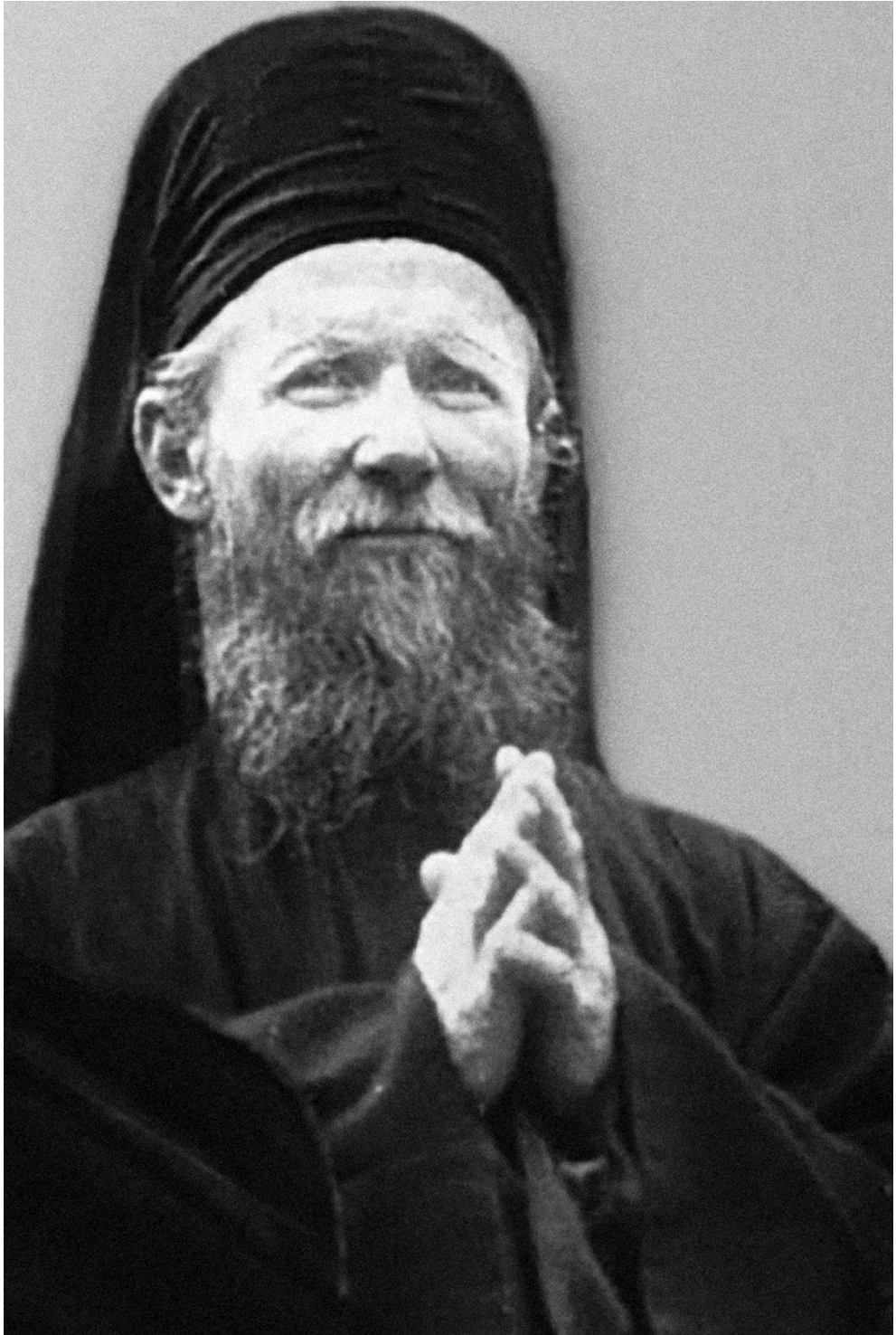
Aici îl căutam și eu adesea și nu numai cu problemele mele dar și cu necazurile altora. Aveam o rudenie, o tânără doamnă foarte cultă și foarte frumoasă care avea de înfruntat suferința unui cancer, din pricina căruia îi era tare frică de moarte. L-am întrebat pe Părintele dacă o primește să stea de vorbă pentru a o întări. Și a acceptat. Când am venit la dânsul cu Alieta - așa o chema - era o primăvară însorită. Ne-a primit cu multă bunăvoință, pe chipul Părintelui era aceeași radiere luminoasă a harului ca-n Sfânta Liturghie. Zâmbetul îi dădea o expresie de bucurie îngerească. Alieta îl privea cu uimire. Mi-a spus ea mai târziu că îl vedea ca și cum ar fi coborât din icoană. Un dialog sufletesc s-a înfiripat, din care am auzit o întrebare: de ce ți-e frică doamnă? Și i-a răspuns Alieta: de moarte. I-a zis Părintele cam așa: ”dar de ce să-ți fie frică știind că fiecare zi ne apropie de ea”. Apoi i-a zis Părintele, cu oarecare solemnitate: ”Să nu te temi: *moartea nu-i decât o experiență - absolut personală, ireversibilă și pe care nu o poți relata nimănui*”. Și pe măsură ce Părintele își continua firul expunerii, vedeam pe fața ei cum se instalează o expresie deosebită de liniște. Am ieșit de la Părintele și de unde până atunci abia aștepta să se așeze - a dorit să facem o plimbare prin mănăstire. Am plecat de la casa Părintelui spre biserica din ostrovul Sfântul Nicolae și ne-am oprit o clipă

lângă stejarul secular de lângă cimitirul nou. Am auzit-o, cei trei care eram cu ea, am auzit-o spunând cu o voce nouă care exprima o liniște sufletească deosebită: ”*Când o să mor să mă îngropați aici lângă stejar*”. Ne-a fost teamă să reluăm noi discuția despre moarte. A continuat însă ea să ne spună cum își vede clipa plecării dintre noi și cum ar vrea să știe că-i vor cădea frunzele de stejar peste mormânt. Nu-i mai era frică de moarte. A mai durat viața ei până la sfârșitul lui septembrie, odată cu prima fulgială, când a plecat dintre noi. I s-a pregătit mormântul așa cum a dorit, aproape de stejarul secular.

De vorbă cu îngerii și sfinții din “Proloage”

Părintele Benedict a continuat să-și ducă viața călugărească în obștea cernicană care îl înconjura cu dragoste și atenție. Când nu stătea de vorbă cu oamenii stătea de vorbă cu îngerii și sfinții din “Proloage”. Aceste cărți în literă chirilică le-a întâlnit în biblioteca bogată a mănăstirii Neamțu, pe când era profesor la Seminarul Monahal, unde stareț era Nestor Vornicescu, viitor mitropolit al Olteniei. Acesta a și tipărit “Proloagele” în formă redactată și diortosită de Părintele Benedict Ghiuș, dar după moartea sa.


La trecerea în veșnicie întâmplată în iunie 1990 l-am prohodit împreună cu doi arhierii care i-au fost studenți la cursuri și frați în călugărie, dimpreună cu mulțime de ucenici și fii duhovnicești. O cruce de piatră mică și simplă îi veghează mormântul. Dar chipul luminos al Părintelui Benedict n-a plecat de lângă noi niciodată!



V.

PĂRINTELE DOMETIE MANOLACHE

Un model de modestie, smerenie și jertfelnicie

u adevărat încadrat în portretul pe care troparul îl face chipului sfânt despre care zice a fi “*îndreptător credinței și chip blândețelor*”, așa ar fi trebuit să încep și eu a vorbi despre chipul ce luminează peste ani, al Părintelui Dometie de la Râmeți. Eu mă voi referi însă la cel ce a fost înainte de Dometie, la studentul Stelian Manolache care l-a pregătit și întrupat apoi în făptura lui omenească scundă și firavă pe uriașul Dometie de mai târziu. În ciuda acestei staturi mijlocii, aproape scundă, avea un chip împodobit neîncetat de zâmbet bun și odihnitor. În acest chip străluceau ca albăstreala florilor de nu-mă-uita doi ochi plini de duioșie și blândețe pe care i-au încadrat niște plete blonde, mai târziu.

Eu nu l-am cunoscut pe Părintele Dometie decât în sărăcia clipelor unei reîntâlniri după trecerea unor zeci de ani de despărțire. Era în cabinetul rectorului de la Institutul Teologic din București. Aici a avut loc o întâlnire după zeci de ani a trei oameni care în tinerețe împreună priveau cu ochii țintă spre Crucea Lui Iisus și-și călăuzeau viața după învățătura Lui. Unul era rector acum al Institutului și voia sa-l convingă pe duhovnicul de la Râmeți să-și facă studii de doctorat, unul eram eu, trecut prin pârjolul temniței și care acum eram profesor de seminar și care trebuia să fiu un argument pentru decizia Părintelui Dometie, iar al treilea era Părintele Dometie. O întâlnire emoționantă. Nu țin minte dacă Preasfințitul Antonie Plămădeală - căci el era rectorul – îl mai reîntâlnise până atunci, dar eu nu îl mai văzusem din mai 1948. Întâlnirea era o surpriză cum numai Preasfințitul Antonie știa să

pregătească. Eu auzisem despre lucrarea minunată a lui Dometie dar nu știam cum arăta el după atâția ani de despărțire. Și a intrat în cabinetul rectorului spre a-și întâlni fratele de călugărie, dar nu știa că-l va întâlni și pe cel pe care l-a ajutat la începutul “fugii” din calea călăilor comuniști, adică pe mine. Ce de amintiri s-au întâlnit în această clipă! Dar și ce mare ispită pentru Părintele Dometie!

La revedere pe cine știe când...

Viziuni diferite, perspective diferite: noi de la oraș într-un fel, Dometie din pietrele Râmnețului altfel. Noi am fi dorit ca și fratele nostru de studenție să-și facă studii de doctorat (pentru ce posibilități avea) iar el care își vedea “doctoratul” în împlinirea misiunii pe care Bunul Dumnezeu i-o rânduse la Râmneți. Și ca pe muntele Carantaniei, cu un gest brusc, Părintele Dometie a curmat bucuria întâlnirii și a înlăturat ispitirea și s-a întors la Râmneți. N-au fost nici lacrimi și nici regrete. Am rămas doar cu o amintire îndurerată a clipei în care și-a scuturat pletele blonde și-a înălțat bărbia cu barba rară dar cu aceeași ochi luminoși și cu același zâmbet bun pe buze ne-a zis “la revedere pe cine știe când”.

S-a întors Părintele Dometie la sihăstria lui. Era prin 1972. Eu am plecat la studii la Paris unde la cursurile de la Alliance Française am întâlnit pe cineva cu numele Adrian Oprescu. Îndată ce mi-a auzit numele a început să-mi vorbească despre Părintele Dometie și despre aspecte de viață din studenția noastră. După ce ne-am lămurit de unde știe toate acestea, mi-a spus cum își petrece timpul la Râmneți la muncă. Așa am aflat aspecte mai puțin cunoscute din modul de a fi al Părintelui Dometie: un devotat al slujirii idealului propus.

Și atunci scopul era ridicarea locului pustiu de la Râmneți la rang de mănăstire. Câte greutăți și piedici dar și câte bucurii și rugăciuni. Domnul Adrian și soția lui (nepoată de-a lui Calistrat Hogaș) îl admirau și îl urmau cu devotament și erau alături de el în muncile de la Râmneți. Și m-a mirat faptul că doi bucureșteni își făceau concediul de odihnă în munca la mănăstire și mai ales faptul că Părintele Dometie le vorbea despre un fost coleg de facultate.

Șoapta rugăciunii lui pentru robul lui Dumnezeu Nicolae

Această mirare a fost și mai mare cu ani mai târziu, când Bunul Dumnezeu mi-a îngăduit să am o Dacia cu șofer (soția mea), și am putut să-mi duc

gânduri smerite de recunoștință pe unde eram dator. Un astfel de loc era și Mănăstirea Râmeți. Am ajuns într-un fapt de seară când toamna micșora zilele. Nu cunoșteam pe nimeni la Râmeți, nici dacă sunt locuri de găzduire. Am intrat în incinta mănăstirii și priveam cu teamă la colții de stâncă ce străjuiesc așezarea. Era în faptul serii și priveam biserica străveche din coasta căreia izvorăște o apă cristalină. A apărut după un timp o măicuță pe care am întreat-o dacă am putea înnopta în mănăstire. După ce mi-a spus că nu sunt multe locuri, că cele ce sunt au fost deja ocupate, am stăruit spunând că sunt preot și aș vrea doar să petrec o noapte lângă mormântul Părintelui Dometie. M-a întreat ce nume am și după ce i-am rostit numele, m-a privit o clipă îndelung și apoi fără niciun răspuns a alergat spre corpul de chilii de unde s-a întors împreună cu maica stareță Ierusalima, cu maica Eudoxia și cu încă alte două măicuțe. După ce ne-am dat binețe, am schimbat o seamă de cuvinte și am constatat că eu eram prezent la Râmeți cu mult înainte de această clipă, deoarece rugăciunile Părintelui Dometie m-au ocrotit în tot lungul timpului cât am fost fugăr și deținut, iar maicile din mănăstire au auzit șoapta rugăciunii lui pentru robul lui Dumnezeu Nicolae.

Cu tot grupul am mers către mormântul unde-și doarme somnul în așteptarea învierii lui unde am vărsat lacrimile recunoștinței. Era întâia întâlnire cu amintirea lui vie de la Râmeți, acolo unde obștea întreagă cunoștea grija frățească pe care monahul Dometie o purta pentru viața unui prigonit. Cine ar putea oare astăzi înțelege o astfel de grijă și dragoste jertfelnică. Și acesta este semnul unui mare suflet care a fost Părintele Dometie.

Pe ăsta mic îl iau "famulus"

Eu l-am cunoscut bine pe studentul și prietenul Stelian Manolache. Eu eram cu doi ani mai mare la studii dar de același leat. Venise la facultate în toamna lui 1945 - și văd amfiteatrul mare al Facultății de Teologie unde după război se adunau pentru prima oară câteva sute de studenți ai anului I, vreo 350. Profesorul Tudor M. Popescu, stâlp al ortodoxiei, era desemnat îndrumătorul anului I și m-a luat cu dânsul, eu fiind secretarul Asociației Studenților Teologi, ca să facem organizarea anului I. Absolvenții de seminar erau veniți de peste tot: de la București din seminariile Central și Nifon, de la Buzău, Galați sau Râmnic. La întrebarea profesorului Tudor Popescu despre mediile de intrare cele mai mari, s-au ridicat doi tineri, Leonida Plămădeală

și Stelian Manolache de la Buzău. Primul absolvent de la seminarul Nifon și cu prestanță, iar al doilea slăbuț și modest. Profesorul Tudor M. Popescu îmi șoptește: pe ăsta mic îl iau “famulus”. Aceasta era o sarcină de onoare în lucrarea academică fiindcă în grija “famulus-ului” era pregătirea materialului didactic al lecției. Asta însemna o cunoaștere înainte a lecției pe care urma să o predea profesorul și să-i aducă de la bibliotecă hărți și material didactic necesar. Iar pentru student, însemna oarecum o introducere mai mare în intimitatea universitară. Cei doi studenți, Plămădeală și Manolache au rămas prieteni pe toată viața. Amândoi buni la carte, amândoi devotați Bisericii, amândoi capabili de multă iubire și multă jertfelnicie. S-au atașat nouă, celor mai mari, și împreună căutam să găsim rezolvare problemelor noastre studențești de atunci: găzduire în cămine, hrană la cantine și mai ales oprirea ofensivei comuniste de a înscrie cât mai mulți studenți în Uniunea Tineretului Comunist (UTC). Și de aceea, pentru a putea fi nemijlocit împreună cu studenții altor facultăți ne-am sfătuit între noi teologii care locuiam în Internatul Teologic de la Mănăstirea Radu-Vodă – deci izolați de masele studențești – să ne mutăm la căminele studențești obișnuite. Am obținut prin Asociația Studenților Teologi locuri în Căminul Matei Voievod, un cămin mare cu sute de studenți. Acolo era director un istoric Damaschin Mioc, bun român, originar din Banatul Sârbesc și care ne-a acceptat planul. Între cei mulți care au plecat într-o astfel de “misiune creștină” au fost și Stelian Manolache și prietenul său Leonida Plămădeală, precum și eu și Roman Braga. Ne-am așezat cam câte doi în camerele mari ale căminului și în fiecare zi prin cuvinte prietenești, prin mici expuneri tematice sau exemple personale am căutat să împiedicăm atragerea la comunism a colegilor noștri.

Un costum de lână țesută în casă și o voce minunată

Stelian Manolache avea o ținută modestă, un costum din stofă de lână țesută în casă, de culoare neagră, pe care cred că l-a purtat toată facultatea. Avea însă o voce minunată și pe toți cei din cameră îi încânta cu mulțimea cântecelor pe care le știa și le cânta pentru colegi iar împreună cu un alt teolog student și la litere, pe nume George Tobias, organiza recitaluri de poezie creștină. Stelian avea și talent poetic. Căminul studențesc avea și un cor dirijat de Marin Constantin, viitorul mare dirijor al Corului Madrigal. În acest cor, Stelian era un element prețios pentru frumusețea vocii lui cristaline.

Cu toții îi invitam și ne însoțeau mulți studenți la întâlnirile duminicale ale grupării Rugul Aprins de la Mănăstirea Antim. Veneau cu noi și medicii și studenți de la Veterinară sau Litere. Împreună am înființat Asociația Tineretului Ortodox Studențesc (ATOS) pe care am pus-o sub oblăduirea Părintelui Benedict Ghiuș. Prin această asociație am făcut noi cea mai îndrăzneță înfruntare a comunismului când am redactat un manifest către “Frații Creștini” de a nu participa la serbările organizate de comuniști în vremea Săptămânii Patimilor Domnului din Postul Mare. Iar studenții, între care un loc de frunte l-a avut Stelian Manolache, l-au răspândit printre oameni, în tramvaie, autobuze, la porțile uzinelor, în așa fel ca să nu fie observați sau ușor de identificați. Totuși s-a aflat de acest fapt de către oamenii partidului comunist și securitate, și în luna mai 1948 odată cu declanșarea marelui val de arestări am fost căutați și unii dintre teologi. Eu am aflat că sunt căutat și “m-am dat la fund” cum se zice, adică am devenit fugar.

Marele potențial de jertfelnicie al lui Stelian Manolache

Odată cu aceasta începe și tainica lucrare a fratelui Stelian Manolache care împreună cu George Tobias, mi-au scos toate lucrurile din camera de cămin și mi le-au dus într-un loc în oraș. Până să mă orientez asupra drumului de urmat am locuit pe la cunoscuți în oraș, dar mâncare nu aveam de unde să am. Și acum s-a arătat marele potențial de jertfelnicie al lui Stelian Manolache. În fiecare zi la sfârșitul mesei la cantina căminului, el mergea și culegea de la masă resturi de mâncare pe care le pune într-o traistă pe care o aducea la puncte de întâlnire dinainte stabilite, în fiecare zi în alt loc ca să nu putem fi observați. Și dând dovadă de mare curaj, Stelian risca în fiecare zi să fie urmărit sau găsit împreună cu unul din noi, cum era să i se întâmple când a fost arestat Roman Braga. Mila, bunătatea și dragostea frățescă manifestate de Stelian nu pot fi pe deplin apreciate.

Cum în studenție mergeam adesea împreună la Mănăstirea Sâmbăta de Sus să îl ascultăm pe Părintele Arsenie, atunci când acesta a ajuns la Prislop și i-a tuns în monahism pe Leonida Plămădeală și Stelian Manolache, aceștia amândoi simțeau cu inima că eu nu am fost arestat și de aceea au stăruit pe lângă Părintele Arsenie să mă caute și să mă aducă și pe mine la Prislop. Părintele Arsenie i-a ascultat, a plecat în căutarea mea și aflând de la tatăl meu unde mă aflam ascuns de mai bine de un an, a venit la mine “în ascunzătoare”

dar a plecat tot fără mine. Și din acest motiv că nu m-a denunțat a fost închis și Părintele când am fost eu arestat. Pe Părintele Arsenie l-am văzut apoi când era închis la Timișoara, din fereastra unui spălător. Pe Părintele ieromonah Plămădeală, l-am întâlnit într-o noapte în celula numărul 14 la Jilava. Dar pe ieromonahul Dometie nu l-am revăzut decât după ani de zile. N-a făcut închisoare la propriu, dar a luptat din răputeri pentru cei ce erau prizoniți. Și la Râmeți unde altă dată au sihăstrit ieromonahii Arsenie Praja sau Ghedeon Bunescu a voit să fie și un loc de rugăciune pentru cei prizoniți de comuniști. Așa se face că măicuțele care se rugau împreună cu Părintele Dometie au auzit și numele meu pe care îl rostea în rugăciune adesea Părintele și m-au recunoscut când am călcat întâia oară la Râmeți.

Și pentru rugăciunile lui am simțit ajutorul lui Dumnezeu

Eu nu l-am auzit niciodată pe Părintele Dometie rugându-se dar și pentru rugăciunile lui am simțit ajutorul lui Dumnezeu și am străbătut cei șapte ani de fugar și nouă ani de grea închisoare la Jilava sau Aiud.

Nu l-am văzut niciodată slujind Sfânta Liturghie la altarul Sfântului Ghelasie dar am venit să îi mulțumesc postum și să îmi plec fruntea pe mormântul lui aducându-i prinos lacrimi de recunoștință.

Nu l-am văzut niciodată pe Părintele Dometie alergând pe jos să facă slujbe în satele ardelene năpăstuite așa cum studentul Stelian Manolache a primit de mai multe ori binecuvântarea episcopului martir Nicolae Popovici care l-a încurajat și l-ar fi dorit slujitor în eparhia lui de pe Criș, cum i-a adus pe înțelepții slujitori Petru Horhoianu din Gorj sau Eliade Buciuc din Dobrogea.

Nu l-am văzut niciodată pe Părintele Dometie cărând greutăți dar știu că a murit lângă sacul cu pâine pentru obștea monahală așa cum studentul Stelian Manolache a alergat cu traista plină cu resturi de mâncare la cantina studențească să-și hrănească prietenii fugari de urgia comunistă dezlănțuită.

Nu l-am auzit niciodată pe Părintele Dometie vorbind măicuțelor despre perspectiva în care vedea dezvoltarea așezării de la Râmeți cu corpuri de chilii și biserică măreață, cuprinzătoare pentru obștea numeroasă, dar îl știam pe studentul Stelian atât de dârz în împlinirea misiunii sale viitoare.

Nu l-am auzit niciodată pe Părintele Dometie cel cu minunata voce de Cucuzel, dar l-am ascultat de atâtea ori pe studentul Stelian Manolache în minunata Psaltichie *“Iubite-voi Doamne, virtutea mea”* sau recitând din

propriile poezii în camera noastră de cămin devenită cenaclu, la întrecere cu George Tobias, cel mort atât de tânăr.

Nu l-am cunoscut pe Părintele Dometie când era preocupat de grija obștii monahale pe care i-a încredințat-o Bunul Dumnezeu dar l-am știut pe studentul Stelian Manolache îngrijorat de prăpastia ce îi aștepta pe cei ce erau prinși în mrejele comuniste și pentru a-i apăra, ținea adevărate prelegeri prin dormitoarele căminului studentesc împreună cu Leonida Plămădeală, fără să fie speriați de ce-ar putea urma.

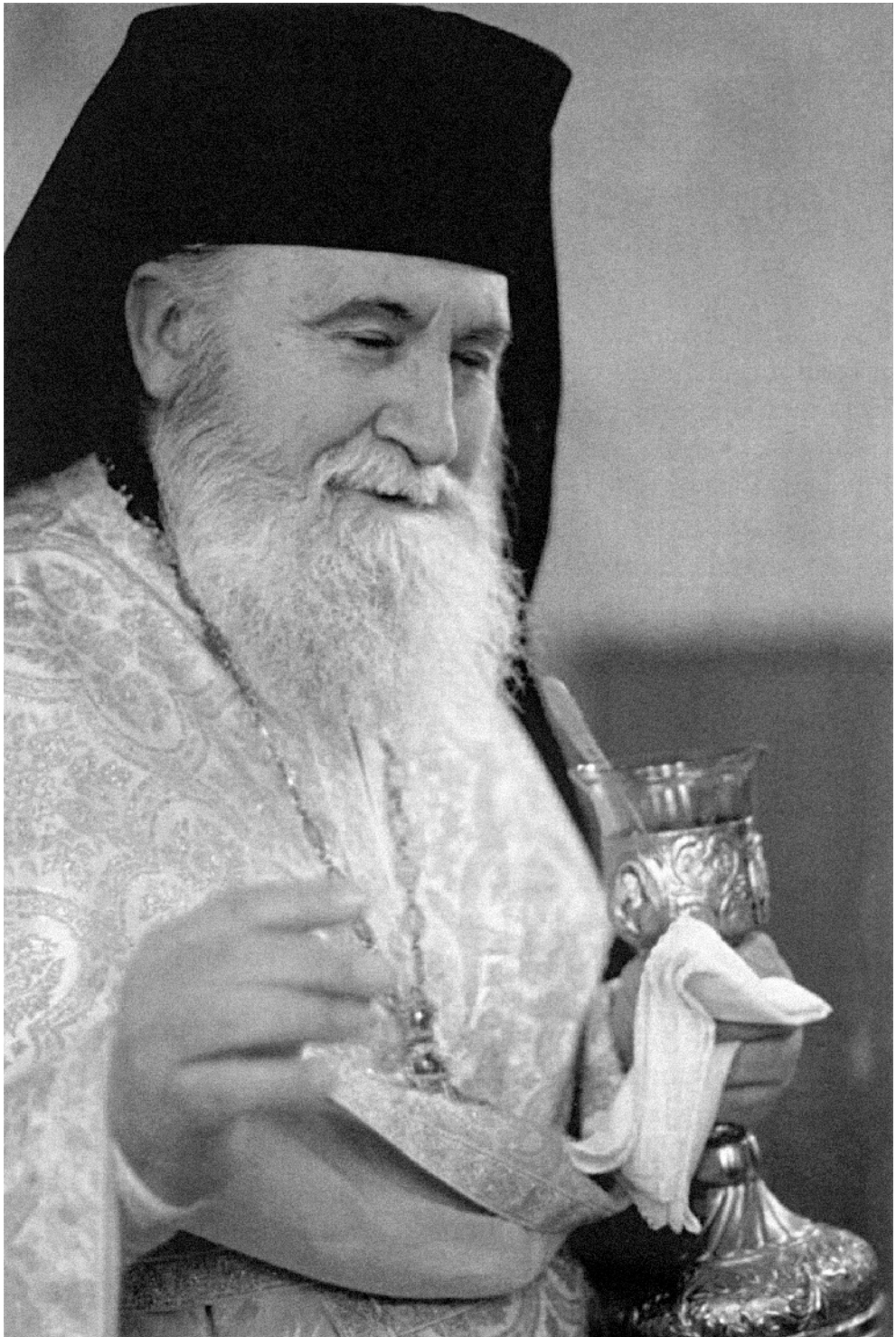


*A devenit din smerit, mai smerit,
din modest, mai modest, din jertfelnic, mai jertfelnic*

Mă uit acum peste ani înapoi. Ar fi avut 91 de ani. Eu eram cu 5 luni mai mare. El a plecat la Domnul acum 40 de ani când abia avea 50. Studentul Stelian s-a împlinit în acești 50 și a devenit în acești ani de viață din smerit, mai smerit, din modest, mai modest, din jertfelnic, mai jertfelnic, ilustrând cu fiecare clipă a vieții virtuțile unui monah desăvârșit *“Iubite-voi Doamne, virtutea mea”*.


Și a trecut la Domnul *“fără durere, neînfruntat, în pace”*. Dar făptura lui morală a crescut mereu, până la statura de uriaș care domina toată Valea Râmețului. Au rodit gândurile lui, au crescut ideile, s-au materializat gândurile și duhul rugăciunii smerite pătrunde peste toată așezarea. Obștea mică s-a înzecat, chiliile s-au înmulțit, așezarea a devenit cetate monahală, bisericuța s-a înnoit în duh moldovean în măreață catedrală. Iar amintirea, duhul smereniei și al dragostei jertfelnice a Părintelui Dometie este viu și prezent peste tot.

Fie-i amintirea binecuvântată!



VI.

PĂRINTELE IOAN IOVAN

ând mă gândesc la Părintele Ioan Iovan mă năpădesc totdeauna atât de multe amintiri încât nu știu să spun care sunt cele mai frumoase, cele din anii copilăriei mici sau ca elevi de liceu, cele din vremea prigonirii sau cele de după ce a trecut întunericul, fie când era în București, fie când era la Mănăstirea Recea.

Atunci îmbrățișam toate amintirile odată...

O spun aceasta pentru faptul că eu am avut darul de la Bunul Dumnezeu să fiu de mic copil în legătura cu Părintele Ioan și să ”*jucăm lopta*”, cum îi plăcea atât de mult să-și amintească în întâlnirile de la Recea, când unii se mirau de ce e atât de mare apropierea dintre noi. În anii din urmă ai vieții sfinției sale ne întâlneam regulat odată pe an și atunci îmbrățișam toate amintirile odată și din copilărie și din anii bătrâneții.

Copilăria noastră a fost destul de luminoasă. Bunicii mei după tată au avut casa gard în gard cu casa parohială din Husasău, unde s-a născut Părintele Ioan, care a avut de copil numele de Silviu-Cornel. Când i s-a dat acest nume, ca nașă, l-a ținut în brațe bunica mea după mamă care era originară din Husasău dar locuia în Săbolciu, fiind soția preotului Nicolae Malița. Aici în Săbolciu a fost învățător confesional tatăl Părintelui Ioan și în această calitate a fost foarte apropiat de Părintele Malița și de bunica mea, iar când tatăl Părintelui Ioan a trecut preot în Husasău, vecin cu bunicii mei, în locul lui a mers la Săbolciu ca învățător tatăl meu. Deci părinții noștrii erau în bune relații și prieteni încă din vremea când au studiat la Preparandia din Arad între 1914-1918.

Mergeam la Husasău la bunici și rămâneam vreme îndelungată și așa am ajuns ca în mica copilărie să ne “jucăm cu lopta” împreună. Dar nu numai asta. Ne bălăceam în apa de la Țoaie și ne aruncam de pe puntea de la capătul grădinii...

În același internat de lângă biserică ”cu lună”

Când am ajuns la vremea studiilor liceale ne-am regăsit în același internat de lângă biserică cu lună din Oradea unde eram împreună mulți copii de preoți din satele vecine: Silviu din Husasău, Ovidiu Baciuc din Bălaia, Ovidiu Roman din Ineu și eu din Săbolciu, toți din același “cerc pastoral” al părinților preoți. Toți eram prieteni între noi, toți eram buni la carte, toți eram și ascultători față de părinți și ne ajutam între noi. Eu eram cel mai mic, Ovi Roman cu un an înainte iar Silviu și Ovi Baciuc erau colegi de clasă între ei, cu doi ani mai mari ca mine. Când eu eram în clasa I și trebuia să-mi fac insectar, Silviu a avut ideea să mergem la Husasău să prindem insecte și ne-am învoit de la internat și am plecat pe jos peste dealuri și a fost surpriză mare pentru părinții lui când ne-au văzut la Husasău. A doua zi tot pe jos am făcut calea întoarsă a celor 12 km de drum.

Am fost colegi de liceu până în 1940 când s-a cedat Ardealul de Nord, care ne-a risipit: Silviu a rămas în Oradea, Ovidiu Baciuc a ajuns la Timișoara iar Ovi Roman și eu am ajuns la Beiuș. De la Beiuș atât Ovidiu Roman cât și eu ne-am manifestat în scris durerea despărțirii publicând în revista elevilor “Țara visurilor noastre” pe care o conducea fostul nostru profesor de la Oradea, Augustin Cosma.

Părintele Arsenie l-a condus la coliba noastră

Vreme de șase ani nu ne-am mai revăzut cu Silviu. El a făcut liceul sub ocupație la Oradea, a urmat Teologia la Cluj iar în 1946 a susținut licența la Sibiu. Proaspăt licențiat a venit la Mănăstirea de la Sâmbăta de Sus, la Părintele Arsenie Boca. Acolo era și un grup de studenți de la București în care eram și eu. Părintele Arsenie l-a condus la coliba noastră unde dormeam pe fân proaspăt cosit și atunci ne-am revăzut după șase ani de despărțire. Cu câtă mulțumire mi-a arătat copia telegramii prin care își anunța părintii: ”Tătică și mămică, sunt licențiat magna cum laude”. Am petrecut în preajma Părintelui Arsenie zile frumoase, cu bucurii sufletești, cu îndrumări duhovnicești și cu muncă de obște.

Între noi doi am depănat o seamă de amintiri legate de locuri și oameni din satele noastre și mai ales s-a făcut prezentă figura luminoasă a Preasfințitului episcop Nicolae Popovici de la Oradea, pe care și Părintele Arsenie îl cunoștea bine, ca și noi. Ne-am amintit cum într-o seară de Sfântul Nicolae la internatul Nicolae Jiga, în fața a zeci de tineri elevi, Preasfințitul Nicolae cinstindu-și ocrotitorul sfânt, ca și al internatului înființat de Nicolae Jiga, a vorbit despre ce înseamnă a fi ”om de omenie”.

Călugăr cu numele apostolului iubirii creștine

Și acest om de omenie care a fost Preasfințitul Nicolae Popovici a ținut să-i dăruiască prin punerea mâinilor puterea de a sluji întâi ca diacon, apoi ca preot la Mănăstirea Vladimirești unde va fi duhovnicul călăuzitor, după ce devine călugăr cu numele apostolului iubirii creștine Ioan, nume pe care i l-a ales Părintele Arsenie Boca.

Erau vremuri atât de cumplite pentru trăirea creștină, cele ce au urmat după așezarea la Vladimirești. Părintele Ioan care și-a făcut teza de licență despre “*Sfânta Euharistie, calea desăvârșirii creștine*”, a înțeles ctâ de mare este minunea prefacerii jertfei aduse la altar ca pâine și vin, care prin lucrarea prezentă a Sfântului Duh se prefacă și îl face prezent pe însuși Iisus Hristos Dumnezeu. De aceea lucrarea lui a fost întotdeauna cu frică și cutremur în fața Sfântului Altar și de acolo l-a propovăduit fără frică pe Cel Înviat.

Lucrarea călugărului Ioan, teamă pentru regimul ateu

Și lucrarea călugărului Ioan a devenit teamă pentru regimul ateu de atunci și a dus la judecarea lui ca vrăjmaș al orânduirii comuniste și condamnarea la muncă zilnică pe viață, în 5 decembrie 1955 în chiar ajun de Sfântul Nicolae.

În vara aceluiași an, pe 18 iulie 1955 am fost și eu arestat în chiar Husasăul de Criș, sat în care am stat ascuns o seamă de ani. Oamenii acestui sat, mulți la număr, au știut de prezența mea clandestină fără ca eu să știu, dar niciunul nu m-a trădat. Era în sat un duh al Părintelui Gavril Iovan care îi făcea să nădăjduiască spre mai bine. Și când am fost anchetat nu vinovăția celor făcute pe când eram student, ci mare era vinovăția de a fi înfruntat atâția ani o securitate ce se socotea atotputernică și mare era vinovăția că atâția oameni din Husasăul de Criș m-au găzduit, m-au sprijinit și m-au ocrotit.



Pe Părintele Ioan, după ce l-au chinuit, i-au smuls barba, l-au purtat în lanțuri, după ce l-au condamnat, l-au dus la închisoare la Gherla și apoi la Aiud.

Cât de luminos părea chipul Părintelui Ioan, rănit și chinuit

Despre modul eroic în care a trecut prin ancheta la securitatea din Galați, mi-a istorisit tânărul (pe atunci) inginer silvic Dumitru Teodosiade care semna ca poet Teovid. Acesta avea un talent artistic remarcabil și un scris ca de tipografie și a redactat o seamă de manifeste pentru Vladimirești. A fost arestat și el și soția lui Virginia și amândoi au fost chinuiți și confrunțați cu Părintele Ioan la securitate ca să-l învinuiască. Teovid mi-a relatat cât de luminos părea chipul Părintelui Ioan, rănit și chinuit în acele clipe, și cum lor le-a inspirat curaj și îmbărbătare.

În închisoare Părintele Ioan n-a încetat niciodată să fie robul Sfintei Euharistii care lumina robia oridecâteori o săvârșea în condițiile temniței. Îi

spovedea și-i împărtășea și pe ceilalți. Iar cuvintele lui curgeau prin țevile caloriferelor prin bătaia cifrată a alfabetului Morse încât ajungeau din capăt în capăt de închisoare, împreună cu ale celorlalți preoți ai Rugului Aprins.

Nu cuvintele au vorbit ci ochii și inima

Mi-a relatat un prieten comun, Traian Popescu, care a fost cu Părintele Ioan în temnița spital de la Văcărești, cum a fost întâlnirea cu tatăl său, preotul Gavril, care a obținut dreptul la vorbitor și cum nu cuvintele au vorbit ci ochii și inima. Și Părintele Ioan a reușit să-i strecoare o batistă brodată în celulă tatălui Gavril și s-a întors îmbărbătat pentru a rezista mai departe frigului, foamei, suferinței și să ajungă biruitor în lumea care îl aștepta.

La eliberarea din închisoare era slăbit și istovit dar nu învins. De aceea a putut porni din nou la drum. Și-a adunat într-un săculeț sfinte moaște, fărâme din trupurile celor ce au fost mărturisitori în alte vremi și cu ele asupra lui mereu, avea tăria de a lupta cu suferința propriului său trup (bolnav fiind) și cu greutățile unui început nu prea generos.

Dezgropăm și noi ruine? Nu, noi aducem jertfă vie!

Vreme de patrusprezece ani a nădăduit așteptând să poată din nou sluji în deplină rânduială, ca să se împărtășască și să împărtășească cu Sfintele Taine. În acest răstimp ne-am întâlnit la malul mării pe treptele bisericii de lângă ruinele dezgropate. Mi-a zis în șoaptă: *”Dezgropăm și noi ruine? Nu. Noi aducem jertfă vie!”* Și apoi uitându-se de jur împrejur mi-a zis: *”Ne vom mai revedea... nădăduiesc... vezi că ne văd...”*

A fost îngăduit să revină în rândul slujitorilor din iunie 1979, dar într-un mod oarecum aparte. Locuia în București într-o garsonieră oferită de un credincios la o margine de oraș și de acolo cu reverenda în traistă mergea la Mănăstirea Cernica unde se îmbrăca cleric și slujea împreună cu călugării. Și a făcut ascultare.

Alerga lumea l Mănăstire la Plumbuita

După o vreme i s-a îngăduit să meargă la Mănăstirea Plumbuita unde va sluji la Sfântul Altar în bună rânduială și i se va îngădui să și predice. Când a început să se audă glasul lui, alerga lumea la mănăstire la Plumbuita. Iar Părintele Ioan le zicea cu un zâmbet binecuvântat: *”Nu vă înghesușiți... Dumnezeu este*

prezent și afară unde ascultați ca și la ușa bisericii sau lângă strană”. Vreme de 12 ani a împlinit cu smerită ascultare această stare de pocăință.

Un ogor nou

Prin 1991 este chemat să lucreze pe un ogor nou: un cimitir plin de cruci, în parte putrezite care avea în mijloc o clădire ca adăpost pentru bătrâni și o mică bisericuță. Aici, cu un grup de călugărițe sub înțeleapta conducere a stareței Cristina (în viața mirenească inginer chimist) s-a dezvoltat un așezământ monahal care a putut să adăpostească cu cinste odată pe patriarhul Ecumenic Bartolomeu de la Constantinopol însoțit de patriarhul nostru Teoctist. Tot pe acest deal a făcut simțită prezența episcopului martir Nicolae Popovici când a ridicat o Universitate de vară pe care a pus-o sub ocrotirea acestui erudit și înțelept episcop, ale cărui obiecte uzuale ca bastonul, pălăria, paramanul și altele se păstrează cu cinste în muzeul mănăstirii.

M-a impresionat într-o zi o întâmplare aparte: l-am auzit vorbind în limba maghiară, pe care o cunoștea foarte bine, ca unul ce a terminat liceul în timpul ocupării Ardealului. Și văzându-mi mirarea mi-a spus că în zona din jurul mănăstirii Recea și în Târgu Mureș locuiesc unguri care vin la slujbe la mănăstire și vin la Părintele cu încredere să-și spună necazurile și să-i ceară sfatul.

Către sfârșitul vieții a suferit mult și ca urmare a ceea ce i s-a întâmplat în închisori și la securitate. A trecut în lumea dreptilor la 17 mai 2008 și de îndată ce am auzit, împreună cu diaconul Adrian și protopsaltul Mihail de la biserica Sfântul Silvestru unde slujesc eu, am plecat spre Recea ca să-i fiu alături și pe ultimul drum.

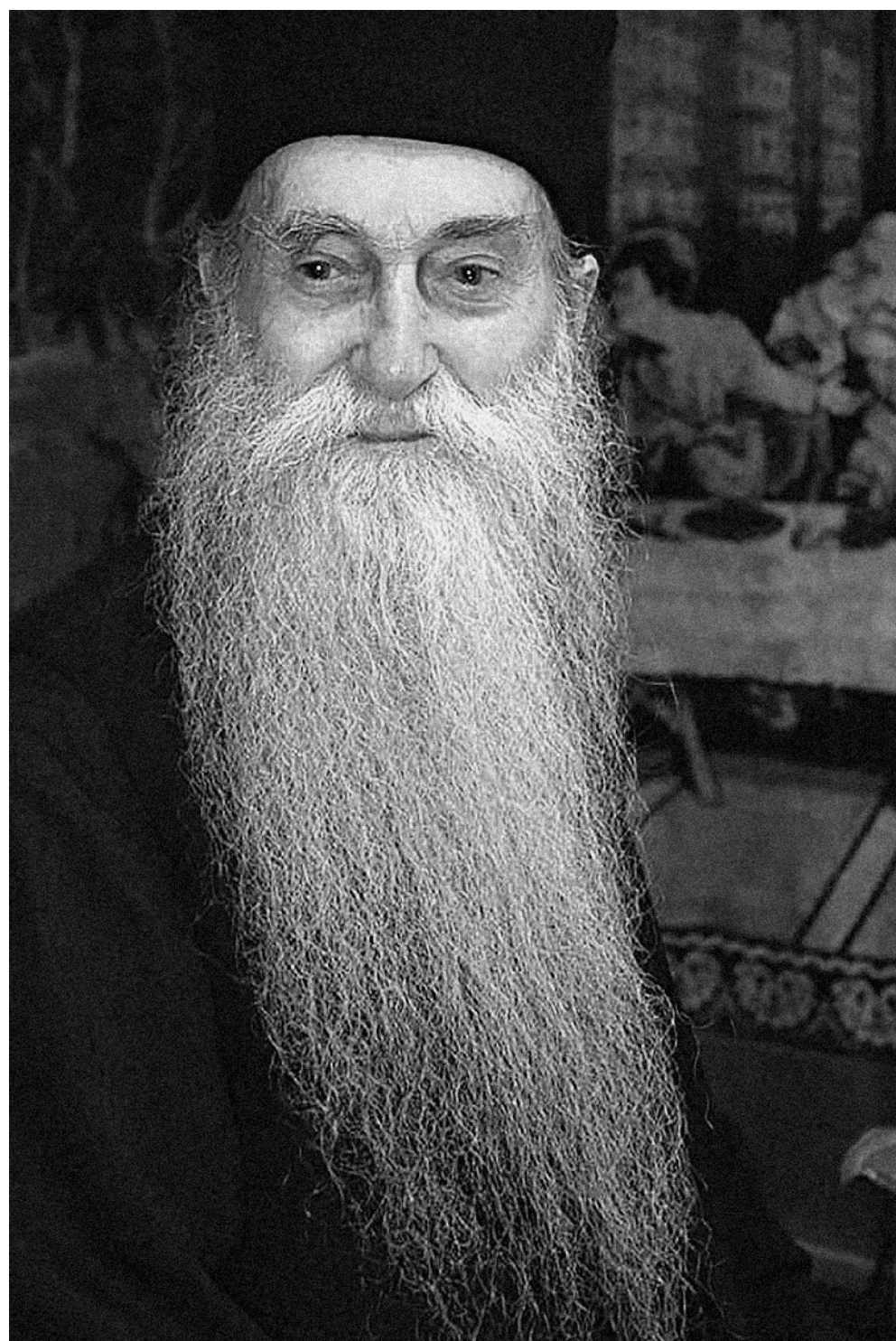
În inimile multora este tot atât de prezent...

Au trecut anii, dar în inimile multora este tot atât de prezent ca și atunci când era în viață. O teză de licență îi păstrează în scris istoria și trei mănăstiri ctitorite și înălțate pe temelii cuvintelor lui îi păstrează și-i cinstesc amintirea.

În fiecare vară treceam, cât a fost în viață, pe la Recea ca să-i mulțumim Bunului Dumnezeu împărtășindu-ne din același Potir, la același Sfânt Altar, iar acum, după plecarea lui la cer, în fiecare vară trec să pun o floare albă la mormântul lui de marmură albă de la Recea.

Fie-i memoria binecuvântată!





VII.

PĂRINTELE ARSENIE PAPACIOC

Nu știi când am început să-l cunosc pe Părintele Arsenie Papacioc, înainte sau după ce am ieșit din închisoare.

Dependent de binecuvântarea Părintelui Arsenie

În orice caz, în vremea anilor din urmă, când a ajuns la Mănăstirea Sfânta Maria din Techirghiol eram atât de dependent de binecuvântarea Părintelui Arsenie de la Techirghiol, încât nu știam cum să fac să aflăm cât mai repede unul de altul. Din acest punct de vedere eu eram mai avantajat decât Părintele, pentru că două din fiicele “noastre” duhovnicești ce locuiau în București mergeau mai des la Mănăstire la Techirghiol și când eu aveam ceva de rezolvat le rugam să meargă. Am zis fiicele “noastre” duhovnicești pentru că Părintele le-a indicat ca atunci când simt nevoia spovedaniei și nu pot merge la dânsul, să vină la mine. Și Aida și Adriana. Erau mereu în această situație când la Părintele când la mine. Iar mesajele ce veneau de la unul la altul țineau vie legătura duhovnicească dintre noi, și eram mereu beneficiarul bunăvoinței Părintelui al cărui sfat îl solicitam adesea.

Cu Părintele Arsenie Papacioc aveam mai multe domenii comune, nu numai cel al duhovniciei. În această lucrare, a spovedaniei îmi era un mare îndrumător, ca unul ce era cu o mare experiență duhovnicească. Ajungeam și eu cam o dată pe an ca să-mi primenesc viața prin baia înnoirii duhovnicești, care era spovedania. Altfel, prin cele două tinere, curieratul era destul de frecvent ca să rezolve orice problemă.

Spune-le că îi am pe pomelnic

Și chiar atunci când nu era nimic deosebit ne venea mesajul de la Părintele: spune-le că îi am pe pomelnic. Zicea spune-le la plural nu numai

pentru mine și soția mea ci și pentru părinții soției mele, vrednicul preot Virgil și atât de ostenitoarea maică preoteasă Melania.

Cu părinții soției mele, Părintele Arsenie erau cunoștințe vechi. Nu știu din ce vreme, din ce an. Dar pe vremea când Părintele Arsenie era tânărul Anghel Papacioc, împreună cu fratele dânsului, au locuit în orașelul Zărnești de la poalele masivului muntos Piatra Craiului. În acest orașel, tânărul acela Anghel a ajuns pentru o scurtă vreme să fie primarul urbei - în care Părintele Virgil era slujitor. Și din acele vremuri spunea Părintele Virgil că își amintește de acel tânăr-bătrân foarte sfântos. În orașelul montan, Anghel Papacioc a avut de trăit triste evenimente, pentru că în zbuciumul politic al vremii, fratele dânsului a căzut jertfă unor răzburări politice fiind asasinat împreună cu încă un prieten lângă Podul Turcului.

Peste ani și ani când avea o barbă mare, mare și vestită

După acest trist eveniment Părintele Arsenie a plecat din Zărnești, dar amintirea dânsului a rămas mai ales în familia Părintelui Virgil. S-au reîntâlnit peste ani și ani când Părintele Arsenie a ajuns un vestit duhovnic și avea o barbă mare, mare și vestită...

Ne-am întâlnit cu toții într-o vară fierbinte, când în bisericuța de lemn a schitului Sfânta Maria, Părintele Arsenie a săvârșit Sfânta Liturghie și în bisericuță era așa mare de oameni încât abia puteai respira. Iar după slujbă când ne-am întâlnit cu Părintele am putut vedea pe reverenda dânsului, pe spate, un desen mare enigmatic, alb - care s-a dovedit a fi fost făcut de sarea transpirației ce se uscaseră pe dânsul.

Aveam multe de povestit când ne întâlneam cu toții, încât mulțimea care își aștepta rândul poate că se întreba de ce oare stă atât de mult împreună cu grupul acesta?! Nu știau că ne leagă un trecut comun de zărneșteni, fapt care îi aducea Părintelui Arsenie în amintire și pe fratele dânsului.

O "farsă" în stil călugăresc

Uneori ne aminteam și de un alt zărneștean, Părintele Atanasie Țărulescu, cu care a conviețuit într-o vreme la Mănăstirea Slatina. Acolo erau atunci ca într-un fel de surghiun nu numai marii duhovnici Paisie Olaru sau Cleopa Ilie ci și călugări mai tineri ca Dosoftei Morariu sau Antonie Plămădeală. Aceștia mai tineri îndeplineau și o seamă de lucrări pentru obște cum ar fi

căratul lemnelor tăiate pentru sobele din chilii, pregătirea și aprinderea focului în sobe pentru încălzirea chiliilor, lucrări prin grădină la săpat și îngrijirea legumelor.

În legătură cu aceasta îmi amintesc de o “farsă” în stil călugăresc pe care i-au pregătit-o cei doi tineri Antonie și Arsenie unuia și mai tânăr, Atanasie Țărulescu. Cei doi A erau o echipă care avea ca ascultare să curețe sobele de cenușă și să aranjeze lemnele, iar după ei, al treilea A, să vină cu jăratic și să aprindă focurile în chilii. Cei doi A și-au amintit că au găsit în grădină un cap de câine de cine știe când și l-au adus și l-au pus într-o sobă unde trebuia aprins focul. Când a venit al treilea A să aprindă focul și deschizând ușa de la gura sobei i-a căzut în față un craniu, s-a speriat și a țipat înfricoșat de o așa “vedenie” încât au alergat în ajutor toți cei care au auzit. În seara aceea egumenul a sporit numărul de mătării pe l-au avut de făcut cei doi A... Nu cred că povestind acestea îmi pierd cu nimic amintirea celor doi care au fost în viața noastră și în cea monahală mari personalități, “farsa” aceasta ni-i arată și cu față “umană”, trăind atât de firesc unele clipe din viață.

În trecerea mea pe la schitul din Techirghiol aveam avantajul nu numai că Părintele ne știe pe mine și pe soția mea, ca zărneșteni dar ne mai știa și maica stareță Semfora de pe vremea când eu fusesem directorul Seminarului Teologic din București. Ba mai mult, în timpul cât am fost la studii la Paris, maica stareță a venit în vizită acolo iar eu i-am fost “ghid” pentru a vizita unele locuri și după aceea, când ajungeam la Techirghiol ne întâlneam împreună cu Părintele și cu maica stareță și ne bucuram de amintiri comune.

La ceas de seară întreaga închisoare devenea capelă

În închisoarea de la Aiud am fost “contemporani” dar nu ne-am întâlnit. Era atât de diabolic sistemul carceral comunist încât nu permitea oamenilor închiși să se bucure de “omenie” și să poată să se întâlnească și să schimbe idei. De vreo slujbă religioasă, cu atât mai puțin, nu putea fi vorba. Se spune că în incinta închisorii ar fi fost o capelă pe care au “desfigurat-o”, doborând turla și au transformat-o în magazie. În ciuda acestei situații “la ceas de seară” întreaga închisoare devenea capelă în care preoții care erau întemnițați, ca și Părintele Arsenie, slujeau în chip nevăzut “taina unirii în Duh” prin rugăciunile pe care le făceau împreună cu toți deținuții.

Ultima oară l-am văzut pe Părintele Arsenie...

Ultima oară l-am văzut pe Părintele Arsenie cu un an înainte de a trece la Domnul. Ne apropiam de sărbătoarea Sfântului Ioan Teologul și a Sfântului Arsenie cel Mare. Cu acest prilej mă gândesc întotdeauna la cei trei mari Arsenie, mărturisitori în temnițele comuniste românești: Arsenie Boca de la Prislop, care a viețuit la mănăstirea brâncovenească Sâmbăta, Arsenie Papacioc de la Techirghiol care a viețuit și la mănăstirea bucureșteană de la Antim și Arsenie Praja cel înmormântat la Mănăstirea Crasna, care a viețuit la Râmeți.

Pentru această zi de pomenire a Sfântului Arsenie cel Mare, conducerea televiziunii TRINITAS a plănuit realizarea unui reportaj cu Părintele Arsenie Papacioc. În acest scop a alcătuit o echipă tehnică cu domnul Constantin și sub conducerea telejurnalistului Șerban Madgearu. Soția mea și cu mine și fetele Aida și Adriana, fice duhovnicești al doilea echipaj. Părintele era anunțat, pregătit și ne aștepta. Era pentru noi toți o mare sărbătoare, o înainte prăznuire, chiar dacă era 5 mai. Am ajuns la casa unde era chilia Părintelui destul de dimineață. Cu toate acestea erau alții mai de dimineață care au rămas dezamăgiți când li s-a spus că Părintele va fi ocupat. S-au bucurat totuși că l-au văzut când am ieșit cu toții pentru a filma puțin afară.

Prin rugăciune veți urca treaptă după treaptă spre Golgota. Apoi urmează Învierea!

Convorbirea a durat destul de mult. Aproape două ore, în care întrebărilor scurte pe care i le adreșam cu privire la condiția noastră prin închisori urmau răspunsurile lungi și lămuritoare ale Părintelui. Era, am zice, bine dispus. Se simțea destul de în putere. Ne-a arătat, înainte de a începe dialogul, un album cu Catedrala Patriarhală pe care i-l dăduse Prea Fericitul Patriarh Daniel, care tocmai trecuse pe la Techirghiol. Tot felul de amintiri ne-au trecut atunci prin față. Îmi aminteam cum veneau spre celulele înghețate, pe țeavă ce trecea din cameră în cameră spre caloriferele ce nu aveau căldură, bătaia de alfabet morse ce ne spunea prin cei ce recepționau mesajul Părintelui Arsenie: *Suferința să o închinați lui Dumnezeu. Sau: Prin rugăciune veți urca treaptă după treaptă spre Golgota. Și apoi urmează Învierea.* Erau atunci atât de încurajatoare cuvintele Părintelui pentru toți cei ce așteptau înfrigați o Înviere.

Iar acum când eram cu Părintele în dialog, cuvintele sfinției sale erau rostite cu o voce atât de blândă și evocatoare, dar arătau o stare de oboseală fizică. Era totuși la 96 de ani.

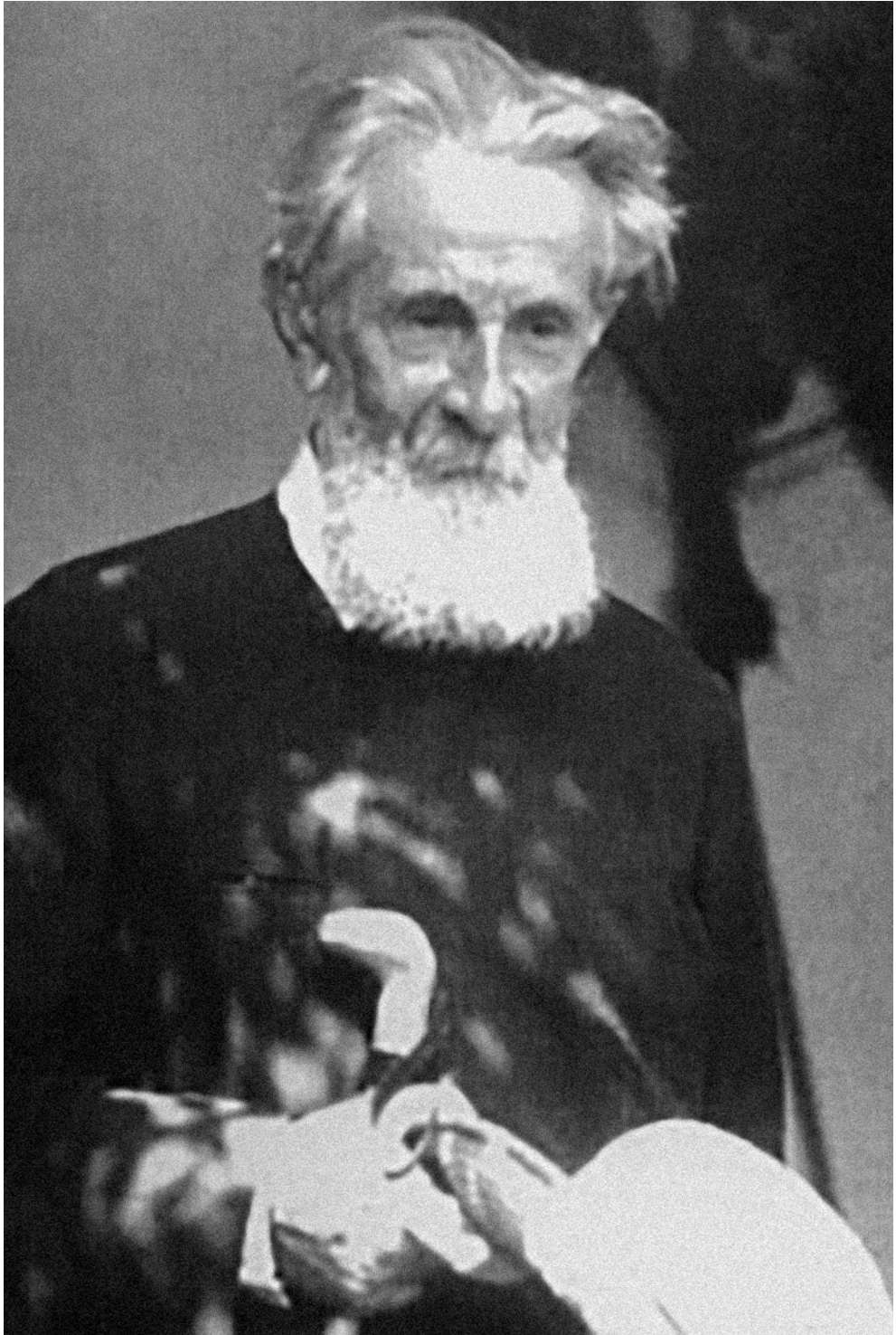
Când am terminat a ieșit la o mică plimbare de înviorare sprijinit de doua măicuțe. A făcut o seamă de pași de sub pergolele din curtea mănăstirii către izvorul Sfântului Pantelimon.

Doamne, câte suflete a tămăduit!

Doamne, câte suflete a tămăduit și Părintele Arsenie Papacioc! Ce revărsare de iubire era în cuvintele sfinției sale. Și ce chip frumos avea, cu barba albă mare, colilie, cu ochii mici pătrunzători și graiul lin ca murmurul de ape. Îi simțeam vibrațiile inimii ce bătea cu dragoste cuprinzătoare pentru toți ce veneau la ușa lui. Ca focul rugului aprins ce nu se mistuia, așa era focul rugăciunii lui neîncetate. Liniștea ce se lăsa în cugetele chinuite după o convorbire cu dânsul era mai adânc grăitoare decât un discurs nestăvilit.

Același chip plin de zâmbet și lumină...

Iar acum când ne gândim la secolul ce l-ar fi împlinit dacă ar fi fost printre noi, îl revedem cu același chip plin de zâmbet și lumină cum l-am văzut în ziua ultimului rămas bun, 5 mai 2011.



VIII.

PĂRINTELE ALEXIE BÂRCĂ



n zilele acestui februarie al primului an din mileniul trei am fost la Mănăstirea Cernica, într-al cărei cimitir merg ca într-un panteon.

La sfat de taină cu duhovnicul meu, un alt om al lui Dumnezeu

Acolo sunt foștii mei profesori de teologie: Părintele Benedict Ghiuș, Părintele Stăniloae, Părintele Gala Galaction, Ion Savin, dar și alte ființe apropiate sufletului meu.

Și, după ce am poposit lângă mormintele lor, cobor pe lângă biserica „Sfântul Lazăr” spre partea de la poalele dealului, unde mă opresc la sfat de taină cu duhovnicul meu, Părintele Alexie Bârcă, un alt om al lui Dumnezeu. Am venit aici în acest februarie pentru că, în 6 fiind ziua sa de naștere, ar fi împlinit 100 de ani. Și dacă a plecat dintre noi, nu înseamnă că nu este cu noi.

Cu aceeași bunătate și cu același glas blajin, te învăluia ca să te facă să te simți ocrotit

De când ne-am întâlnit și ne-am cunoscut – fără să facă cineva prezentările: „Părintele X” sau „Părintele Z”, ne-am obișnuit ca fără nici un fel de protocol și formalisme să ne spunem gândurile. Ascultam mereu din bogata experiență și adâncă simțire cu care trăia viața creștină și-i răspundeam la întrebările prin care căuta să afle pricina neliniștilor mele. Că erau întâlnirile pe dealul bisericeții Bucur sau acasă la sfinția sa, în orice loc, cu aceeași bunătate și cu același glas blajin, te învăluia ca să te facă să te simți ocrotit.

Acum m-am oprit lângă mormântul străjuit de două tuia piramidale ca două coloane verzi ce stau de veghe lângă crucea de marmură ce spune simplu că acolo este locul de odihnă al preotului Alexie. Dar nu sunt singure în veghea lor; ele sunt doar mărturia dragostei celor ce le-au sădit și a căror inimă veghează cu ele în faptul serii până dimineața și din zori până se lasă noaptea. Aici, în acest loc al tăcerii pe care și l-a ales Părintele Alexie pentru liniștea lui, îl caută mereu cei care l-au iubit și cei pe care i-a iubit ca să-i aducă prinos pentru bunătatea inimii.

Se găsea din belșug bunătate...

Această bunătate a inimii Părintelui Alexie i-a adunat pe mulți în jurul lui și al altarului slujit de el în biserica lui Bucur Ciobanul, și în ea, în inima lui, ca într-un izvor nesecat, găseau oricând și în orice vreme sfat și alinare toți cei osteniți și împovărați de grijile vieții. În *Pateric* găsești acest cuvânt: „*L-a odihnit pe el*”, adică pe cel ce mergea la Avva să caute cuvânt odihnitor. Și la Părintele Alexie se găsea din belșug bunătate. Nu că el ar fi fost altfel decât toți oamenii - avea și el familie, avea greutăți -, dar pe toate le depășea cu înțelepciune și apoi putea să se depășească și pe sine ca să fie cu tine, lângă inima ta. Iar cuvântul lui bun te lumina ca lumina Învierii, cu nădejde și cu bucurie.

Biserica lui Bucur era peste drum de Mănăstirea „Radu Vodă”, cu care, înainte de a se tăia strada ce le desparte acum, făceau un trunchi comun. Pe dealul de la Radu Vodă, în clădirea mare în formă de T, care cuprindea locul de la biserica „Radu Vodă” și până spre pompieri, înțeleptul și gospodarul patriarh Justinian a rânduit să funcționeze seminarul teologic, după ce a smuls cu multă luptă clădirea din mâinile stăpânirii comuniste. Aici ateii făcuseră o vreme o școală de activiști de partid. Patriarhul Justinian a rectificat biserica mănăstirii și a adus să ucenicească aici seminariștii. Eram și eu aici profesor și într-o vreme îi îndrumam asupra activității pastorale.

Cu șorț în față și foarfecă de grădinar în mână

Și într-o zi de primăvară mai târzie, de la geamul unui etaj, l-am văzut pe dealul de peste drum, la biserica Bucur, pe Părintele Alexie cu șorț în față și cu o foarfecă de grădinar în mână mergând de la tufa de trandafiri la cea de iasomie, curățând uscături și îndepărtând ceea ce era de prisos. În acest timp,

o femeie mai în vârstă urca scările de piatră ce te ridicau din stradă până la ușa bisericii. Atunci am văzut cum Părintele a intrat în căsuța mică cu clopotniță de lângă poartă, și-a schimbat șorțul de grădinar cu reverenda preotească și a ieșit în calea celei ce venea. S-au așezat pe banca din fața bisericii și au grăit o vreme, iar la plecare i-a dat femeii o tulpină care tocmai făcuse flori în acea primăvară.

Trebuia să le aduc elevilor exemple vii de lucrare pastorală. După ce am descoperit acest loc de observație, veneam mereu cu grupe de elevi și luam aminte la lucrarea bătrânului preot de la și mai bătrână biserică a lui Bucur și consemnam în caiete felul neobosit al păstorului care purta de grijă și de staul, și de oi. Erau lecții pe viu, iar modelul era Părintele Alexie. Era acolo pe deal toată primăvara și vara o activitate rodnică ce transforma locul din jurul bisericii într-o grădină ca un colț de rai în care găseau bucuria întâlnirii cu Părintele Alexie toți cei care îl căutau.

Bisericiuța Bucur nu avea parohie, adică nu avea arondate străzi și case cu locuitori care să fie socotiți enoriași ai ei și deci oarecum datori de a veni aici. Cu toate acestea, era mereu plină când erau zile de slujbă. Iar în grădină, cât era în floare, mereu erau vizitatori: cei ce-l căutau pe Părintele Alexie. Și erau mulți cei ce veneau să i se spovedească, să ceară un sfat, să ia curaj de a mărturisi credința creștină în acele decenii de întuneric. Mergeau și elevii de seminar și se despărțeau greu de vorba blândă, plină de duioșie părintească a Părintelui.

Îngenuncheat în fața Sfintei Mese

Avea o particularitate rar întâlnită bisericuța Bucur: pentru că era mică, lărgimea catapetesmei nu putea cuprinde trei uși la Sfântul Altar. De aceea avea doar ușile împărătești și o ușă diaconească, spre nord. Lângă această ușă diaconească îi primea pe toți cei care veneau cu acatiste, cu rugăciuni către Bunul Dumnezeu. Până într-o zi, când slăbiciunea picioarelor nu i-a mai îngăduit să stea prea mult la ușă. Într-o astfel de zi de sărbătoare am venit să fim alături de Părinte la Sfânta Liturghie. Și când să intru în altar, am găsit în ușă un scaunel și pe el o tavă pe care erau puse prescurile și acatistele. Am crezut că Părintele nu venise încă, deși era cel ce venea cel mai devreme. M-am uitat în altar și l-am văzut îngenuncheat în fața Sfintei Mese. Am așteptat puțin și dacă am văzut că nu se ridică am întrebat dacă pot să intru. Mi-a



făcut semn afirmativ și după ce i-am sărutat mâna mi-a spus ceva ce n-am să uit niciodată: „*Să nu judeci că din evlavie stau în genunchi, ci din neputință. Și am pus scaunul cu tava ca să nu mă ridic eu mereu. Nu mai pot din cauza asta să stau de vorbă cu ei și n-aș vrea să mă judece că din evlavie stau în genunchi*”. Era atâta smerenie în cuvinte și era atât regret că suferința îl împiedica să mai fie ca înainte!

Parcă ne pătrundea și pe noi un fior de nespus

Era atât fior de evlavie în timpul slujirii alături de Părintele... Se întâmpla uneori că eram împreună și cu Părintele Constantin Voicescu. Atunci se simțea bine și zicea zâmbind: „Cum a zis apostolul de pe Tabor: *”Doamne, bine este nouă să fim aici, să facem trei colibe.”*. Învățam amândoi de la dânsul ca de la un bun slujitor. Era atât de atent la fiecare cuvânt rostit, la fiecare gest făcut, la fiecare rugăciune, până când ajungea în miezul slujbei, când totul era transfigurat și pătruns de taina lucrării harice. Parcă ne pătrundea și pe noi un fior de nespus și nu îndrăzneam să participăm cu nimic până nu venea cuvântul dânsului.

Toată atmosfera din bisericuță era înmiresmată de această evlavie care se revărsa dinspre altar și pe care o trăiau toți cei ce participau la slujbă. Cântarea lină a dialogului liturgic era ca un balsam sufletesc. Îi cuprindea pe toți și-i topea într-un imens stâlp de bucurie și de lumină interioară.

În mireasma de tămâie, micuța biserică era neîncăpătoare pentru atâta slavă

Fiecare cuvânt liturgic rostit de Părinte avea în sine o vibrație de duioșie ce îndemna spre meditație. Lucrarea sfântă îi lumina fiecare clipă și săvârșirea jertfei îi înflora ființa și-i dădea o fericire tăcută. În mireasma de tămâie, micuța biserică era neîncăpătoare pentru atâta slavă.

Ca să vină în ajutorul credincioșilor a tradus din limba rusă explicația Sfintei Liturghii tălmăcită cu talent și evlavie de genialul scriitor Gogol, care a alcătuit-o în dorința de a ne ajuta „să înțelegem fireasca și adevărata înlănțuire a acțiunilor liturgice”. Părintele Alexie repeta că „dumnezeiasca Liturghie este veșnica repetare a marelui act al iubirii Celui ce S-a jertfit pentru noi”. Tainele acestui act le-a explicat mereu cu sârguință neobosită și

pentru aceasta toți cei care-l ascultau veneau mereu să-l mai audă. Din inima lui se îndrepta spre ei îndemnul spre mântuire.

Erau atât de senini și veseli amândoi

Într-o zi a venit în vizită la Seminar scriitorul francez Olivier Clement, teolog ortodox, și la plecare a văzut pe dealul Bucur patriarhala figură albită de ani a Părintelui Alexie, în plină activitate printre flori. A dorit să-l vadă și am urcat scările spre biserică. Părintele ne-a ieșit în întâmpinare și alături de dânsul a venit și doamna preoteasă. Erau atât de senini și veseli amândoi – fapt pe care l-a sesizat și Olivier Clement și, când le-a făcut această remarcă. Părintele i-a răspuns că nici nu putea fi altfel într-o zi ca aceea - în care sărbătorea, sub streășina bisericii, ziua de căsătorie.

Ce frumoasă viață de familie avea Părintele Alexie! A crescut patru copii, care i-au adus nepoți, și pe toți îi avea aproape de suflet și duceau cu toții o viață creștină. Iar în viața creștină îi cuprindea pe toți semenii.

Avea un comitet la biserică, prin care lucra să aline lipsuri pentru bătrâni și săraci, iar pe cei morți de la căminul-spital din apropiere îi conducea pe ultimul drum.

L-au încercat și pe Părintele Alexie suferințele trupului în multe feluri și de multe ori. Dar totdeauna le primea cu seninătate și resemnare și avea tăria de a se lupta cu ele. Odată l-am adus, cu cei din familie, la spital la doctorul Basacopol. Aveam impresia că se va sfârși dar a învins din nou.

Dar a fost odată când totul s-a sfârșit, însă chiar și în clipele din urmă a fost senin și demn.

Acest OM AL LUI DUMNEZEU

Am încercat să adunăm ceea ce ar putea încheia portretul celui ce a fost Părintele Alexie, pentru ca cei care l-au cunoscut să-l reîntâlnească în amintire, iar cei care nu l-au cunoscut să știe ce a făcut și cum a trăit acest OM AL LUI DUMNEZEU.

ISBN 978-606-8640-44-0

AMA Aediting, București

© Toate drepturile rezervate asupra acestei ediții.